

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Basilicae S. Mariae. Maioris De. Vrbe A. Liberio. Papa. I.
Vsque Ad. Pavlvn. V. Pont. Max Descriptio. Et. Delineatio**

Angelis, Paolo de

Roma, 1621

Liber Vndecimvs. De celeberrimo B. Virginis Sacello à Paulo Quinto Pont.
Max. à fundamentis singulari magnificentia extracto, atque omnibus in
ipso comprehensis. De Indulgentijs, sacris Reliquijs ibi ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-13873

BASILICAE
S. MARIAE MAIORIS
DE VRBE
A LIBERIO PAPA
VSQVE AD
PAVLVM QVINTVM
PONTIFICEM MAXIMVM

DESCRIPTIO, AC DELINEATIO.
LIBER VNDECIMVS.
AVCTORE
ABBATE PAVLO
DE ANGELIS.

DE ORDINE RETINENDO
in Beatæ Virginis Sacelli descriptione.

CAPVT PRIMVM.

OST Sacellum Christi Præsepis expresû, vnà cum ad ipsum spectantibus, sequitur Beatæ Virginis Sacellû à Diuo Luca depictæ, per Paulum Quintum Pontificem

Maximum à fundamentis cõstructum, eidemque Virgini dicatum. Quia verò in externa Basilicæ designatione libro quinto peracta, factis huius sacelli externa fuerunt indicata, in præfenti solum interna delibabimus, modo etiam quædam ex externis intacta, & ad nostrum munus spectantia annotentur. Primùm igitur, diuino fauente numine, modulum, fabricam, & marmorea ornamenta generatim, mox singillatim

A narrabimus, nimirum in quatuor partes distribuendo. quæ quatuor facies existunt, & in quauis historiæ describentur coloribus impressæ, vnà cum mensuris; sine verò descriptionis, delineatio, & figura se efferet illi parti conueniens. Præterea auri, argenti, & metalli ornatus, atque adeò sacros apparatus. Tertio de Indulgentijs ad id sacellum attinentibus tradetur. Quarto de sacris Reliquijs ibidem collocatis. Quinto de Beneficiatis, seu Cappellanis, & Clericis com-

B morantibus, atque priuilegijs. De-
muni reditus proferemus, quos
Paulus V. pro sacelli com-
moditate, atque
vsu assigna-
uit.

DE SO-

111 23

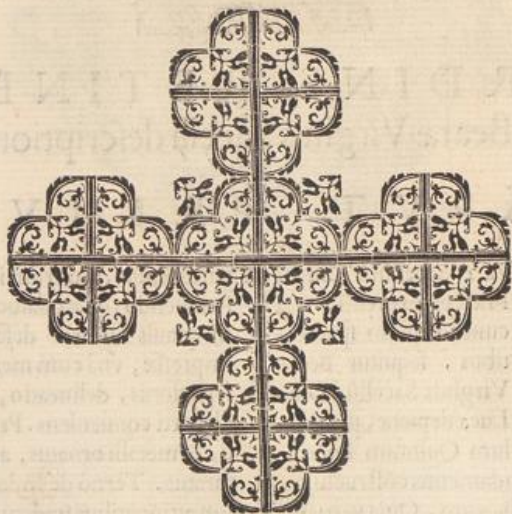
DE SOLO, ET
PAVIMENTO.*Cum alijs nonnullis in genere.*

Caput II.

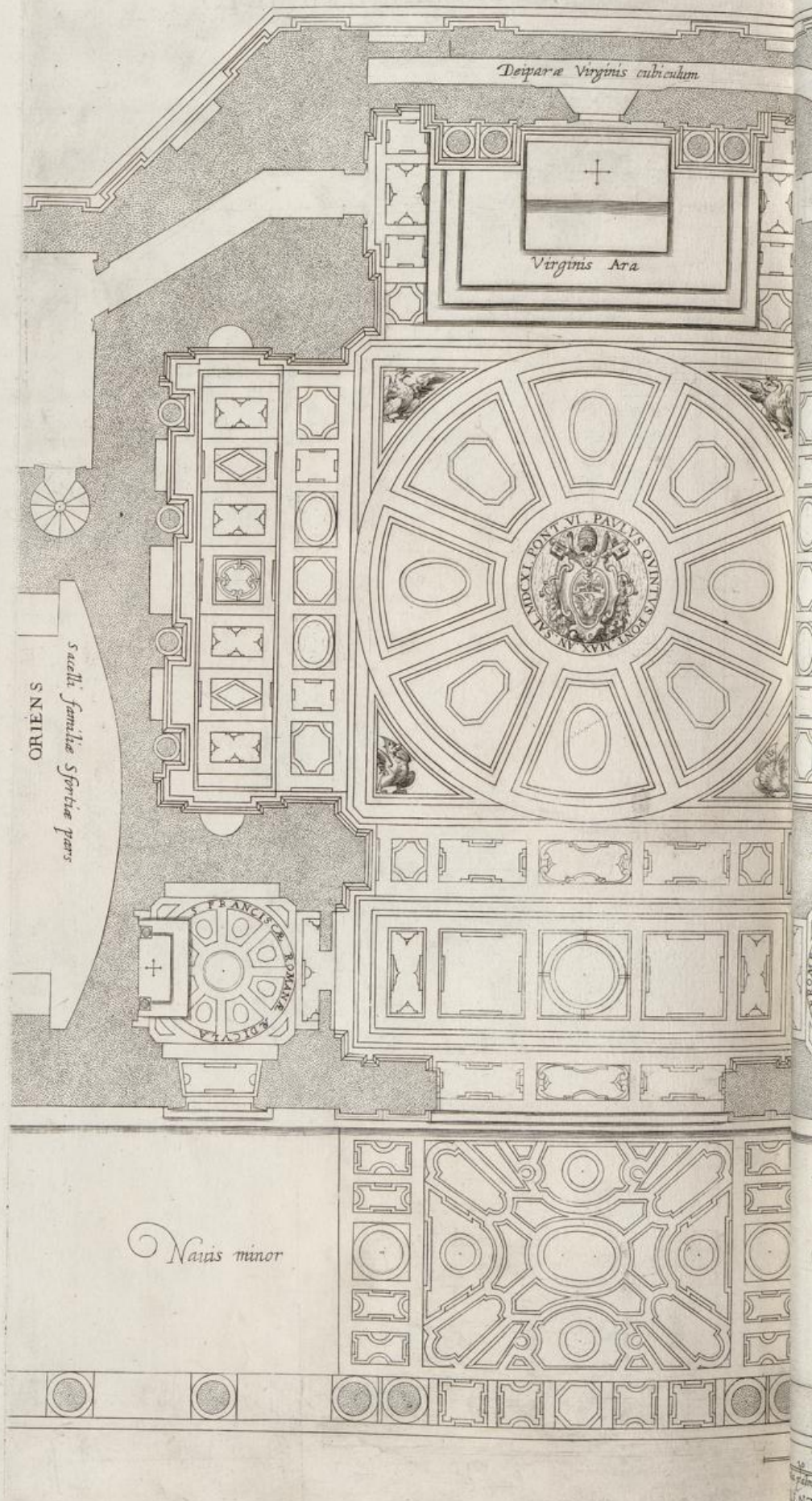
VT autem à fundamentis exordiamur, licet affirmare tale Sacellum, mundi durationem æquaturum, nè dicam æternitatem, siue fundamentorum profunditatem excellenti materia repletorum, siue situm respicias profunda platea excavatum, in qua hæc fabrica se attollere incepit, quæ mundi miraculum videtur. Præterquam quod eodem tempore parte externa marmora locabantur Tiburtina cum foccis, basibus, parastadis, capitulis, cymatijs, zophoris, coronidis, clathris, &c. velut libro quinto indicauimus, & ex delineatione de-

Aprehenditur. Modo ad interna redeamus, illa vniuersa attingentes. Antequam verò vterius pergatur, pauimentum occurrit summa cura in distributionibus imitatum. Tholi altitudo suis cum testudinibus; pars media Pauli Quinti insignia gestans diuersorum colorum lapidibus distincta, tantaque arte insertis, vt picturæ opus omninò exprimat, cum testudinis spatijs, varijs marmorum orientalium coloribus, vt alabastris orientalibus, lyncurijs, caloritis orientalibus, & cæteris quamplurimis lapidibus vnà nigris, croceis, & rubeis, fascis alligatis, prout res ipsa, & lapidum conditio, eximia diligentia ornatorum poscebat, & qui aspicientium oculos perbellè oblectant. Adfunt etiam binæ ædiculæ, pauimento insigni, cancellis, atque sacris ferculis; nec non maior Ara cernitur, nobile sacelli Sacrarium, murorum crassities, & ante ingressum, pauimentum, fornix supereminens, ornamentis satisfaciens, velut ex delineatione deprehenditur.

150A

MED
SACELLI SANCTÆ MARIAE MAIORIS
AD VARIOS VSVS ÆDIVM VESTIM

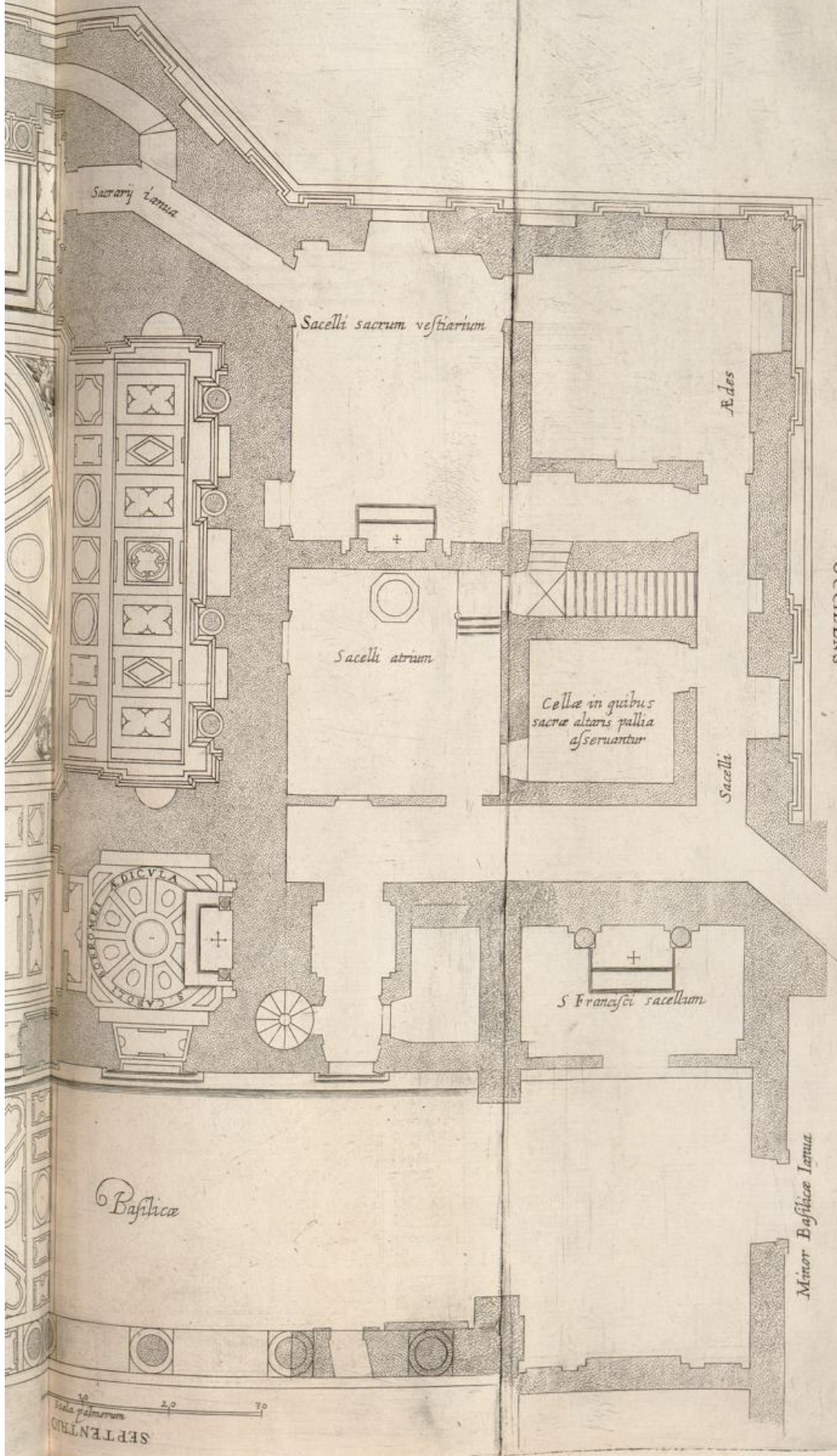

ORIENS
sacelli familiae Sfortia pars

Navis minor

ORIS A PAVLO PP. V. CONDITI ADIUNCTARVMQ
VESTIGIVM CVM SACELLI EIVSDEM PAVIMENTO

190

OCCIDENS

Basilica

S. Francisci sacellum

Minor Basilicae Ianua

Scala palmorum
10 20 30
SEPTENTRIO

1908

Wiss. B. 1908

DE PRIMARIA
INTERNA SACELLI

P A R T E ;

*Et primum de Ara maxima ibidem
existente.*

Caput III.

Hæc pars Septentrionem
versus respicit, in cuius me-
dio principalis Ara effulget
magnificentissimè constru-
cta, pretiosis lapidibus, ac
gemma, & inaurato me-
tallo rutilans: quia verò maximum valorem
continet, & quodammodo Ecclesiæ thesau-
rum, peculiare caput illi assignabimus. Et
ut à pavimento ordiamur, per tres gradus
ad Altare ascenditur, albo marmore, atque
pernobili conditos, super quos Beatæ Virgi-
nis Ara se attollit; à cuius lateribus focci su-
per pavementum nituntur rubro iaspide, &
croceo, atque translucido, & deaurato me-
tallo formato. Hisce foccis Parastadarum
basès adhærent, utræque ex aurato metallo
conflata, & ambas Parastadas cum cymatijs
æs format, eadem materia, atque auro exor-
nante. Facies, & Parastadarum latera qua-
dratum imitantia ex pretiosissimo iaspide
sunt constructa, roseum colorem albo in-
termixto cum sanguineis lineis, atque translu-
cido, experimente, adamantisque duritiem
superante. Huius cymatium ad Parastadas
vnà cum focco superposito, vel potius zo-
phoro, pertingit, croceo iaspide sanguineis
venis interstincto, in quo basès quatuor co-
lumnarum nituntur ex metallo, insigni ar-
tificio conflata, thoris lauri folia experimen-
tibus adornata. Hinc quatuor columnæ se
efferunt ex roseo iaspide constructæ, albis, &
nigris maculis intermixtis, quas tæniæ ex
deaurato metallo exornant. Epistylia ex me-
tallo partim inaurata, atque egregiam artem
experimentia, compositum ordinem refe-
runt. Pro huiusmodi columnis dedolandis
magna argenti summa est erogata, quando
ob duritiem ferrum omne eludebant, tan-
tumque hyfmeri aqua intermedia cedebant.
Oppositæ Parastadæ, quæ secus columnas
cernuntur, etiam ex deaurato metallo vnà
cum oppositis capitellis existunt. Spatium
inter hæc ex indice lapide simul cum mem-

Abris repletur, imo ad summum pertingen-
tibus, pariter inaurato metallo exornatis. Su-
per epistylia cymatium progreditur itidem
inaurato metallo formatum, cui zophorus
nititur ex nobili iaspide, atque translucido,
& croceo colore, & sanguineo, coronidem
ex eodem inaurato ære, atque nonnulla
membra gestans. Super hanc fastigia inter
secta cernuntur itidem metallo, atque auro
condita, sub quibus triangulum formatur
ex pellucido iaspide rosei coloris, albo, atque
nigro distinguentibus. fastigijs superimpo-
siti bini Angeli apparent ex ære, summo ar-
tificio, conflato, quorum vestes aurum de-
pingit. Inter hæc fastigia quadratum conti-
netur, in quo niuis miraculum inaurato me-
tallo cælatum, cum loculamento ex zume-
mellazuli, vulgo lapide lazuli, resplendet;
nix autem ex præcellenti marmore est ex-
pressa. Coronæ vndique historiam circun-
dantes, ex nobili iaspide constant, quem
inauratū metallum ambit. his foccus subest
itidem ex iaspide maculoso, ac perillustri.
In lateribus verò binæ schedulæ ex ære ni-
tuntur ad maiorem quadrati ornatum; super
quo coronis comparet, fastigium ex metallo
deaurato gestans. Fastigio tres Angeli inhæ-
rent, omnes ex metallo deauratis vestibus
egregiè fabricati, qui tale opus definiunt.
Hinc ad aræ loculamentum redeamus, ni-
mirum quatuor columnarum interuallum.
id verè potest affirmari mundi miraculum
esse, cum vndique ex iaspide nitenti ad co-
ronæ modum formatum constet, cum fascis,
atque ornamentis ex deaurato metallo. In-
gens verò spatium interceptum lapide lazuli
incrustatur, caruleo colore, & auri micis
velut stellis internitentibus coruscante; in
cuius medio cellula adest, cum marginibus
ex amatista: atque illam varia inaurato me-
tallo designata circundant, vbi Beatæ Virgi-
nis effigies à sancto Luca depicta conditur.
Prædictas margines zona consequitur ex gé-
mis in deaurato metallo insertis, nempe to-
patijs, granatis, rubinis, smaragdis, atque
alijs magno pretio dignis; quæ sola duode-
cim aureorum millibus æstimatur: & id or-
namentum septem Angeli ex deaurato ære
formati sustentant. Super hoc Spiritus san-
ctus cernitur ex eadem materia, atque auro
effulgens. Illud est obseruandum, omnes
Iaspides à nobis enumeratos, adeò præcelle-
re, ut inter gemmas sibi locum vendicent.
Atque hæc sufficiant de Ara maxima Sacelli
delibasse. Quæ omnia poterunt ex delinea-
tione dignosci.

D E

INSIGNE ALTARE A PAVLO V. PONT. MAX. IN MAGNIFICENTISSIMO SVO BASILICÆ
 LIBERIANÆ SACELLO EX INAVRATO DVNTAXAT ÆRE PVLCHERRIMAQ. VARIETATE PRETIOSORVM
 LAPIDVM ATQVE GEMMARVM AD ORNATVM AVGVSTÆ IMAGINIS SANCTÆ MARIÆ A B. LVCA
 PICTÆ CONSTRUCTVM

Scala palmorum

DE RELIQUA
PRINCIPALI SACELLI
PARTE.

Cap. IV.

DOSTQVAM Aram explica-
uimus, sequitur ea indicare,
quæ ad reliquam partem
spectant. Igitur laterum
Altaris partes se cum mem-
bris cõiungentes ex orientalibus lyncis sunt
compositæ. Parastadarum foccus, quæ ex
parte tribunam sustentant, & ex recto hanc
partem respiciunt, super pauimentum ni-
tens, ex lapide vario constat, cocleola appel-
lato, & vndique Sacellum circumdat. Basis
ex Carrariensi marmore constat, cui Para-
stada inhærent eodem marmore excauato,
atque marmore auro textili persimili in-
fero, vndique nigris quadris ambientibus.
supra Parastadas capitelli resident ordine
corinthio, ex marmore oliuæ folias expri-
mentes. Duo membra à latere existentia,
haud procul à Clementis Oçtaui sepulchro
eodem marmore constant itidem excauato,
& alio, auro testili simili, vulgo brocatello,
componuntur vnâ cum quadris circumdan-
tibus ad Parastadarum similitudinem. Nunc
ornatum, siue interuallum inter membra
comprehensum, quod præcipuam arcus fa-
ciem effingit, attingamus. Supra Basis, funda-
men existit ex lapide. Porta sancta, vbi coro-
na cernitur, quadratum exprimens ex pre-
tioso marmore, vndique glareæ crocea in-
serta, in cuius medio quadratum inest ex alaba-
strite flauescente, atque orientali, miræ no-
bilitatis. Huic Cherubin superstat cum lo-
culamento ex lapide. Porta sancta incrusta-
to, super quod Aedicula se attollit crocea
coronide. Aediculæ verò interna varijs la-
pidibus vestiuntur, & Aaron statua pedibus
nitens asseruatur perpolitio marmore, & eru-
dito artifice formata. super Aediculam Cher-
ubin se effert binis velis marmoreis, & pa-
riter lapide Porta sancta intertextis, huic
Abacus coronatus apparet ex pario mar-
more, cui ornamentum croceo colore itidẽ
coronatum adhæret, & inferius posito re-
spondet, atque in media parte alabastritis co-
toneaceus orientalis includitur. Inter episty-
lia thorus se extendit, his Parastadarũ per-
similis, in quo ornamentum ex marmore
adeft perpolitè exculptum, cui puer ex ea-

Adem materia infidet. Super capitella, atque
ornamentum, vndique Sacellum à limine
superiori circumdatur ex pario marmore,
atque nonnullis membris mirè insculptis,
formato; supra quod zophorus perstat ex
aspide summæ nobilitatis. Parastadarum
verò Antis Cherubin infidet schedulam
gestans, in qua Pauli Quinti Pontificis no-
men sic notatur, P. V. P. M. Zophoro co-
rona nititur ex Carrariensi marmore, rosis,
mutulis, echinis, & verticellis incisis, atque
egregiam artem representant. Super hanc
B arcus se attollunt, qui tympanum, & vni-
uersum Sacelli tholum sustentant. De huius
arcus lateribus Aram ipsam in medio conclu-
dentibus, distinctè suo loco trademus. Ab
Aræ maximæ dextra ijdem focci existunt
Bases, Parastada, membra, loculamenta,
cum Cherubinis; alabastritis, atque eiusdem
ordinis epistylia, in quorum medio pariter
ornatum cum Puerò se ostendit, nec non
trabs marmorea, zophorus, atque coronis
eadem materia, atque opera constructa,
quæ paulò ante de alia parte designatis, equã-
tur. Illud tantum restat, quod in huius fa-
ciei loculamento membrorum medio com-
pacto Regis Dauidis statua continetur, Go-
liam pedibus calcans, & Puerum prope se
habens. A læua huius primariæ partis, pars
Sacrijs sacelli cernitur, & à dextra concla-
uium partes eidem sacello coniunctorum;
nec non murorum crassities. Hic sequitur
eorum descriptio, quæ super primam coro-
nam talis partis habentur. Primum autem
D historiam depictam attingemus, quæ in spa-
tio intra curuaturam fornicis supra Aram
maximam consistit. Et in eo Beata Virgo est
depicta, Sanctus Ioannes Euangelista, &
sanctus Gregorius Thaumaturgus cum his
verbis pernobili schedula à Puerò sustentata
delineatis. FORMVLAM FIDEI S. GRE-
GORIO THAVMATVRGO CONTRA
HERETICOS TRADIT.

Ad cuius principalis arcus angulos super
coronam bini Angeli apparent. Nimirum
in quavis parte singuli; supra quos bini
Prophetæ in triangulo depicti mirè exorna-
to existunt, à dextra parte Isaias cernitur sche-
dulam retinens, his verbis designatam:
ECCE VIRGO CONCIPIET, ET PA-
RIET FILIVM.

A læua, in qua epistola decantatur im-
minentis Hieremias egregiè depictus con-
spicitur, schedulam retinens his verbis ex-
pressam. FOEMINA CIRCVDNABIT
VIRVM.

R Hiar-

Deord. corin-
thio de compo-
sitione vnde Vitru-
uium lib. 4. c. 1.
vbi agitur de
vniuersis generibus
columnarũ, et
tempore origi-
nis. Et inuen-
tione.

De hac historia
vide Baron. to-
mo 2. ad annos
333. vbi mul-
tos sanctos he-
reticos adducit.

Hierem. 31.

SILICE
OSORNI
IVCA

Hi arcus summa arte distributi tectorio, atque auro ornantur, nec non per pluribus figuris, & Ecclesiasticis emblematis ad gloriosam Virginem spectantibus. Quia verò nequeunt describi intrinsecus contenta, illa exprimemus, quæ distinctè poterunt cerni. Hic tamen obseruabimus in præcipui arcus medio pernobilem figuram esse, ouatam speciem representantem, in cuius medio Sanctus Lucas Euangelista mira diligentia depictus conspicitur, & Beatissimæ Virginis Altari superstat, his verbis delineatis. VIRGINEM DIVINIS LAUDIBVS EXTOLLIT.

A dextro arcus latere ad rectum sanctus Dominicus pictura expressus, adest vnà cum duobus socijs in quadrata figura, opere tectorio, atque auro exornata: & in vtraque parte varij alueoli continentur, tectorio, eodem modo decorati, in quibus Angeli, Cherubim, atque alia apparent. Sub sancti Dominici pedibus Illustris schedula existit, his verbis annotatis. FILIVM HVMANO C

*Huius historia
veritas ex ipsius
sancti verbus ge-
stis apparet.*

A sinistro arcus latere, ad Papæ Clementis Octavi sepulchrum in quadrata figura, opere tectorio magnificè coronata, auroque exornata, sancti Cyrilli Episcopi effigies resplendet, vnà cum duobus Episcopis ab vtroque latere, atque sub pedibus hæc inscriptio legitur. VIRGO SANCTVM CYRILLVM MONENS ORIENTIS, ET D

*De veritate hu-
ius historia vide
Nicephorum ex
Nicea lib. 14.
cap. 28. C. Bar.
tom. 5. ad ann.
413.*

Supra hos Arcus vndique coronis procedit, cui focci, & Parastadarum basis nititur, tectorio auro exornato constructa. In talis coronidis zophoro hæc verba apparent vniuersam peripheriam comprehendentia. SIGNVM MAGNVM APPARVIT IN COELO, MVLIER AMICTA SOLE, ET LVNA SVB PEDIBVS EIVS, ET E

Apocal. 12.

IN CAPITE EIVS CORONA STELLARVM DVODECIM.

Supra zophorum Parastadæ se attollunt, in quarum medio fenestræ insunt: Parastadarū verò capite epistylia ordine corynthio, inter quæ tympanum circundans zophorus egregiè formatus decurrit, folijs, atque em-

blematis ad Paulum Quintum Pontificem, Maximum spectantibus illustratus, supra epistylia cymatium cum zophoro, & corona nititur auro exornante, quæ tertia est corona. Supra coronæ cymatium parvæ Parastadæ cernuntur, quibus accensa candelabra adherent, vndique circumferentiam ambientia, clathris comitantibus. Supra quos in tholi medio Virgo ouans cernitur, cum Angelorum myriadis deuotionem, atque insignem lætitiā præferentibus. Ipsa verò scriptum gestat, stellarumque duodecim corona in capite præfulget, & sub pedibus Lunam retinet, sub qua etiam serpens adest. Circa tholum præter Angelos, mira arte depictos, etiam Apostoli apparent. quæ pictura illud representat, quod ex Apocalypsi indicauimus. Supra tholum laternula conspicitur, internè egregijs coloribus depicta, in cuius medio Deus cum Angelorum militia miram artem exprimens est delineatus. Circum verò coronidem, vbi paruus tholus nititur, talia verba legimus. MARIE CHRISTI MATRI SEMPER VIRGINI, PAVLVS V. PONT. MAX.

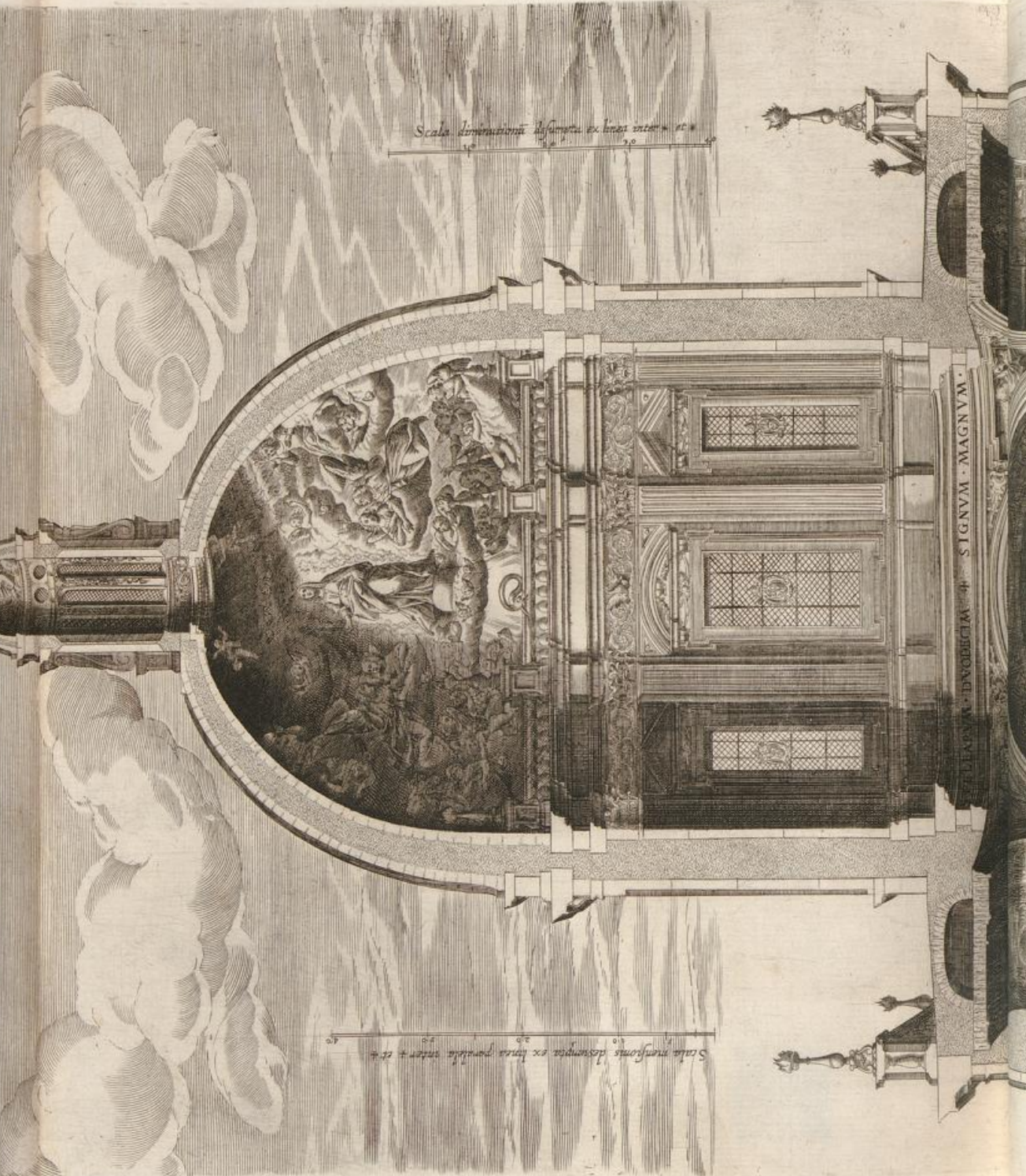
Hæc laternula extrinsecus Tiburtino mare constat perpolitè, atque egregiè insculpto, & fornicem plumbi laminæ vestiunt. In summa laternulæ parte æris pilea inaurata apparet, quam tres Dracones sustentant, quibus totidem.

Aquilæ supereminet: hisque omnibus triumphantis Crucis signum. Et hæc omnia ex delineatione, quam hic apponimus, magis comprehendentur.

SACELLI DEIPARÆ VIRGINIS IN LIBERIANA BASILICA A PAVLO V. PONT. MAX. OPERE
 MAGNIFICENTISSIMO CONSTRUCTI QUATVOR INTERIORES PARTES
 PRIMA PARS SEPTENTRIONI OBVERSA TERGO IN AVSTRUM VERGENTE PRETIOSISSIMA
 HIC INEST MAXIMÆ ARÆ CVM DEIPARÆ EFFIGIE A SANCTO IVCA DEPICTA ET ELEGANTISSIMÆ
 PICTURÆ AD IPSIVS DEIPARÆ HISTORIAM PERTINENTES.

STIGNUM MAGNUM

[Faint handwritten text in the left margin, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

[Small handwritten text on the right edge of the page.]

DE SECUNDA

SACELLI PARTE INTERNA.

Caput V.

RIMA parte expedita, sequitur breuiter alteram explanare sinistrum latus continentem, versus Orientem respiciens. Vt autem ordine agamus, primum de Clementis Octauum magnificentissimo sepulchro tradetur in huius partis medio existente. Quia verò dignum est memoria, peculiare caput illi assignabimus. Postea reliqua huius partis lustrare properabimus. Igitur primo pavementum occurrit, in quo totum ornamentum nititur. Primus focus ex cocleola lapide vario constat, & vndique Sacellum, vt diximus, circumdat. Secundus focus primo innixus ex lapide auro textili simile, vulgo brocatello. Parastadarum Basis huic focco inherens ex albo marmore Carrariensi est constructa perpolitè exculpto, velut etiam Parastade, quibus alabastrites orientales ipsis cum tenuis sunt impressi. Inter Parastadas extantia ex indice pernobili componuntur, atque Zophorum habent ex alabastrite cotoneaceo, & fascijs continentur ex pario marmore ad visum pulcherrimis, in quorum spatijs indice constructis, hæc elogia auro insculpta annotantur. Er primum in medio Clementis vita, sic paucis indicatur.

Vide Strigau in vita Clem. viij. Pont. Max.

CLEMENS OCTAVVS PONTIFEX MAXIMVS PATRIA FLORENTINVS, EX ALDOBRANDINA FAMILIA, HIPPOLYTVS ANTEA NVNCVPATVS, A PIO QVINTO PONTIFICE MAXIMO INTER ROMANAE ROTAE AVDITORES ADSRIPTVS, POSTEA DATARIAE A SIXTO QVINTO PRAEFECTVS, EXIMIAE ERVDITIONIS, SVMMAEQVE INTEGRITATIS LAVDEM PROMERVIT. AB EODEM SVMMO PONTIFICE IN AMPLISSIMVM CARDINALIVM ORDINEM ADLECTVS EST, MAIORISQVE POENITENTIARII HONORE AVCTVS. LEGATVS ETIAM AD SIGISMVNDVM POLO-

NAE REGEM MISSVS, GLISCENTEM INTER IPSVM, ET RODVLPHVM ELECTVM IMPERATOREM DISCORDIAM SEDAVIT. INNOCENTIO NONO PONTIFICE MAXIMO VITA FVNCTO AD ECCLESIAE CATHOLICAE REGIMEN VOCATVS, PRVDENTIA, PIETATE, VIGILANTIA, CAETERISQVE VIRTVTIBVS CHRISTI VICARIO DIGNIS, EXCELLVIT, OMNIVMQVE CONSENSV PONTIFICIBVS VERÈ MAXIMIS ADNVMERATVS EST.

A dextra, pax indicatur inter Gallia, & Hispania Reges per Clementem Octauum consecuta, nec non Ferraria recuperatio tali pacto.

PACEM INTER POTENTISSIMOS CHRISTIANI NOMINIS REGES, IAM AD DECERTANDVM ARMIS PARATOS COMPOSVIT. FERRARIAM QVAMQVAM MAGNO EXERCITV COMPARATO SINE VLLA SANGVINIS EFFVSIONE APOSTOLICAE SEDI RESTITVIT.

A laeva Beati Raymundi, & Hyacinthi inter Sanctos connumeratio ab eodem Pontifice praestita, nec non Strigonia liberatio ex Turcarum manibus; quæ omnia aureis litteris exculpta hoc pacto.

HYACINTVM POLONVM, ET RAYMVNDVM HISPANVM DOMINICANAE SODALITATIS ALVNOS, MVLTIS MIRACVLIS CLAROS IN SANCTORVM NVMERVM RETVLIT, COPIAS SEMEL ITERVM, AC TERTIO IN HVNGARIAM AD TVRCARVM IMPETVM COMPESCENDVM, CHRISTIANIS EXTREMA MINITANTIVM MISIT.

Vide Strig. in vita Clem. viij. Pont. Max.

Cymatium supra Parastadas, atque inscriptiones, ex pario marmore constat egregiè fabricatum, atque echinis insculptum; à cuius medio Parastadae assurgunt marmoreo loculamento, cum Basis, atque Cymatio inclusa, vnà cum quadris ex lapide lyncei, quadratum verò ex pretioso indice componitur, vbi hæc verba auro insculpta legimus.

R 2 CLE-

CLEMENTI OCTAVO PONTIFICI
M A X I M O,
PAVLVS QVINTVS PONT. MAX.
ROMANVS
GRATI ANIMI MONVMENTVM
POSVIT.

Super hoc, & in amplo loculamento eiusdem Pontificis effigies adest in sede Pontificia, atque benedictionem impartiens, ex Carrariensi marmore egregiè constructa. Hinc ad quatuor columnarum bases redeamus eodem marmore formatas. Inter Bases Abacus interiacet ex glarea lapide rubro. Columnæ ex pulcherrimo calorite Orientali constant, capitellos ordine composito gestantes, & oleæ folia exprimentes. membra ad columnarum latera existentia ex glarea lapide croceo constant, & capitellos ordine composito habent. Inter quos Cherubin apparet duobus cum ornamentis ex marmore formatis. Columnæ tria interualla constituunt, in quorum medio superius traditum loculamentum cernitur, vbi Clementis Papæ Octavi statua continetur. A dextera, historia de Ferrariæ recuperatione per Petrum Cardinalem Aldobrandinum, ex albo marmore, & summo artificio insculpta, quam corona circumdat ex nigro, ac croceo marmore, & quadratum vna cum suis alueolis ex lynce lapide constituit. Quod magnificentissimè S. P. Q. R. ad grati animi memoriam in Aracæli Templo tali modo attestatur.

PETRO CARDINALI ALDOBRANDINO SANCTAE ROMANAE ECCLESIAE CAMERARIO, CIVI, DOMI, FORISQVE CLARISSIMO, QVOD CLEMENTIS OCTAVI PONTIFICIS MAXIMI SAPIENTIA EIUS LEGATIONVM DVCTV, ATQVE INDVSTRIA, BIS DISCESSVM AB ARMIS DVCA TV FERRARIENSI IN POTESTATE SANCTAE ROMANAE ECCLESIAE RECEPTO, ET PACE INTER SVMMOS PRINCIPES CONSTITVTA, PVBLICAE SECVRITATIS, INCOMPARABILIS VIRTVTIS MONVMENTVM POSVIT.

S. P. Q. R. M. DC. II.

Et in magna etiam Conferuatorum Aula tali pacto legitur.

A
PETRO. CARDINALI. ALDOBRANDINO. SANCTAE. ROMANAE. ECCLESIAE. CAMERARIO. CIVI. PVBLICAE. SALVTIS. ET QUIETIS DEFENSORI. QVOD. DVABVS. LEGATIONIBVS. CLEMENTIS. OCTAVI. PONTIFICIS. MAXIMI. FORTITER. ET FELICITER. PERFVNCTVS. DVCA TV. FERRARIEN. SINE. CAEDE. RECUPERATO. ET RECONCILIATIS. MAXIMORVM. PRINCIPVM. ANIMIS. ITALIAM. ET VRBEM. INGENTI. CVRA. LIBERAVERIT. GRATI. ANIMI. MONVMENTVM. POSVIT.

B
LAERTIO. CHERVBINO. V. I. D. ANTONIO. MATTHAEO. MARIO. ACCORAMBONO. CONSS. OCTAVIO. ROBERTO. CAP. REG. PRIORE. M. DC. I.

C
A dextera verò simili quadrato cum duobus columnis extante, etiam corona adest adhuc indicatæ similis, & Strigonia vindicatio apparet Ioannis Francisci Aldobrandini opera, ex Carrariensi marmore ab excellenti artifice designata. Sic autem S. P. Q. R. pari beneficentia declarat.

D
IO. FRANCISCO ALDOBRANDINO ECCLESIASTICAE MILITIAE SVMMA CVM POTESTATE PRAEPOSITO CLEMENTIS OCTAVI IVSŪ, CVIVS FRATRIS FILIAM HABEBAT IN MATRIMONIO, LATROCLINIIS PAVCOS INTRA DIES LATIOTO DEPVLIS, LEGATIONE AD PHILIPPVM II. HISPANIAE REGEM MAXIMIS POPVLI CHRISTIANI DE REBVS AEQVE SAPIENTER, AC FELICITER OBITA, HVNGARIA, CROATIAQVE TVRCARVME FAVCIBVS, HAVD SEMEL EREPTA, EXPVGNATO STRIGONIO, PAPP, ET VICEGRADO RECEPTIS, DEMVM IN OBSIDIONE CANISSAE PARI CVM PIETATIS, AC FORTITVDINIS LAVDE VITA FVNCTO ANNO DOMINI M. DC. II. S. P. Q. R. DVCI CLARISSIMO CIVI OPTIME MERITO, P. P.

Super Epistyllo Cymatium se effert ex albo marmore variè insculptum cum arcunculis,

Vide etiã Strigonia in vita Clementis Papæ Octavi.

Vide etiã Strigonia in vita Clementis Papæ oct.

culis, & verticillis; supra quod Zophorus extenditur ex flavescente alabastrite, cui coronis est innixa ex Carrariensi marmore, rosis, mutulis, & verticillis impressa. Abacus supra coronidem ex glarea lapide rubro, atque albo conditur. Super Abacum quatuor Cariatides insistent, & trium historiarum vana efformant, nimirum Clementis VIII. in coronationis in medio existentis anno Domini 1592. die 9. Februarij ex pario marmore cum corona ex ifisto, quod iucundum aspicientibus visum ostendit. Ab huius historiae dextera, illam pacis intuemur inter Francorum, & Hispaniarum Reges per

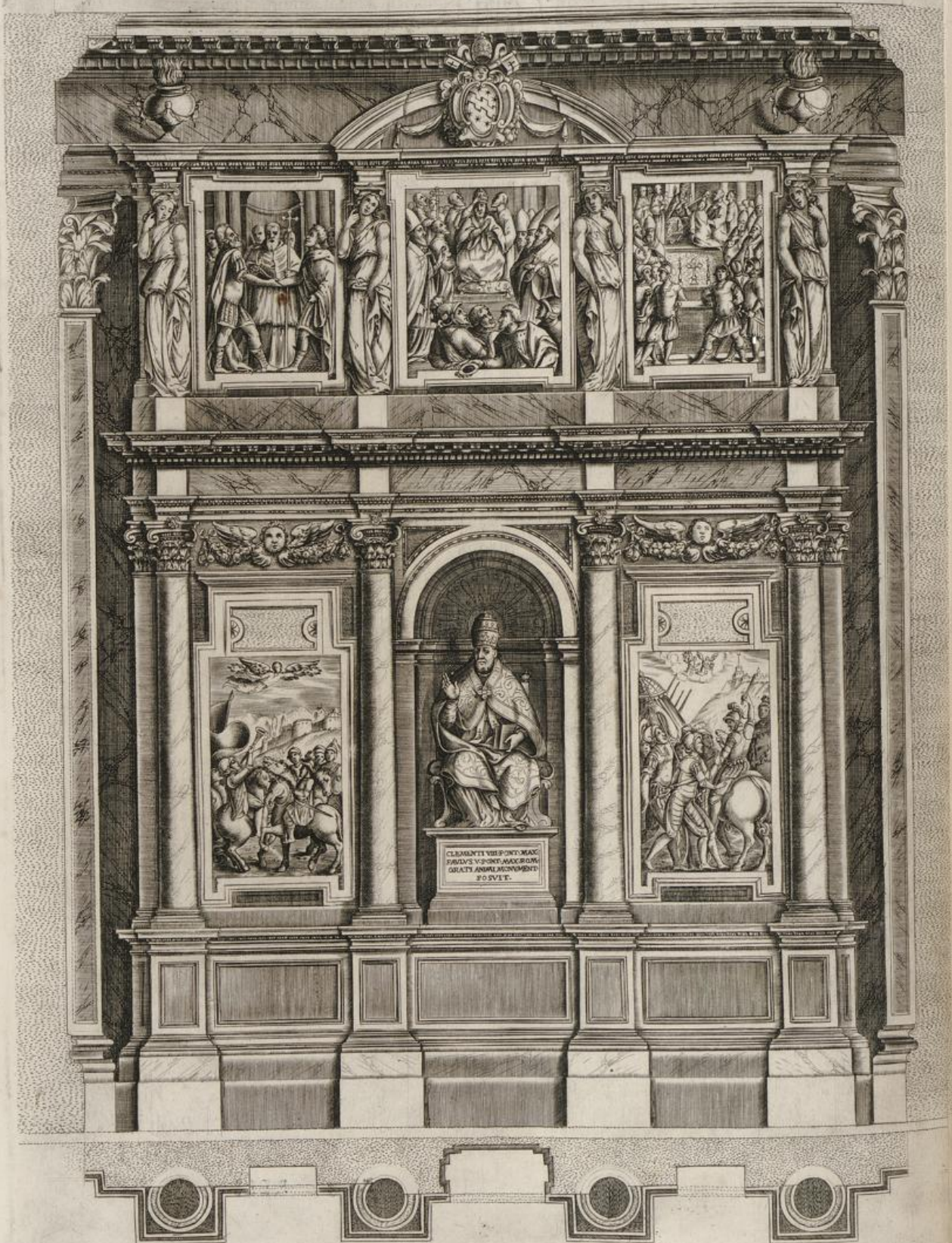
A Alexandrum Medicem Cardinalem, postea Leonem XI. nec non inter eundem Galliae Regem, & Sabaudiae Ducem per Petrum Cardinalem Aldobrandinum absolutam, itidem ex pario marmore, atque corona, ex ifisto formatam. A leua ij proponuntur quos Clemens VIII. inter sanctos ascripsit. super haec coronis extenditur pario marmore concinnata: à cuius medio fastigium se extollit eodem marmore compositum, & Clementis insignia complectens, binis vasis à lateribus locatis, quae tale opus determinant, quod Zophoro, & maiori coronae coniungitur, vndique facellum ambiendi.

Vide String. in vita Clem. viij. Pont. Max.

R 3 RELI-

CLEMENTIS VIII. PONT. MAX. MONUMENTVM QVOD PAVLVS V. PONT. MAX. GRATI IN
 EVM PONTIFICEM ANIMI ERGO IN SVO SACELLO MAGNIFICENTISSIME EXTRUXIT, TVM APPOSITA
 EIVS EFFIGIE, TVM REBVS AB EO EGREGIE GESTIS IN MARMORE EXPRESSIS, ET INCISIS.

Scala palmorum

10

RELIQVVM PARTIS
INTERNÆ EXPLICATVR.

Caput V I.

DOSTQVAM id monumen-
tum descripsimus, sequitur
secundæ partis reliqua indi-
care. Laterum partes cum
membris se coniungentes
ex lyncei orientali constant

summa cura fabricatæ, atque expolitæ. Bi-
næ parastadæ magnum arcum efformantes,
& r. hanc partem respicientes ex parte fa-
cellum sustentant.

Nos pro viribus designabimus, quæ au-
tem nequibunt ex verbis deprehendi, deli-
neatio repræsentabit. Ut autem à dextro
monumenti latere ordiamur, foccus supra-
pauimentum nitens ex coeleola lapide vario
constat; atque vndique facellum, vt dixi-
mus, circumdat. parastadarum basis est ex
Carrariensi marmore, huic parastadæ ni-
tuntur eadem materia confectæ, vndique ex
cauatæ, atque lapide aureo textili simili in-
fero, vnâ cum tanijs nigris vndique am-
bientibus, velut de prima interna parte signi-
ficauimus. Super parastadas capitella se ef-
ferunt ordine Corinthio ex Carrariensi mar-
more, oleæ folia exprimentia. Duo mem-
bra à sinistro Aræ maximæ latere eodem
marmore sunt composita itidem lapide au-
reum textile referente infero cum nigris ta-
nijs. Inter hæc membra spatium existit,
quod præcipuam arcui faciem constituit al-
teri lateri persimile.

Ut autem à pauimento ordiamur, in tali
spatio ostium adest, per quod ad facelli fa-
crarium pergimus, cuius limen superius su-
pra se Cherubinum habet, limen loculamen-
ti inferius sustententem, in quo sancti Iosephi
Confessoris, & B. Virginis locij statua conti-
netur ex marmore Carrariensi egregiè con-
fecta. Super loculamenti fornecem duo mu-
tuli extra apparent cum Cherubino ex albo
marmore, atque ornamentis eadem materia
constructis, quibus clathri ex varijs, & pre-
tiosis lapidibus decorati insunt; & colum-
næ ex lapide aureo textili persimili constant;
atque cauum retinent quod chori constituit.
Super parastades atque membra, epistilia or-
dine Corinthio locantur, in quorum medio
super chori cymatium ornamenta extra ap-
parent, quibus Puer inest: omnia ex Carra-
riensi marmore confecta. His cymatium

A sustentatur, in quo zophorus consolidatur
ad coronam vnitus, quæ est facelli primaria
cui magnus arcus adhæret. A monumenti
læua iidem lapides cernuntur, idest focci,
Bases, Parastadæ, membra suis cum episty-
lijs, Cymatia, Zophori, coronidis ornamen-
ta, & pueri ex capitellis se exerentes eis persi-
milia, quæ antea descripsimus. Nos ne idem
sæpius agatur, tantum indicabimus quod
spatio continetur, quod membra efformant,
vel præcipue huius faciei parastadæ, in quo
S. Caroli Borromæi Aedicula est sita nobili-
bus cancellis ex Carrariensi marmore præ-
cincta, cum marmoreis columnis aureum
textile imitantibus. Interna verò parte ijs-
dem lapidibus exornatur, de quibus supra di-
ximus, egregiam Aram continens ex magni
pretij marmoribus, atque lyncei columnis fa-
bricata, cum sancti Caroli effigie coloribus
expressa. Ab hoc Altari ditissimum fercu-
lum se attollit, à quo sancti Reliquiæ asser-
uantur. Hic etiam pauimentum adest vari-
rijs, & nobilibus lapidibus, nec non egregia
opera confectum. A dextero latere dum
ædiculam ingredimur præcellentes cancelli
occurrunt ære deaurato conditi, Pauli V. in-
signia seruantes, idest Excellentissimæ fa-
miliæ Burghesiæ. super facelli Arcum duo
mutuli extra apparent, Cherubinos, & or-
namenta in medio retinentes, ex Carrariensi
marmore mirificè exculpto. Et ibidem
cancelli nituntur, qui vnum Chorum for-
mant, omnia varijs marmoribus composita,
& columellis aureum textile referentibus.
Atque hæc breuiter satis sit indicasse, quæ
infra primam coronidem continentur. Hinc
ad sacras historias pictura expressas propera-
bimus, tectoria auro exornata, atque adeo ad
reliqua supra primam coronidem existentia.
Primum autem in huius alteræ partis medio
super primam primariam coronam fenestra
cernitur, cui huius lateris magnus Arcus est
superadditus. A dextra vel potius in spatio
intra fornecis curuaturam S. Ioannes Dama-
scenus coloribus est expressus, sub quo hæc
verba legimus. **REDDIDIT TRVN-
CAM MANVM S. IOANNI DAMA-
SCENO, QVA SCRIBENS PRO IMA-
GINIBVS EIVS PVGNARAT.**
A læua autem, & in eodem spatio intra
fornecis curuaturam nobilis pictura se effert
S. Ildephonsum repræsentans, sub quo talia
annotantur. **SANCTVM ILDEPHON-
SVM QVI HAERETICOS PRO GLO-
RIA VIRGINIS CONFVTARAT, SA-
CRA VESTE ORNAT.**

*Hanc historiam
scribit Io. Parr.
Constant. & legi-
git, etiam apud
Sur. to. 3. de vit.
sancti. & Lib. 10.
5.*

*Hanc historiam
scribit Iulian.
Pomer. & legit.
in vrab. tom. 9.
Biblioth. veteris
Parr. habetur
etiam apud Sur.
tom. 1. die 23.
Ianuarij serua-
diue vestis in
Ecccl. Toliana
mira ait Iulian.
subtilitatis atq;
audoris.*

Totus

Totus arcus opere tectorio est distinctus auro exornante, quā plurimis Angelis, Cherubinis, & Ecclesiasticis emblematis coruscantibus. In huius medio figura ouata specie formatur, eadem materia, atque auro pernobilis, & in ea Spiritus sanctus instar columbae apparet. In duobus praecipui arcus angulis ad coronae extremum, ubi iisdem arcus coniuncti proprium angulum constituunt, bini Angeli pedibus innixi existunt, vnus à dextris, alter verò à sinistris. Supra, in eisdem angulis ab arcibus deriuatis, coronide, atque inaurato tectorio exornatis duo Prophetæ cernuntur de Beata Virgine loquentes cum scheda in manibus. Et quidem à dextera est Hieremiæ effigies coloribus expressa; cuius verba quamuis fuerint superius allata, tamen ad maiorem Prophetæ cognitionē iterabimus, eorum interpretationem omittentes. Etenim necessarium creditur eos representare pro absoluta Sacelli partium internarum excellentia. talia verò sunt verba. FOEMINA CIRCVNDABIT VIRVM.

Hieremo, 3. 1.

Ab huius arcus læua Daniel apparet in quadrata figura, vndiq; corona tectorio deaurato circumdante; infra quem in scheda eius materiæ talia legimus. ABSCISSVS EST LAPIS DE MONTE SINE MANIBVS, QVI FACTVS EST MONS MAGNVS.

Daniel.
Vide Iren. et Damasc. in orat. 1. de dormit. Virg. lib. 3. adu. her. c. 28.
Iustin. in Dial. cum Triphone. Augustin. in trad. 4. c. 7. & 9. in Ioan. Cyr. Hier. cap. 2.

A dextera huius secundæ partis supra sacrarij ostium, recto intercisum arcum respiciens super primam primariam coronidem in quadrato, tectorio cum auro exornante, Sancti Irenæus, & Cyprianus Episcopi cernuntur, sub quibus in scheda talia sunt annotata. SS. IRENAEVS, ET CYPRIANVS EPISCOPI HAERETICOS VIRGINIS HOSTES DEBELLANT.

Legit ipforum scripta cont. heretic. à nobis superius addit. & praecipue lib. 3. c. 28. aduers. heretic.

A sinistra huius partis supra sancti Caroli ædiculam ad rectum, arcum supra principalem Sacelli coronam in quadrato

opere tectorio, atque auro decorato, miroque artificio exculpto Constantini Copronymi historia depingitur, his verbis in scheda rem exprimentibus. CONSTANTINVS COPRONYMVS IMPERATOR FLAMMIS ARDENS, ET EIVLANS VIRGINEM PLACARI EXPOSCIT.

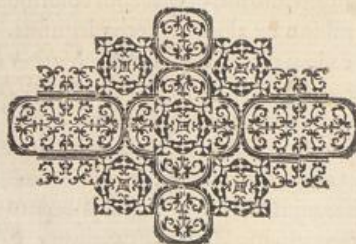
Vide Zonar. 16. 3. an. se vident. in ignem claus. esse dicent.

Super hos arcus altera corona cum zophoro se extollit, in qua illorum verborum pars legitur, quæ sanctus Ioannes protulit, nosque antea attulimus, & vniuersum peripheriæ Sacelli zophorum circundant, hoc pacto. APPARVIT IN CAELO MVLIER AMICTA.

Apoc. 12.

A coronæ lateribus Cancellorum externa cernuntur, vndique Sacellum circumdantium. Super hanc coronam Parastadarum basés nituntur fenestras diuidentium, ad quas zophorus, cymatium, & tertia coronis progreditur, nec non parua Parastada; supra quas candelabra insunt; in medio verò clathri, velut in prima parte de Sacelli internis diximus. Supra clathros, quos tympanum determinat huius secundæ partis tholus continetur, in cuius spatio quidam Apostoli cernuntur lætitiā præferentes, nubibus innixi, quibus Angelorum exercitus supereminet ob gloriolæ Virginis triumphum ouantium. à tholi fastigio laternula

se extollit ad hanc partem pertinens, ubi etiam externa tholi comparent plumbo contacta. Super laternulam dracones cernuntur pileam continentes, ex qua Crux duabus Aquilis comprehendentibus se effert. Atque hæc de secunda interna Sacelli parte sufficient.

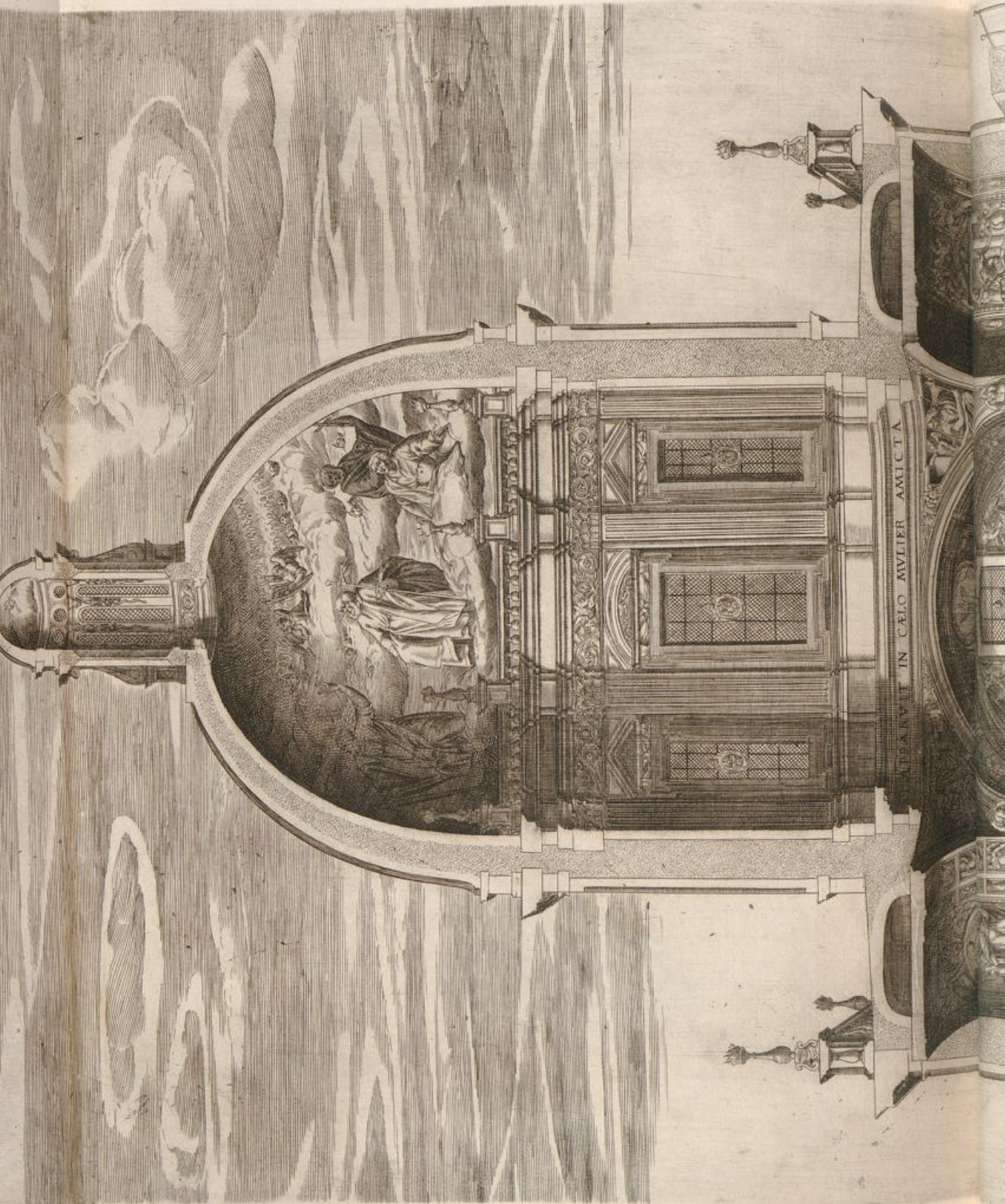
RECHTSCHEZ MARIAE MAIORIS

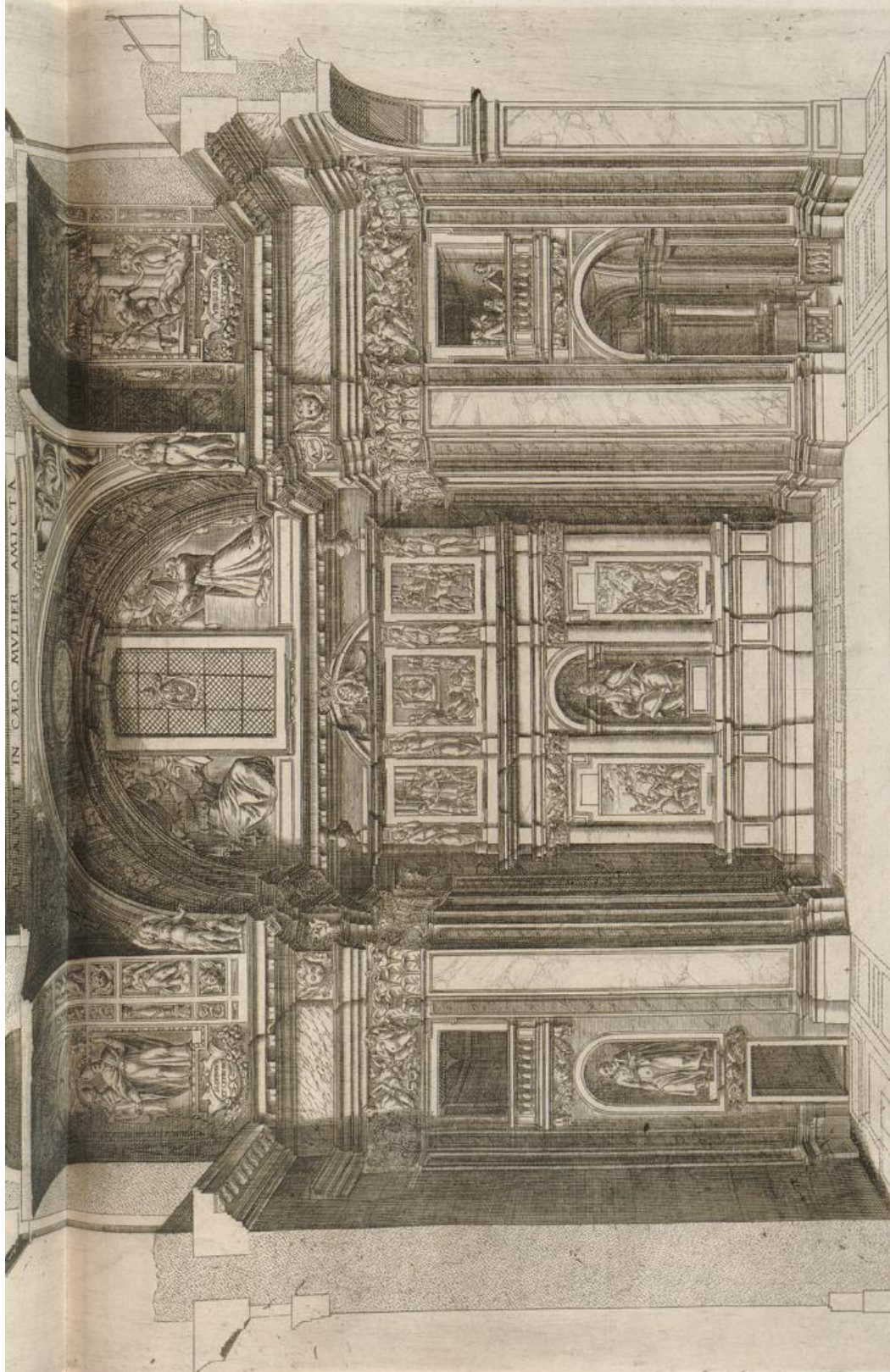
200A

in Zorn.
n. fr. vau.
gen. d. d.
id. d. d.

16. 11.

SECUNDA PARS ORIENTI SOLI OPPOSITA
 ET RES GESTA CONTINENTVR CANDIDO
 A PAULO VTPONT. MAX. ILLI POSITVM ET SANCTI
 TER DEPICTA AD BEATISSIMAM
 IN QVA CLEMENTIS VIII PONT. MAX. STATVA
 MARMORE FIGVRATA, MONVMENTVM QVOQ;
 CAROLI ADICVLA ET SACRAE HISTORIAE PERELEGAN-

IN CALO MYLTER AMICTA

Scala mensuras desumpta ex linea parallela minor + et +
 Scala dimensionum desumpta ex linea minor et *

ten, Dama
cu. l.
Dip. h. i. R.
p. l.

ten in Ap
l. ad Pamac

DE TERTIA
SACELLI PARTE
INTERNA;

Cum omnibus, quæ ibi existunt: & primum de his, quæ extra apparent.

Caput VII.

ACTENVS primam, & secundam partem internam descripsimus, adhuc tertia consequitur ad meridiem respiciens. Quia verò in huius partis medio

aditus ad Sacellum adest, operæpretium erit, si caput assignabimus, simul indicantes, quæ intrinsecus, atque extrinsecus videntur. Igitur ad Sacellum per secundam Basilicæ nauem pergimus ab Aræ maximæ dextra, & amplius arcus aditum præbet, in cuius fornice tholus se attollit cum laternula, historijs hic attingendis exornantibus. & quidem in tholi apice perpolitè depictus Sanctus Spiritus apparet cum Angelorum myriadis: in circumferentia verò hæc annotantur. ASTITIT REGINA A DEXTRIS TVIS IN VESTITV DEAVRATO: CIRCVDATA VARIETATE.

Ex altera parte Sanctus Hieronymus cernitur, sub quo talia verba leguntur. VIRGO PERPETVA. MATER, ET VIRGO.

A Ab alia Sanctus Athanasius, cui hæc adhærent. EX VIRGINE SOLA CORPVS CHRISTI ORTVM TRAHIT.

Athan. hom. de Incarnat. verb. & corporali ad nos Aduentu.

Ex altera Sanctus Gregorius Nazianzenus, infra quem hæc apparent. QVI SANCTAM MARIAM DEIPARAM NON CREDIT, EXTRA DIVINITATEM EST.

Greg. Nazian. epist. ad Claud. Presbyt. seu 10 orat. 51.

In quatuor figuris huius fornices, cui speciem referentibus, quatuor Summi Pontifices sunt depicti, nimirum Sanctus Gregorius Magnus, Sanctus Martinus Primus, Sanctus Gelasius Papa, & Sanctus Leo Quartus. A maiori naue, dum ad Sacelli aditum tendimus, amplius arcus erigitur quatuor marmoreis columnis innixus, supra quem Beatæ Virginis transitus historia notatur, vbi etiam Pauli Quinti Pontificis Maximi insignia adsunt, cum scheda his verbis impressa.

PAVLVS QVINTVS PONTIFEX
MAXIMVS.

Atque hinc ad paruum tholum est iter, velut adhuc significauimus. Pavimentum ex vario marmore construitur, velut albo alabastrite flauescenti, aureo albo alabastrite flauescenti, aureo textili persimili, lyncei glareæ lapide vario, tænijs nigris, atque alijs pretiosis lapidibus, & miram artem exprimit fornicem representans.

RELI-

Icon. Damasc. 1. 1. Greg. lib. 1. Reg. cap. 1.

Icon. in Apo. li. ad Romas.

SACELLI PAVLI V. PONT. MAX. PROSPECTVS INTERIOR CVM EA BASILICÆ LIBERIANÆ PARTICVLA, EX QVA AD ILLVD ADITVS EST.

R
TE
bus d
bus,
Pontr
A dex
Borro
da pa
scæ R
fauc
arcus
dique
stent
ampl
In me
offer
IN
ET M
ET S
RET
Su
infig
Quin
& inf
sij. A
sis Pr
li, n
uime
est ta
quad
mati
mile
lapid
lapid
Quæ
infin
la ad
in hu
dio f
form
ellig
cern
mar
Sfort
in fe

RELIQVVM
TERTIÆ PARTIS INTERNÆ
INDICATVR.

Cap. VIII.

N medio nobiles cancelli existunt Sacellum conclu- dentes ferro conditi, atque are vestiti egregijs deli- neationibus, auro, & Pauli Quinti Pontificis insigni- bus decorati, septem candelabris accedenti- bus, in quibus septem cerei nituntur, dum Pontifex in Sacello sacrificium præparat. A dextera ad Sacelli ingressum sancti Caroli Borromæi ædicula occurrit, de qua in secun- da parte diximus. A læua illa sanctæ Franci- scæ Romanæ, quam in quarta Sacelli parte, fauente Deo, describemus. Supra cancellos arcus adest, cui cymatium est innixum, vni- dique Sacellum ambiens, & Zophorūm su- stentat orientali carolite constructum. Cui ampla corona superstat graphicè insculpta. In medio supra coronam ampla scheda se offert, cum his verbis decorata.

INIMICITIAS PONAM INTER TE ET MULIEREM, ET SEMEN TVVM, ET SEMEN ILLIVS, IPSA CONTE- RET CAPVT TVVM.

Super schedulam ornatui innixam tria- insignia præfulgēt. Et quidem maiora Pauli Quinti Pontificis existunt. A dextris verò & inferius Illustrissimi Cardinalis Burghe- sij. A sinistris illa Excellentissimi Sulmonē- sis Principis. Quod restat tertiæ partis Sacel- li, nimirum à prima coronide vsque ad pa- uimentum egregijs marmoribus constructa est tam in focco, basi, Parastadis, membris, quadratis, capitellis, ornamentis, pueris, cy- matijs, Cherubinis, Zophoris, corona perfim- ile, quàm in lapidibus; nimirum cocleola, lapide vario, marmoribus albis, alabastrite, lapide porta sancta, lyncis, caloritis, &c. Quæ omnia cum in prima parte satis fuerint insinuata, inane hic esset repetere; solum il- la addemus, quæ ibi fuerunt omissa. Igitur in huius partis dextera in membrorum me- dio spatium videtur, in quo loculamenta- formantur, in quorum vno Sancti Dionysij effigies Sacerdotis habitu, & pedibus innixa cernitur, puerum ad pedes habens ex albo marmore constructa. Ab huius statuæ læua Sfortiani Sacelli pars se ostendit. A dextera in secundo loculamento Sancti Bernardi Ab-

batis effigies cernitur sub pedibus dæmonē continens, vbi etiam in muri crassitie portu- citus adest. A superioribus Sacrifiæ conclau- nibus, ad Chorum super Sancti Caroli ædi- culam ducens, arcus tali coronidi superemi- nentes, omnes ex deaurato tectorio, & egre- giè distributi existunt, Angelis, Cherubinis, & alijs Ecclesiasticis emblematis ornantibus velut in prima Sacelli parte. In binis angu- lis, vel primæ coronæ lateribus, vbi arcus nituntur, duo Angeli apparent pedibus nixi ad visum pulcherrimi. In huius arcus circulo, idest in medio ipsius arcus, in figura qua- ta specie, tectorio deaurato formata, Iulianus Apostata est expressus à Sanctis Artemio, & Mercurio spiculis confossus, vbi etiam hæc verba legimus. VIRGO MANDAT VT IVLIANVM TELO TRANSFI- GANT.

A dextera in triangulo versus sancti Ca- roli ædiculam opere tectorio, auro, exor- nante Daniel occurrit, summa arte depi- ctus, de quo in altera parte diximus; cui hæc verba adhærent. ABSCISSVS EST LAPIS SINE MANIBVS DE MONTE, QVI FACTVS EST MONS MAGNVS.

In læuæ triangulo eodem modo constru- cto Ezechiel se offert coloribus mirificè ex- pressus, his verbis adiunctis. DEVS ISRAEL INGRESSVS EST PER EAM.

Eodem ordine ad dissectum arcum su- pra primam magnam coronam in quadra- to, tectorio, atque auro magnificentissimè distincto Sanctus Franciscus inest vna cum duobus socijs, sub quo scheda eodem mo- do constructa cernitur, his verbis impressis. VIRGO IRATVM TOTI MVNDO CHRISTVM PLACAT, MERITA SANCTI FRANCISCI PROPONENS.

Ex altera interfecti Parastadis parte in facie supra coronidē quadratum videmus, varijs tectorijs deauratis amplificatum, & in eo Sā- ctam Pulcheriam Imperatricem duabus cū Reginis, & schedulā hæc inscriptio exornat. SANCTA PVLCHERIA IMPERA- TRIX EDILTRVDES REGINA AN- GLIÆ, B. CHVNEGVNDIS REGI- NA POLONIÆ VIRGINITATEM IN MATRIMONIO SERVANT.

Super tales amplos arcus, quorum duo interfecti, alter integer manet, corona ex- tenditur, quæ est secunda, in cuius Zopho- ro verborum pars ante allatorum hoc pacto legitur: SOLE, ET LVNA SVB PEDI- BVS EIVS.

Supra hanc secundam partis externæ co- ronam

Historia hæc referretur ab He- lade, successore, sancti Basilij in sede Archiepiscopi apud S. Ia. Damasc. orat. 5. de Imaginib. Zenor. dicit fuisse offerit qui occiderunt Iulianum. Niceph. ecc. ex- primit fuisse SS. Mercur. & Artem. mart. que narrat bar. ad ann. 363. tom. 4.

Ezech. 44. De Virginitate Sanctiss. Mariæ portā in hanc, que clausa fuisse dicitur intel- ligunt Patres Christi. homil. de Iean. Baboe. Ambr. de insul. Virg. ad Euseb. cap. 8 & epist. ad Syric. Pa- pam. Hieron. in com- ment. in Ezech. Augus. in serm. 2. de Natal. Dom. In eius vita.

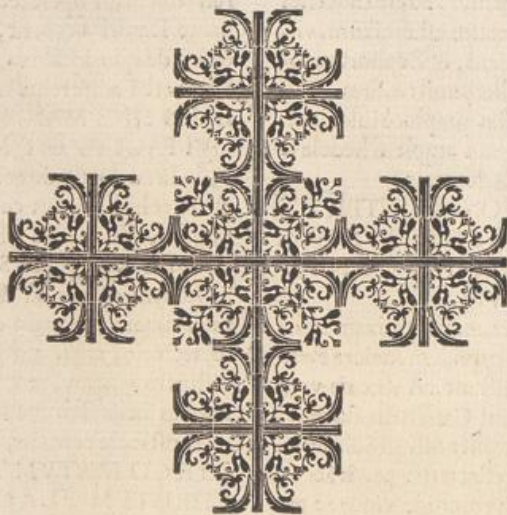
Euseb. lib. 2. cap. 1. Niceph. lib. 15. cap. 58. Martyrol. Rom. 4. Idus septembr. Beda lib. 4. hist. gent. Angl. cap. 19. & 20. Martyr. Rom. 9. Kal. Iulij. Sur. tom. 2. Triske. de virg. illustr. ord. 5. de med. li. 3. c. 159. Martyrol. Rom. 5. nonas Martij.

Gen. 3. et apud multos patres le- gunt ipsi concu- si caput suum, & sic transfule- runt spiritus, in- scriptos, sed in vulgata editio- ne sic legitur, & ad Amb. de sic fient. 7. Christi. in hoc verbo. August. de Genes. contra Manich. lib. 2. cap. 18. & in Hal. Greg. lib. 1. mo- ni. cap. 38. &c.

Baron. in mart. Niceph. hist. l. 2. cap. 20.

DE SANCTO

ronam clathi se attollunt, vndique tholi Atalem coronidem tholus assurgit eximijs picturis, atque Angelorum myriadis illustratus; infra quos quidam Apostoli cernuntur, velut de alijs partibus diximus, lætitiã præferentes. Tholo laternula succedit; in cuius apice extrinsecus tres dracones existunt ex inaurato metallo, pilam eadem materia compositam, asseruantes. hanc tres Aquilã supereminet, è quibus Crux se ostentat. Quæ omnia pariter aurum exornat. Atque hæc de tertia Sacelli parte sufficiant.

tum Pa
compre
huius p
spectan
nec cog
Regibu
millos;
sepulch
ta pars
ius me
tum aff
describ
mentis
moribu
etiam in
minuta
quæ à
Pauli V
bile loc
das loca
iunctis
speciem
artificio
lapide,
fice con
PAV
TIS M
A læ
Ferraria
populi t
Albane
General
modulu
altantib
quingen
dit, hoc
& maio
verbis r

DE QUARTA SACELLI
PARTE INTERNA.

Cap. IX.

VM ad huc internæ sacelli partes fuerint explicatæ; sequitur quarta pars, quam ob eius nobilitatem in plura capita distribuemus. In primo celebre monumentum Pauli Quinti declarabimus, historias comprehensas, atque ornatus. In altero huius partis reliquum cum cæteris ad illam spectantibus. In tertio legatos à remotis, nec cognitis locis exprimemus à potentibus Regibus ad Paulum Quintum Pont. Max. missos; quod pro historia deseruiet, quæ in sepulchro exprimitur. Igitur hæc quarta pars interna ad orientem respicit; in cuius medio Pauli V. Pont. Max. monumentum assurgit, quod pro viribus, in præfenti describemus. Tale monumentum illi Clementis VIII. assimilatur, non solum in marmoribus, columnis, & ornamentis, sed etiam in modulo; ob quam rem non omnia minutatim designabimus, sed tantum ea, quæ à primo discrepant. Primum autem Pauli V. Pont. effigies occurrit, quam nobile loculamentum continet supra parastadas locatam, genibus flexis, atque manibus iunctis Virginem respicientem, & orantis speciem præferentem, ex albo marmore artificiosè constructam. Sub hac in indice lapide, auro hæc legimus ab eodem Pontifice composita.

PAVLVS V. PONT. MAX. MORTIS MEMOR VIVENS SIBI POSVIT.

A læua in loculamento, quadrata figura Ferrariæ arx cernitur à Clemente VIII. pro populi tutela ædificata, vbi Paulus Sabellus Albanen. Princeps, & Sedis Apostolicæ Generalis Vicegerens, & Pontifici Arcis modulum aperiens multis Cardinalibus astantibus, pro cuius munitione Paulus V. quingentos mille aureos nummos impendit, hodie verò prima Italiæ Arx reputatur; & maiori porta Pauli V. insignia cum his verbis resident.

PAVLVS V. PONT. MAX. ARCEM FERRARIÆ A CLEMENTE VIII. PONT. MAX. INCHOATAM IN OP-PORTVNIOREM FORMAM REDEGIT ATQVE PERFECIT ANNO SAL. M.DCXI.

A dextra in altero loculamento ex candido marmore historia adest auxilia continens primis Pontificis annis ad Cæsarem in Vngariam adducta aduersus Turcas Christiani nominis hostes, per Iacobum Cardinalem Serram tunc Cameræ Clericum, & Sedis Apostolicæ Commissarium. Super hæc quatuor Cariatides insunt, & perfimili loculamento sanctæ Franciscæ Romanæ, & sancti Caroli Borromæi inter Sanctos annumeratio apparet à Paulo Quinto celebrata, ex albo marmore, nobili arte constructa. Super Pauli V. Pont. Max. effigiem suæ coronationis historia est in albo marmore exculpta, quæ anno 1605. 29. Maij mira vrbs, & orbis læticia celebrata fuit per Franciscum Sfortiam primum Diaconum Cardinalem tit. sanctæ Mariæ in via lata, & Alexandrum Perettum Cardinalem Montaltum tit. S. Laurentij in Damaso S. R. E. Vicecancellarium. Ab huius læua eodem ordine per plurium Principum legationes representantur ad Christianæ, & Catholicæ Religionis bonum spectantes, ad Paulum V. missæ ex ignotis, & à Romana Societate alienis locis. Nos cum vel nihil ab alijs dictum, vel quædam fuerint omiſsa paucis infra significabimus. Super hæc, coronis extenditur pario marmore deducta; à cuius medio fastigium se effert eodem marmore constructum, & Pauli Quinti Pontificis Maximi insignia complectens, binis vasis à lateribus locatis, quæ tale opus determinant.

Vide Stringã in Cronol. Eccles.

PAVLI V. PONT. MAX. EFFIGIES CVM LOCVLIS, IN QVIBVS MONVMENTA RERVVM AB EO EXIMIE GESTARVM GRATI POSTERI COLLOCABVNT.

Scala palmorum 10

m. ad an.
 l. 17
 m. m. g.
 m. 17.
 m. 177.
 ft.
 ef.
 D.
 V.
 G.
 sp.
 fr.
 ni.
 sci.
 en.
 di.
 re.
 li.
 e.
 qu.
 lur.
 DE.
 EA.
 VI.
 FI.
 in.
 da.
 ius.
 Ap.
 EIV.

RELIQVVM PARTIS
INTERNÆ EXPLICATVR.

Cap. X.

DRAEDICTI monumenti latera ex lyncei orientali constant, focci, Parastadæ, Cymatia, tæniæ, Epistylia, & reliquum ornamentum illi est persimile, quod de cæteris Sacelli partibus insinuauimus. Supra monumentum Zophorus adest ex calore Orientali, cui corona ex Carrariensi marmore adhæret, velut antea diximus. Supra coronam fenestra apparet Arcus gyro circumdata, qui hic totus cernitur. A talis fenestræ dextera in spatio intra fornices curuaturam Heraclij Imperatoris historia proponitur ab egregio Artifice egregie depicta; infra quam schedula deaurato tectorio formata, hæc verba includit. HERACLIVS AVGVSTVS COSRHOE PROFLIGATO, PERSIS DEVICTIS REGEM DEDIT.

A læua altera pictura inest Narsætis historiam significans, & schedula his verbis est impressa. NARSETEM VIRGO DOCET QVOMODO TOTILAM VINCENS, ITALIAM LIBERET AGOTHIS.

In Arcus apice figura eminet ouatam speciem representans deaurato tectorio constructa, in qua Deus ira permoto similis cernitur, & Sanctorum Dominici, atque Francisci precibus sedatur. In Angulis ex arcubus enatis, vbi inter se iunguntur, bini Angeli pedibus nixi supra primæ coronæ latus apparent. Super hos ex vtraque parte, trianguli ex tectorio deaurato conditi assurgunt. In quorum dextero versus S. Franciscæ Sacellum Ezechiel est pictus, his verbis annotatis. DEVS ISRAEL INGRESSVS EST PER EAM.

In sinistro Isaias cum his verbis. ECCE VIRGO CONCIPIET, ET PARIET FILIVM.

Super hos tres Arcus, nimirum Vnum integrum, reliquos verò interfectos, secunda coronis locatur vna cum Zophoro, in cuius medio Sacellum ambientis, verborum Apocalypsis pars legitur. ET IN CAPITE EIVS CORONA.

A A dextra sanctæ Franciscæ Romanæ aedícula collocatur ex varijs, & nobilibus marmoribus, atque picturis decorata, vna cum elathris circūdantibus. In huius altari, tabernaculum adest ex illustribus lapidibus compactum, atque inaurato are exornatum; in quo eiusdem sanctæ, reliquiæ asseruantur. Hanc organi chorus supereminet. Parastadæ Aediculam comprehendentes, & reliqua ad ipsas spectantia ex eadem materia atque modulo constant, quæ antea tradidimus. Super primam coronidem, in interfecti arcus medio, quadratum inest opere tectorio deaurato, explicatis persimile, & Leonis Armenij historiam continet in sacrario interfecti, his verbis in schedula delineatis rem exprimentibus. DE IPARA MATRI LEONIS IMPERATORIS ARMENI OSTENDIT SANGVINE TEMPLVM REPLETVM, ET LEONIS NECEM.

C A læua Aram maximam versus, inter parastadas, atque membra ex marmore, in eo lapidibus auro textili similibus, & varij coloris insertis, condita, spatium concluditur, in quo Ostiū adest ad conclauia ducens, a dextro sacelli latere sita. Hinc etiā ad omnes tam internas, quam externas partes licet pergere. Super ostium nobili marmore, atque polito conflatum, loculamentum, cæteris notatis simile comparet, & S. Ioannis Euangelistæ effigiem continet ex albo marmore structam, egregie artem, exprimentem. Hoc clathri supereminet haud descriptis dissimiles, qui quartum sacelli chorum efformant. Supra chorum ornamenta cum Pueris marmoreis apparent, ex Parastadarum epistylijs, erumpentibus. Ad hæc Zophorus consequitur ex orientali calore, quem corona comitatur accuratè confecta. Super hanc primam coronam in interfecto arcu, Virginis Aram supereminente, quadratum se offert opere tectorio deaurato constructum, Angelis, atque ecclesiasticis emblematis ornatum, in cuius medio sanctorum Ignatij, & Theophili Antiocheni Patriarcharum, effigies adhærent, cum his verbis in schedula tectorio deaurato condita, impressis. SANCTI IGNATIUS, ET THEOPHILVS PATRIARCHAE ANTIOCHENI MARIAM CONTRA HAERETICOS DEFENDVNT.

E Supra hos Arcus Cancellorum partem videmus cum candelabris impositis. Huic

S 2 secun-

Zonar. tom. 3.

Vide S. Hier. de Script. Eccl. & Euseb. in Chron. & Hieron. lib. 3. cap. 16. & lib. 4. cap. 19.

Zon. ad ann. 611. tom. 5. Theo. pan. in miscel. August. lib. 4. cap. 17. Hieron. lib. 3. cap. 16. & lib. 4. cap. 19.

Hieron. cap. 44. lib. 4. cap. 19.

Apoc. c. 13.

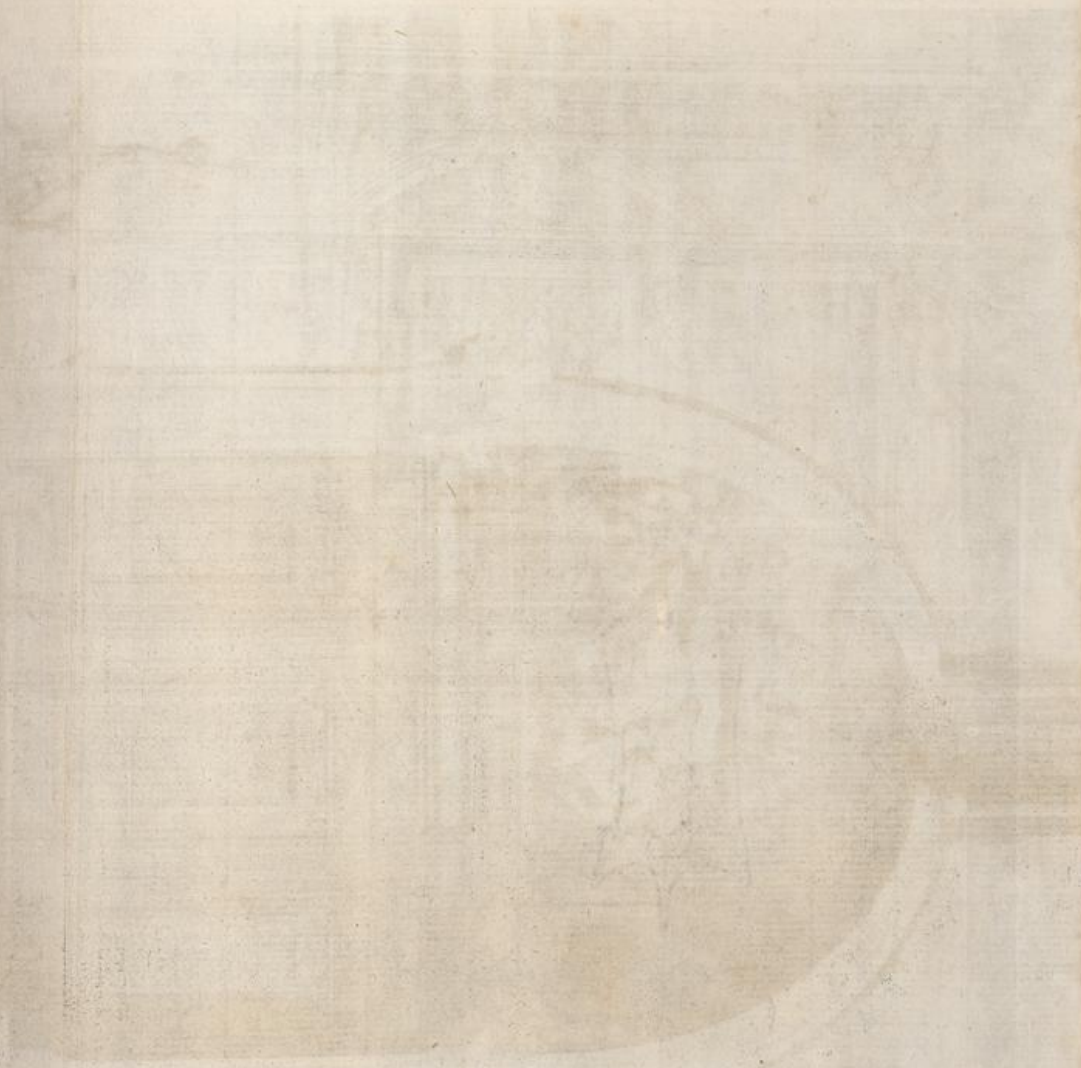
DE LIB.

secundæ coronidi, Parastadarum Bases ni- A cuius spatio Beata Virgo, Angeli, Cherubi-
 tuntur, quæ timpanum conflant, & fene- ni, & quidam Apostoli adsunt nubibus inni-
 stras diuidunt, atque interualla componunt, xi, & in Cælo ouantes. Ad tholi apicem,
 ex quibus tertia corona constituitur, cui cla- laternula se effert iisdem ornamentis, atque
 thri adherent, velut de alijs diximus. Su- insignibus illustrata.

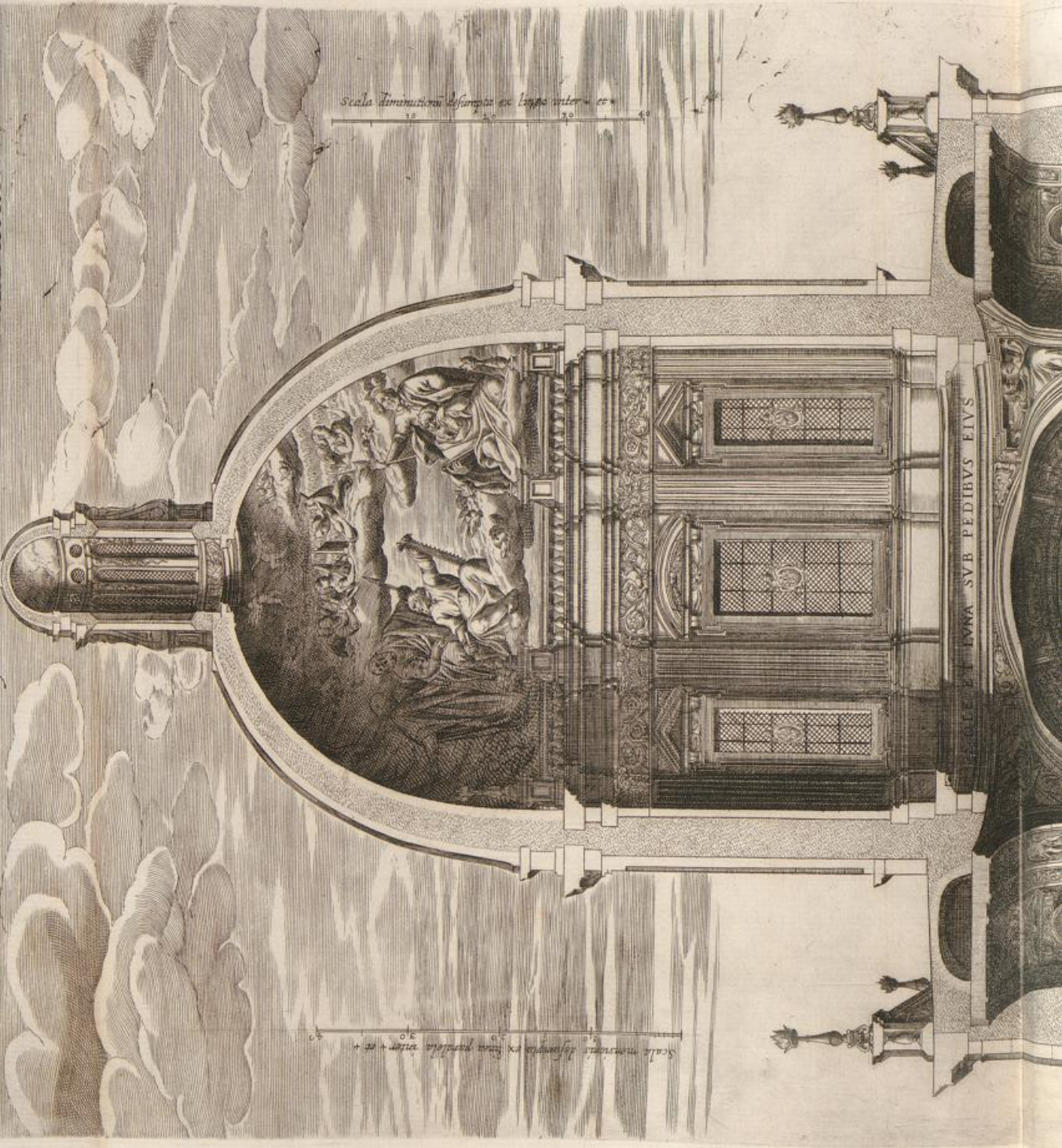
Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

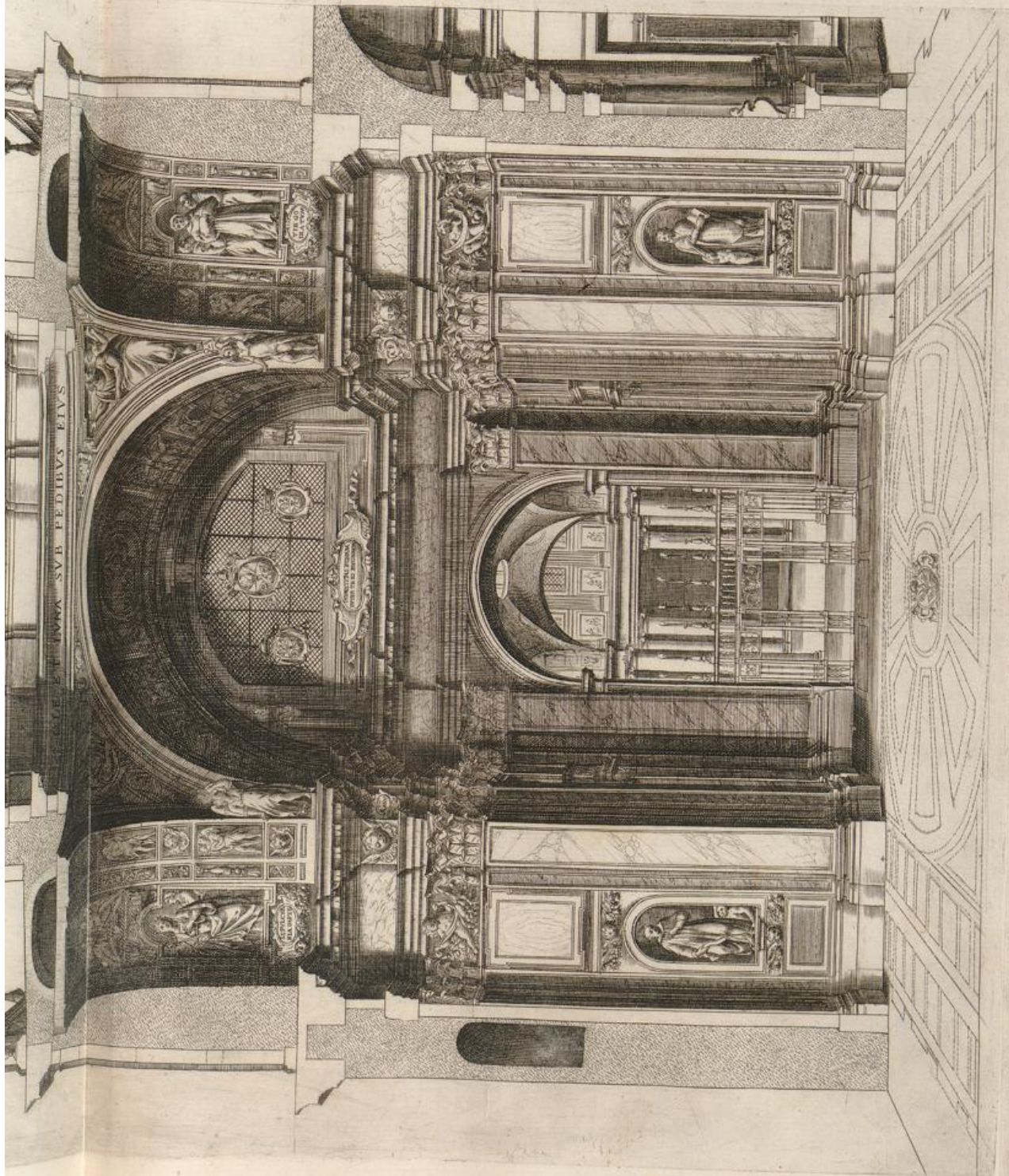

Faint, illegible text in the lower middle section of the page, likely bleed-through from the reverse side.

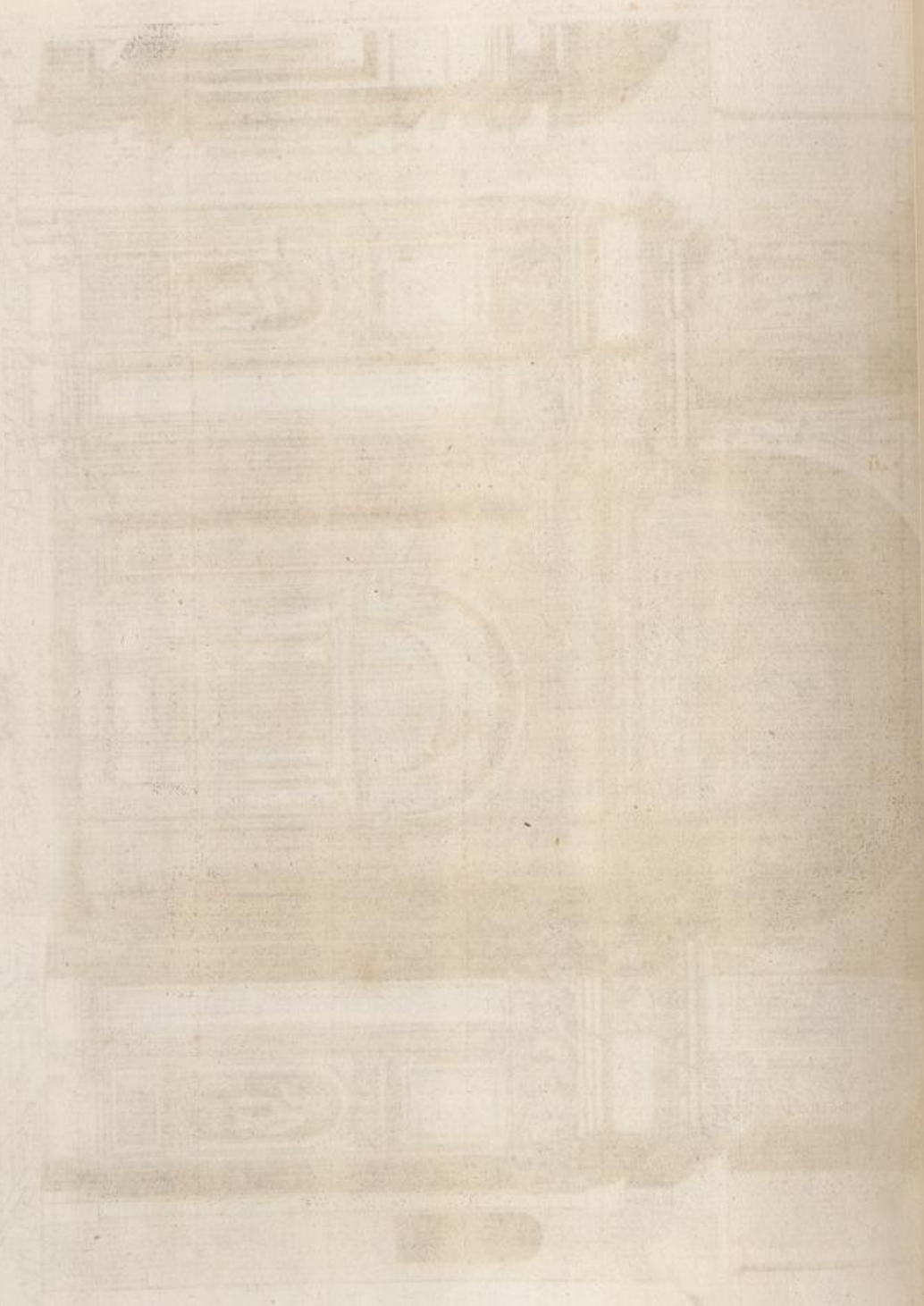
Faint, illegible text at the bottom of the page, likely bleed-through from the reverse side.

PARS TERTIA IN AVSTRVM RESPICENS ADITVS IN SAGELLVM DESCRIBITVR
 INAVRATI AERIS PERMUNITVS CANCELLIS ET AD LATERA VTRINQVE ADICVLAE
 HINC SANCTI CAROLI BORROMAEI INDE SANCTAE FRANCISCAE ROMANAЕ SVPERQ; HAEC
 ARGVMENTA DEIPARAE ET SANCTORV; APTA ET HONORIBVS SVBTILI OPERE PICTA

ET IANNA SVB PEDIBVS EIVS

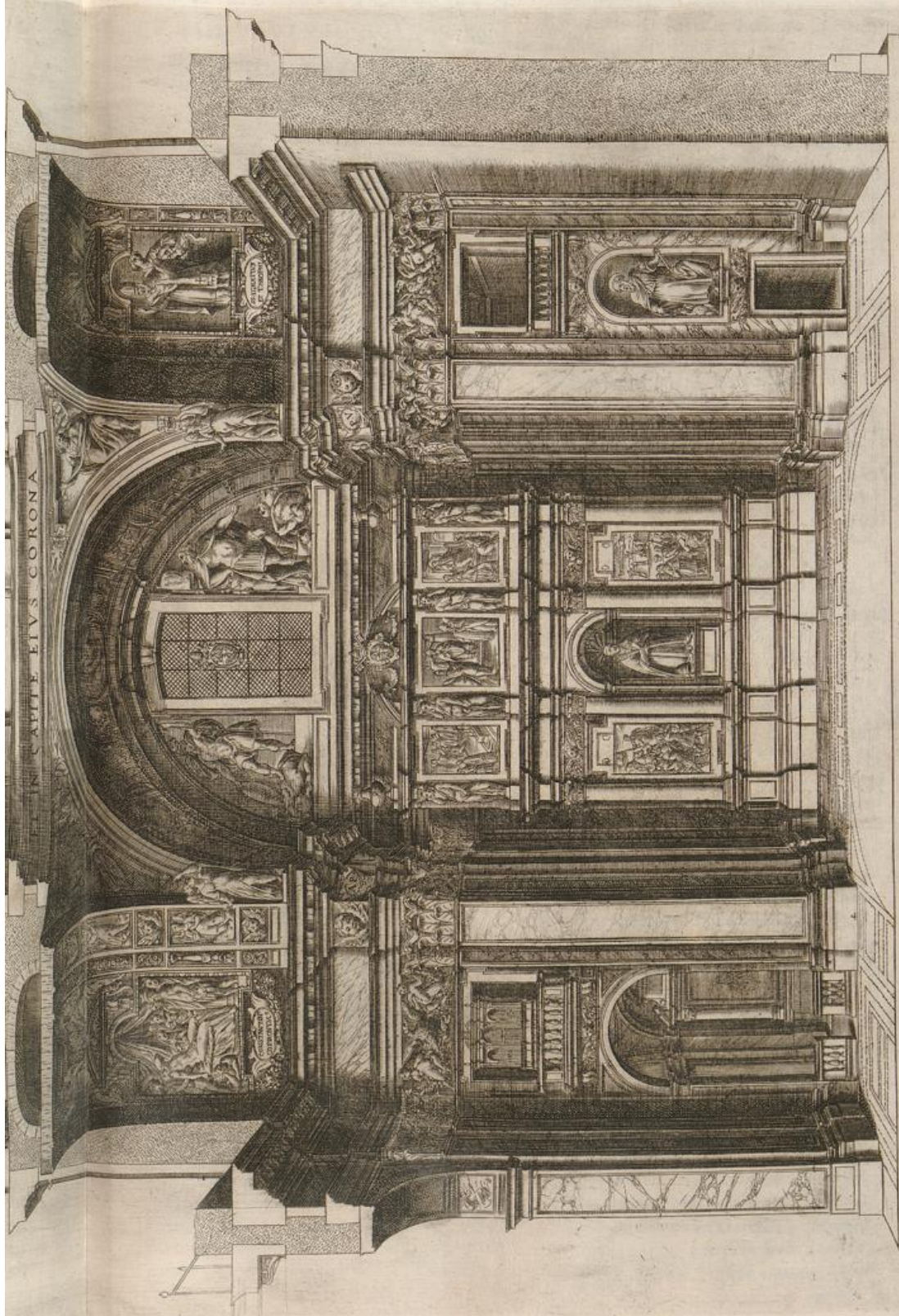

[Faint, illegible handwritten text]

2001
 QUARTA PARS OCCIDENTI OBIECTA SOLI
 E. PARIO MARMORE NIXVS GENIBVS PAL-
 MISCQ. IVNCTIS CONVERSO AD VIRGINEM
 ORE HABITV VENERANTIS CIRCA QVADAM DE PRÆCLARIS
 PRESSA TVM CELLA SANCTÆ FRANCISCÆ ROMANÆ
 HISTORIAQ. DEIPARA. ATQVE SANCTIS ACCOMODATA.

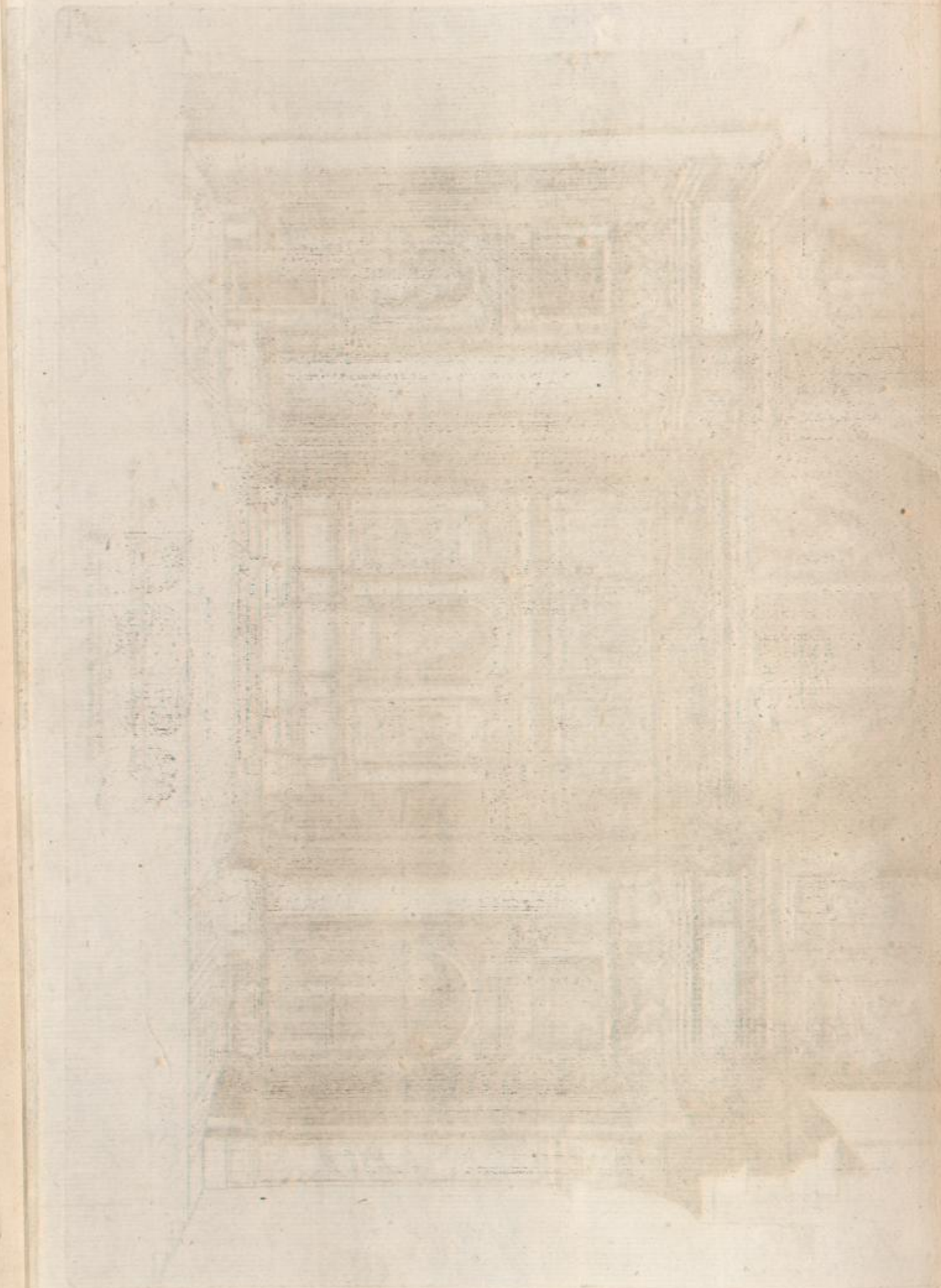
IN CAPITULI EIVS CORONA

1.º 2.º 3.º 4.º
 Scala marginis decumpta ex linea parallela interius et
 1.º 2.º 3.º 4.º
 Scala liminationu desumpta ex linea interius et

500-1

1000

D

qua
 par
 gis
 cep
 bus
 fici
 fed
 dig
 ces
 im
 ma
 pot
 Bal
 te e
 ac
 ven
 pro

in primum
 Petrus V.
 Petrus lega
 in brigam
 Paulus Epist.

faru
 ea
 cep
 ver
 in
 nat
 cur
 tific
 ner
 Por

ad hunc
 epistolam

cep
 ta
 test
 Pat
 gen
 ac f
 ex
 Ro
 mu
 tia
 cor
 stib
 fuer
 pen

DE LEGATIONIBVS
AD PAVLVM QVINTVM
PONT. MAX. MISSIS.

Cap. XI.

IGITUR prima legatio in marmore expressa Christiani Regis existit. Altera vero potentissimi sed Mahumetanę religionis. Tertia Patriarchę. At

quarta potentissimi quidem, ex incognitis partibus, & catechumenis. Igitur primus Regis Gonghi singulari liberalitate, ac pōpa exceptus in Vaticanas aedes se recepit, in quibus graui febri adortus, non solum à Pontificis familiaribus mira charitate curabatur, sed etiam ipse Pontifex solita pietate inuisere dignatus est. Cum autem ex humanis excesserit, solemni pompa, atque cereorum immenso numero funeralia decorauit, Romano Clero, & Pontificis familia, nec non populo Romano ad sanctę Marię Maioris Basilicam cadauer comitantibus. Dum autē eius serui Romę morabantur, splendide, ac magnificę Pontifex tractauit; discedentes verò litteris, atque pretiosis muneribus est prosequutus.

Anno Domini MDCIX. Romam à Persarum Rege ad Paulum V. Legati venerunt, ea comitate, splendore, ac liberalitate excepti, quam magis animo complecti, quam verbis exprimere valemus. Etenim Aedes in D. Petri ad Vaticanum area egregie ornatas, atque omnibus bonis affluentes vnā cum ministris assignarunt. Postea ad Pontificem pergentes pro Regis mandatis exponendis, tunc in Quirinalibus existentem, Pontifex coram duodecim Cardinalibus excepit. Vbi vero litteras, atque Regis mandata declararunt, & ad aedes redibant apertē testabantur summo iure Pontificem à Rege Patrem appellari: etenim ad Pauli V. pedes genibus innixi ex eius ore diuinitatis radios, ac splendorem se efferre vidisse. Quod etiam ex nomenclatore potest deprehendi, adhuc Romę permanente, & nos huic rei adfui- mus. Per multos dies singulari munificen- tia ab Illustrissimo Cardinali Burghesio de- corati quamplurimis egregijs picturis, ve- stibus, atque alijs muneribus amplificati fuerunt; præter pecunię summam, atque im- pensas in reditu factas, cum ex Pontificis

A mandato homines pro hac re Bononiam, vsque perrexerint, quod etiam Benedictus Iustinianus Cardinalis Bononię Legatus eiusdem ordine vsque ad Tridentinam Ciuitatem præstitit. Inde Carolus Madrutius Cardinalis vsque ad Pragam, perpetuo summi Pontificis, & Apostolicę sedis impensis.

Tertia legatio nullo pacto prætereunda videtur ob expressam Dei bonitatem, atque vigilantiam, præsertim erga eos, qui rectam voluntatem conseruant. Igitur primis Pauli V. Pontificis annis, nonnulli ex orientis partibus Romę aderant, potius ignorantia, quam pertinacia, erroribus immerfi, velut etiam alij iisdem locis commorantes. Hi egregiam Pontificis magnificentiam, atque pietatem cernentes, præsertim verò die Iouis sancto, dum post pauperum pedes dilutos illorum mensę deseruit, in patriam reuersi, vndique tantam charitatem prædicabant. Ex qua re Babylonius Patriarcha commotus, protinus Romę legatos mittit, nec non ipsas leges ijs locis asseruatas, implorando, vt sicut ipsi se Romanę Ecclesię subditos fatebantur sic leges ab erroribus purgarentur, & ad Romanam normam dirigerentur. Ob quam rem quidam Cardinales sæpius congregati, atque omnibus absterfis libris, & alijs rebus sacris prouisis, domum sunt reuersi. Cuius negotij curam Petrus Stroza habuit insigni pietate, ac doctrina Vir, & Pauli V. Pont. Max. ab epistolis Apostolicis secretis ad Principes, qui omnia diligenter, & piē confecit velut etiam Commentarios, id totum eruditē exprimentes. Nos cum illi sint iam editi, tantum quædam ex ipsis eruta apponemus.

Contigit (ita disponente diuina providentia) vt inter eos pauperes, quibus anno primo sui Pontificatus Sanctissimus D. N. PAVLVS QVINTVS solemni ritu pedes lauit quinta feria Maioris hebdomadę; duo reperirentur Chaldei, vnus Monachus, alter Laicus, qui sanctorum Apostolorum limina visitaturi, paulo ante Romam venerant. Hi postea domum reuersi, cum renunciaissent Elię Babylonis Patriarchę, cuius obedientię subiacebant, quanta paterni amoris significatione eos Summus Pontifex excepisset, eiusque nomine nonnulla munera illi attulissent; & libellum reddidissent professionis Fidei, quę Orientalibus ad Urbem venientibus credenda, consitendaque proponitur; ipse tanta in se, suosque commotus charitate, quamprimum legatos ad Summum Pontificem decreuit, qui ei gratias agerent; vtque communem pa-

S 3 trem

Regis Persarum ad Paulum V. Pont. Max. lega- tio. Vnde Striam in erom. Ecclj.

Apostolice, atq; Regis Pericium tunc.

Patriarchę Ba- bylonis ad Paul. V. Pont. Max. legatio.

Apostol. atque Patriarchę Ba- bylonis literę.

trem, ac dominum agnoscerent; & illius obedientia subiectum se esse significarent. Prostratebatur enim Patriarcha unum, idemque cum sancta Romana Ecclesia de Fide sentire. Nam Chaldaei Sedem Babylonis ab Apostolica Sede constitutam; & subinde Fidei doctrinam ab eadem accepisse; constanter asserunt. Et quamquam manifestissimis implicati sint Nestorij erroribus, atque heresibus; ostendere nihilominus omni studio contendunt, differentiam inter nos, & ipsos consistere in verbis tantummodo, non autem in sensu verborum. Legati statim, ac iter ingressi sunt, in latrones inciderunt, itaque alios decernere oportuit. Multis, & hi quoque calamitatibus afflicti, etsi Romam peruenirent; nihil egerunt, immo legationem suam suspectam reddiderunt. Perterriti enim quia audissent, quam execrabile esset, & quam odiosum apud nos Nestorij nomen; ut Nestoriane heresis inuidiam declinarent, nonnullas abstulerunt paginas ex libris, quos ad recognoscendam doctrinam fidei, quam profitentur, & Ecclesiasticos eorum ritus; obtulerant; ita persuasi à subdolo quodam interprete neophyto antea hebreo; propterea dimissi re infecta abierunt. Quod cum in eorum reditu Patriarcha postea intellexisset; & ex his, quae legatis in Vrbe acciderent; cognouisset, negotium imprudentia eorum perturbatum, inuersumque fuisse; statuit, inito cum Episcopis suis consilio; de nouo legatum mittere, qui non tantum officia obedientiae, atque obseruantiae Summo Pontifici debita praestaret; sed rationem Fidei, quam Chaldaei profitentur; redderet, ac si error aliquis in eorum professione reperiretur, correctionem humiliter ab eo postularer. Legatio demandatur Ade Archidiacono Cameræ Patriarchalis Monachorum Chaldaeorum Archimandrite, viro docto, & prudenti. Is ad Urbem anno tertio à discessu priorum legatorum venit, & Sanctissimo Domino Nostro literas Patriarchae sui reddidit, & cum illis Fidei professionem, atque commentarium à se iussu Patriarchae sui compositum de conciliatione dogmatum Chaldaeorum, cum Fide Catholica; postulauitque summa animi demissione, ut cuncta diligenter examinarentur, ex-

penderen-
turque
& pro necessitate salutis
eorum consileretur.

EPISTOLA
PATRIARCHAE BABYLONIS.
AD SANCTISS. D. N.
PAVLVM PAPAM QVINTVM.

A humili Elia Orientali, qui per gratiam Dei Sedi sanctae Babylonis inseruit, adorationes continuas, & inclinationes perpetuas, genuflexionisque sempiternas ante sanctos pedes tuos, o Pater benedictae, & caput Patrum, Sol Christianitatis, & nomen, in quo situm est adificium Ecclesiae Ecclesiarum. Dominus meus, & Pater meus Papa, Dominus Pater Patriarcharum omnium, qui in uniuerso sunt.

Sciat tua erga nos Charitas, quod peruenerunt ad nos literae, & Fides tua firma, & benedictiones, quas misisti humilitati meae, & accepi benedictionem simul cum populo meo; & gratias Christo egi, eo quod dignus benedictionibus Sanctitatis tuae, atque memoria illustri factus sum, & numerasti me inter filios tuae Paternitatis praeter mea merita. Ego vero statim misi gratiarum actionem, & literas, & Fidem meam. Sed obuiam uenerunt legatis meis pessimi homines, & omnia abstulerunt ab eis, & euacuati reuersi sunt ad me, & iterum misi alios, nec etiam hi uenerunt ad tuam Sanctitatem, quod egre tuli simul cum Episcopis, & Archiepiscopis meis, & dixi: Quid faciam? non possum ire, quoniam non relinquunt me Principes oppressores nostri, neque etiam Ierusalem adire, tenent nos tanquam seruos, & non relinquunt nos facere uoluntatem nostram. Tandem misi tuam Fidem, literasque tuae puritatis cum filio meo fidei, consiliorumque meorum consilio Patre Ada, ut ostenderet eas in omnibus regionibus nostris, ut uideremus quid nobis Orientalibus faciendum esset: et permansit in his regionibus per annum integrum, & simul omnes consulimus, & misimus ad tuam Sanctitatem hunc ipsum Patrem Adam, & misi cum eo Fidem, literasque meas, & dixi de his, ut coram Paternitate tua extra ea, quae scripta sunt ageret; quoniam ipse est caput Patrum, & Abbas Monachorum Orientalium, & neminem habemus eo nobiliorem, ut tota pars Orientalis sciret. Atque nunc, o Pater, submisso capite adoramus ante Sedem tuam sine fraude, & dolo, & praecipuum tuum à me est receptum ex praecipuo illius, qui clauas tradidit tibi. Neque negabo illam uocem dictam Petro, quod tibi tradidi clauas Regni, & quod ligabis in terra, sit ligatum in caelis, et quod solueris

solueris in terra, sit solum in celo. Et non ob-
stam, sicuti reliqui heretici contra preceptum san-
ctorum Apostolorum; & Patrum Orthodoxo-
rum, qui affirmauerunt, quod Sedes Romæ Ma-
gna teneret principatum; & ipsa est caput omniū
sedium; absit à me; sed fateor, quod Ecclesia Roma-
na sit Mater Ecclesiarum. Et qui hoc non ita fa-
tetur, sit anathema. Et sedes nostra Babylonica
non ex se electa est, sicut aliorum hereticorum, qui
sine lege multiplicauerunt Patriarchas in mundo,
sine sede Ecclesie Magnæ Romæ; sed ex precepto
Papæ. & ex consilio Ecclesie Romæ electa est sedes
Babylonis; & ita scriptum inuenitur apud nos in
annalibus; quod videlicet Patres Orientales Ro-
mæ ordinabantur. Sed factum est postea, ut cum
mitterent homines propter confirmationem, in iti-
nere interficerentur: & cū diu hoc fecissent omnes
peribant. Hoc autē Ecclesie, et Pontifici narrato,
Pontifex consilio inuito decreuit, & dixit: Ordine-
mus eis Patriarchā, & permittamus, ut Patriar-
chas sibi eligant, ne in uia intereant propter con-
firmationē, neq̄ eis mala accidant, & nos pece-
mus, aut ipsi sint extra ouile Romæ. Sic itaq̄ acce-
pimus potestatem usque adhuc, & non à nobis ipsis
aliquid fecimus, ut reliqui, qui Apostolorū cano-
nes conculcauerunt, & leges Patrum; & imple-
uerunt terram Patriarchis sine necessitate. Pro-
pter hoc uocata est Sedes Babylonis quinta, propter
quattuor Sedes quattuor Euangelistarum; & ex
eo quod electus est Patriarcha cum confirmatione
Romana, & dedit nobis facultatē, ut constitua-
mus pastores, tūc uocata est sedes Babylonis, quæ
quattuor comitatur sedes, & quinta numerata
est, sicut una ex his. Etenim, o Pater, ecce Fi-
des mea peruenit ad tuam Sanctitatem cum
epistolis, & uideas si est dolus in professione
nostra, aut est error, aut recessio quædam à
Matre nostra Ecclesia Romana; ADMO-
NE, ET FACIEMVS, DOCE, ET OBE-
DIEMVS. Et si in omnibus veri sumus ante
Sedem tuam, & nō est dolus in Fide nostra; pe-
timus à benignitate tua, ne paupertatis seruorum
tuorum obliuiscaris; quoniam multi ex professione
nostra, pericula tulerunt, cum apud uos uenerint.
Aliqui enim ex his mortui sunt; alij interfecti ab
hostibus; & pauci reuersi sunt, & peruenierunt
ad nos. Et hoc sufficiat Sanctitati tue à nostra
humilitate, quod ex ultimis Orientis partibus su-
per capita, & oculos nostros, precepta tua fera-
mus, & uenimus contra omnes nationes sanguine
nostro, & sustinemus calamitates, ut ante excel-
lentiam uestram adoremus, & benedictionem
a Matre Ecclesia Magna Pauli, & Petri acci-
piamus nos humiles, & subditi. Quis urget nos,
ut hoc faciamus, nisi Fides Christiana, & amor
uester erga humilitatem nostram? Et hoc, quod

A uestræ sapientie indicauimus, sufficiat, sed hunc
totum laborem sustinemus propter Romanam Ec-
clesiā. Et ministri uestri Ierusalem tenent omnes,
qui sunt ex professione mea tanquā exteros, atque
rebelles ab Ecclesia Romana; & nō gratificantur
nobis sicut antea; quoniam interpretes eorum sunt
ex professionibus, quæ nos habent odio, & ipsi mi-
nistri uestri non inquirunt ueritatem. Petimus
à Sanctitate tua, ut admoneas eos, ut tanquam
eos, qui sunt ex professione tua, nos teneant, & be-
neuolos se reddat ijs, qui sunt ex professione nostra.
B Ego uerò litteras misi ad preceptores uestros,
ut dominarentur in Ierusalem ijs, qui sunt ex
professione nostra, quoniam apud nos scriptū est in
annalibus, quod Archiepiscopus noster, qui erat in
Cypro, & ijs, qui sunt ex professione nostra, qui ha-
bitant Ierusalem; & Clerus, qui erat in Mona-
sterio S. Iacobi Nisibi, inter filios Ecclesie Rom.
numerantur, propter amorem Paternitatis uestræ
erga humilitatem nostram. Et nunc qui sum ego, om-
nes mei, & omnis pars Orientalis? Nos tanquam
balbutientes corā Sanctitate tua, sed tanquā serui
obedientes tuæ Dominationi subdimur, & intelle-
ctu à scissionibus alieno pedes sanctos tuos deoscu-
lamur, & summa cupiditate salutem Sanctitati
tuæ desideramus, & ad orationes uestras, &
conseruorum tuorum Petri, et Pauli confugimus,
ut digni efficiamur peccatorum remissione in die
Iudicij terribilis Dei Verbi; cui & Patri suo, &
Spiritus sancto sit honor, & gloria in secula se-
culorum. Amen.

S. D. N. PAULI PAPÆ QVINTI,

EPISTOLA

AD ELIAM BABYLONIS
PATRIARCHAM.

PAVLVS PAPA QVINTVS.

ENERABILIS Frater, Salutē,
et Apostolicam benedictionem.
Duplici affectu, letitia, atque
commiseratione, nec sanè leui,
commonerunt charitatis nostræ
E uiscera literæ, quas à Fraternitate tua Nobis
reddidit dilectus filius Adam Archidiaconus, ut
scribis, Camera tuæ Patriarchalis, & Monachor-
um tuorum Archimandrita, quem ad Nos mi-
sisti. Letabamur quidem summopere, ex reueren-
tia, ac deuotione, quam profiteris summā erga san-
ctam Beatissimi Petri Principis Apostolorum Se-
dem; eoq̄ magis, quia hoc uerè Christiane pieta-
tis studium perpetuò uiguisse in Ecclesia tua scri-
bis. Miserabamur autem, uel potius angebamur,
quod cum hac ueneratione Apostolicæ Sedis,
7011

non eandem doctrinam Catholicae Fidei, quam ipsa proficitur; reperiebamus. Sed misericordiarum Patri Deo gratias agimus, quia te quoque vehementer commotum fuisse ob hanc diuersitatem vidimus: in quo diuitias ineffabilis eius clementiae agnoscimus, & peculiarem quandam erga te immense misericordiae suae gratiam. Nam tametsi ex diligentia, atque sollicitudine, qua rationem tantae discrepantiae exquisuisti; te valde prudentem, & accuratum in pastoralis tuo munere deprehenderimus; nihilominus cum nimis compertum sit, quantum referat non modo in his, quae ad Fidem pertinent; sed in qualibet doctrina, quomodo quis educatus fuerit; fatendum plane videtur, totum hoc miserentis Dei opus fuisse; ut dum omnes antecessores tui, ac nationis vestrae Doctores, semper existimauerunt, ut dicis, se recte de Fide sentire, nec ab Ecclesia sancta Catholica, & Apostolica Romana in alio, quam in modo loquendi differre; primus dubitare caperis; sedulo veritatem quaesieris; nec temere tuorum responsioni, quamuis desiderio tuo congruerit, acquieueris; sed pie, ac sapienter Nos, ac sanctam hanc Sedem consulere volueris. Peramanter itaque Archidiaconum tuum excepimus; professionem Fidei vestrae, & quo pacto tam diuersa dogmata componi, & ad unum sensum redigi posse existimaret; audiuimus. Sed mutauit ille suam sententiam: etenim cum nullam prorsus haberet notitiam sacrorum Conciliorum, ut manifeste apparebat ex Commentario, quem de hac compositione, & consensu, scriptum à se, mandato tuo ad Nos attulerat; & ex disputationibus, quas habuit satis diuturnas, ac frequentes cum viris pietate, ac doctrina praestantibus, quibus ut illum docerent Catholicam veritatem, mandauimus; & ipse quoque ingenuè fatebatur: posteaquam ostensum illi fuit, damnatum fuisse Nestorium à sanctis Patribus in Concilio Ephesino, ob has nefarias blasphemias, nempe quia impiè assererat, Christum Dominum nostrum fuisse purum hominem; & Verbum Dei inhabitasse in eo, tanquam in templo; ita ut diuinitatem, & Humanitatem diceret in ipso accidentaliter coniunctas, & non substantialiter, & hypostaticè unitas; & Beatissimam, immaculatamq; Virginem Mariam hac de causa non Matrem Dei, sed tantum Matrem Christi appellandam: similiter duas in uno Filio fuisse personas, puri scilicet hominis, ac Verbi Dei; Hominem à Deo assumptum, ob assumptionis coniunctionem, non autem proprie, dicendum esse Deum; eguisse propitiatione, sicuti ceteri homines egent; paulatim ad Pontificiam dignitatem euectum esse; & non minus pro se, quam pro nobis sacrificium Deo obtulisse; à Spiritu san-

A Etō tanquam ab aliena virtute glorificatum; ac demum non aliter, quam Moyses dictus fuit Deus Pharaonis, Dominum nostrum Iesum Christum existimandum esse Deum. Quibus omnibus diligenter, ac sedulo recognitis, post annum elapsum, & amplius; Nestorium tandem, & omnes, qui cum eo haec, & similia sentiunt; alacri animo damnauit, & anathematizauit. Pari quoque pacto fuit illi demonstratum ex determinatione sextae Synodi vniuersalis, quae tertia est Constantinopolitana, duas esse in Christo Domino voluntates, ac duas operationes, sicut duae sunt in eo naturae: contrarium autem, tanquam blasphemum, & hereticum, à sanctis Patribus fuisse reprobatum; qui synodali decreto Macarium Patriarcham Antiochenum Episcopali dignitate propterea priuauerunt, & à communione Ecclesiae sanctae Catholicae separauerunt; quia ausus fuerat impiè asserere cum Theodoro Episcopo Pharaniano, Sergio, & Petro Episcopis Constantinopolitanis, Cyro Episcopo Alexandrino, damnatis hereticis, unam tantum esse in Christo voluntatem, atque unicam operationem. Vidit similiter Decretum in Concilio Florentino vniuersali, à felicitis recordationis Eugenio Quarto praedecessore nostro factum, de processione Spiritus sancti à Patre, & Filio; cui Patres omnes Ecclesiae Latinae, ac Graecae pariter subscripserunt, ipso Graecorum Imperatore praesente; qui ad remouendum Graecorum schisma, Synodi vniuersalis congregationem curauerat; & ex Regia Vrbe Constantinopolitana in Italiam venerat. Ex quibus omnibus Archidiaconus tuus Orthodoxa veritate percepta, quam Ecclesia sancta Catholica Apostolica Romana docet, de altissimis mysterijs Incarnationis Verbi Dei, & processionis Spiritus sancti, errores suos proprios, atque nationis vestrae communes agnouit; quos spontè, & ingenuè coram dilecto filio Magistro Commissario Officij sanctae Inquisitionis confessus, ac detectus est; illosq; auctoresq; illorum, Nestorium, Theodorum Mopsuestenum, Diodorum Tarsensem Macarium Antiochenum, ceterosq; omnes hereticos, atque heresiarcas ab Ecclesia sancta Romana damnatos, cum eorum haeresibus, & impietatibus abiurauit, damnauit, & anathematizauit. Et quia venerabilis Frater à Nobis efficaciter postulasti, ut tibi errores significarem, quos in Fide vestra reperissemus, illosq; corrigeremus; paratum quippè te exhibeas cum Archiepiscopis, & Episcopis obedientiae tuae subiectis, ad correctionem recipiendam; iusto, pioque tuo desiderio satisfacere cupientes, ac simul ut adimpleremus praecipuum, quod à Domino in Beati Petri persona accepimus, ut videlicet confirmarcmus fratres nostros in fide: mādauiimus, cuncta,

cuncta, quæ dilecto filio Adæ Archidiacono tuo ostensa fuerunt de sacrorum Conciliorum Decretis, diligenter describerentur; & in Chaldaum idioma fideliter vertenterentur; & ad fraternitatem tuam mitterentur. Igitur accipies cum his nostris literis descriptionem errorum, immò blasphemiarum impij Nestorij, ut in Concilio coram Patribus recitatae fuerunt; cuius initium tale est: Petrus Presbyter Alexandriae, Notariorum Primicerius dixit: Habemus præmanibus Reuerendissimi Nestorij blasphemiarum commentarios, &c. Accipies pariter epistolam à Beato Cyrillo Episcopo Alexandrino, atque Synodo Alexandriae congregata, ad Nestorium scriptam; qua fraternè illum erroris sui admonent; atque duodecim capitibus, quid de ineffabili mysterio Incarnationis tenendum Catholicè sit, declarant. Incipit autem sic: Cum Saluator noster apertè pronuntiet, &c. Monuerat Beatus Celestinus Primus, prædecessor noster Nestorium; & de illius salute sollicitus, correctionem eius curandam Beato Cyrillo mandauerat: ea ratione, ut nisi ad præfinitum tempus respicisset; illum auctoritate Apostolica, ab Ecclesie communione separaret. Itaque Cyrillus coacta Alexandriae Synodo; epistolam, cuius exemplum tibi mittimus, scripsit. Sed Nestorius ex admonitione deterior, ac magis contumax, detestabiliores semper euomens blasphemias; grauioribus turbas in Ecclesia excitabat. Quarè Synodus vniuersalis Ephesi conuocatur, cui Cyrillus Viceces Celestini Papæ gerens, auctoritate eius Apostolica præfuit: in qua recognitis, examinatisque erroribus Nestorij, cum ipse nolisset sistere se Concilio; unanimitè Patrum sententia Synodali decreto damnatus fuit: cuius damnationis exemplum tibi quoque mittimus, quod ita incipit: Sancta Synodus dixit: Cum præter cetera, &c. Sed damnato, depositoque Nestorio, atque in exilium ad Libyæ desertam deportato; scriptisque suis ubique locorum concrematis; nihilominus ignis hæreseos extinctus omnino nõ est; sed flamma tantum compressa, quæ longè, latèque diffusa erat. Nam scintille unde hoc incendium initium habuerat, latitantes permanserant: scripta nempe Theodori Episcopi Mopsuesteni, qui Nestorij magister extiterat. Neque enim à Patribus antea animaduersa fuerant, vel quia non satis vulgata, vel quia Theodorus ob grauissimam pugnam, quam susceperat, atque sustinuerat de mysterio Incarnationis aduersus Apollinaristas, tantam sibi doctrine, ac pietatis famam comparuisset, ut nè dum suspensus non esset, immò verò inter Orthodoxos, grauissimæque Ecclesie Patres haberetur. Igitur Hæretici, quod Nestorij nomine amplius profiteri non

A poterant, Theodori auctoritate docere, ac tueri nitebantur. Hinc temporis progressu adeò magna perturbatio exorta est in Ecclesia Dei, ut post Chalcedonensem Synodum, quartam videlicet vniuersalem, iterum sancti Patres coacti fuerint conuenire Constantinopolim ad vniuersale Concilium; in quo Theodori Mopsuesteni dogmata recitata, diligenterq; animaduersa, & examinata, ac demum damnata, & anathematizata fuerunt. Huius autem examinis, atque damnationis exemplum, nec non Fidei sceleratum Symbolum Theodori Mopsuesteni, ex actis eiusdem quintæ Synodi vniuersalis descriptum tibi mittimus, cuius initium est: Sancta Synodus dixit: Ad longum tempus extensis quæ de Theodoro mouentur, qui Mopsuestenæ Sanctæ Ecclesie fuit Episcopus, &c. Quibus omnibus existimauimus, fore ut satis innotescere fraternitati tue possent errores, qui cū Nestorio, atque Theodoro Mopsuesteno vobis communes sunt: & quàm execrabile, atque Catholica Fidei contrarium sit, negare Beatissimam, semperq; Virginem Mariam esse verè matrè Dei; & in Christo duas personas ponere. Pari pacto tibi mittimus Decretum sextæ Synodi vniuersalis Constantinopoli celebratæ; quo sancti Patres actione decima octaua desinuerunt, eadem ratione confitendum esse duas in Christo esse voluntates, atque operationes, quæ credimus, duas esse naturas, in vna eius radiantibus subsistentia; nec vlli licere aliam Fidem profiteri, aut docere. Incipit autem: Præfens sancta, & vniuersalis Synodus, fideliter suscipiens, &c. Ex quo non tantum quid Catholicè credendum sit, intelliges; verum etiam cognosces, quàm grauius peccent, qui importunis interpretationibus contrariam sententiam, damnatamq; impietatem tueri student. Postremo mittimus tibi Decretum à felicitis recordationis Eugenio Quarto etiam prædecessore nostro, in Synodo vniuersali Florentina factum, de processione Spiritus sancti; cuius initium est: Eugenius Episcopus seruus seruatorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam, Latentur cæli, &c. Apertè in hoc Eugeni Decreto videbis, omnes pariter Latine, & Græca Ecclesie Patres confessos fuisse, Spiritum sanctum à Patre, & Filio, tanquam ab vno principio procedere: & quamuis Græci à Patre per Filium procedere Spiritum sanctum dicant, non ob id tamen, qui rectè sentiunt, processionem hanc aliter, quàm ab vtroque equaliter intelligunt. Nullo autem modo dicendum, Spiritum sanctum à Patre solo procedere; hoc enim hæreticum, atque damnatum est. Ideo sancta Romana Ecclesia, omnium aliorum Mater, & Magistra, diuinitus illustrata; ad euitandam omnem suspi-

Disput. cap. viij. pag. 65.

Disput. cap. viij. pag. 69. b.

Disput. cap. viij. pag. 79.

Isti errores inueniuntur cap. 11. pag. 95.

Disput. cap. 20. pag. 159.

Post Epilegum pag. 188.

cionem huius impietatis, opportunè declaraturam eiusmodi processionem; non addens, sed exponens, posuit in Symbolo illud: Filioq; procedit. De incomprehensibilibus igitur mysterijs salutiferæ Incarnationis Verbi Dei, atque æterna processionis Spiritus sancti, sic definitum fuit à Sanctis Patribus; & ita credat, oportet, quicumque profitetur Catholicam Fidem. Declarationes, expositiones, conciliationes omnes, quæ vel contrarias sententias defendunt, vel eas ad sensum Orthodoxæ veritatis redigere conantur; non modò vane, ac superflua; sed damnatae, ac reprobatae. Sunt enim hereticorum commenta, quibus eorum impietatem, quam profiteri amplius manifestam non poterant; fucatam defendere conabantur. Nam sectatores Nestorij nefaria eius dogmata, ex commentarijs, ut diximus, Theodori Mopsuesteni, à quo virus perditissima hæresis hauserat; & ex his, quæ ab eius fautoribus contra Beatum Cyrillum, sanctamque Ephesinam Synodum scripta fuerunt; callidè instaurare, atque in vulgus serere studuerunt. Unde magna Orientis pars postmodum infecta fuit, præcipuè Chaldaei, qui hac de causa deinceps Nestoriani dicti sunt. Propterea monemus fraternitatem tuam, atque efficacissimè hortamur, ut Theodori Mopsuesteni scripta, pariterque Diodori Tarsensis, qui cum eo pessimè sentiebat; lethalis huius messis infauusta semina, si, ut accepimus, apud vos reperiantur; delere, effringere, penitusque ex vestra natione exterminare omninò studeas. Quippè Theodorus tanquam hereticus, ac pessimæ doctrinae auctor, à Sanctis Patribus in quinta vniuersali Synodo, ut videre poteris, secunda videlicet Constantinopolitana, damnatus est. Remoto autem hoc obstaculo, facillè ut confidimus, cooperante diuina gratia, Catholicam veritatem contra aduersariorum mendacia tueberis, præsidio auctoritatis sanctorum vniuersalium Conciliorum, quorum decreta tibi mittimus. Quibus sicut fraternitatem tuam, ceterosque venerabiles Fratres Archiepiscopos, & Episcopos, atque eruditores Monachos, & Sacerdotes vestre nationis instruere aduersus hereticos curauimus; ita & reliquorum necessitati, quantum cum Domino possumus, consulere cupientes; quamplurimos libellos professionis Catholicæ Fidei, & Christianæ doctrinae typis Arabicis excusos, eidem Adæ Archidiacono tuo, perferendos ad vos dedimus. Abundè satisfecisse nos hæcenus tuo desiderio credimus, venerabilis, ac dilectissime frater. Habes namque à Nobis certissimam doctrinam Catholicæ Fidei, & firmissima fundamenta, quibus ipsa nititur. Docere igitur tuos veritatem, aduersariorum mendacia, atque malitiam redarguere sufficien-

A ter poteris. Reliquum modo est, ut eodem zelo, quo veritatem cognoscere concupiuisti, cures, nitaris, efficias, ut ipsam nunc vobis declaratam, & patefactam, ceteri quoque recipiant. Nos autem alacri animo pios labores, atque conatus tuos in propagatione Orthodoxæ Fidei semper adiuuabimus: & quò maiores progressus vestros in recta doctrina audierimus, eò magis prompti, ac parati erimus ad nostrum auxilium vobis subministrandum; sicut Archidiacono tuo vberius declarauimus. A quo particulam salutiferi ligni sanctissime Crucis Domini nostri, inclusam parua Cruce aurea, ornata lapidibus cælestis coloris, in maioris Crucis formam; atq; librum sanctorum Euangeliorum, Arabico idiomate typis excusum; & cum his argenteum calicem, & patenam, atque thiarum, ac vestes Pontificales pro solemnibus celebrationibus incrementi sacrificij, diuinorumque officiorum; nec non duos alios libros iisdem characteribus Arabicis impressos, vtilis ad medicinæ corporalis doctrinam, & ad intellectus acumen augendum: nam fore illos tibi valdè gratos, ipse communis noster filius Adam Nobis ostendit. Quæ omnia fraternitati tuæ ex benedictionibus sancti Petri mittimus; ut signum aliquod à Nobis habeas sinceræ, ac perfectæ dilectionis, qua te in visceribus Christi complexi sumus. Quem tuum Archidiaconum valdè tibi commendamus; & pro peculiari nostro in eum amore, tanquam filium Nobis valdè charum, ut præcipuè diligas, desideramus. Toto enim tempore, quo apud Nos mansit, piè admodum vixit; monastica vite suæ institutam religiosè obseruauit, zelum veritatis agnoscendæ eximium prætulit; assiduus in expeditione negotij sibi à te commissi, fuit; in exponendis vestris de Fide opinionibus diligens, & accuratus, sed minimè pernicax; in recipienda vestrorum errorum correctione docilis, atque morigerus: demum ita se in omnibus gessit, ut merito beneuolentiam omnium, qui aliqua de causa cum eo egerunt, sibi conciliauerit. Quare si rem Nobis gratissimam facere desideras, virtutem, & probitatem ipsius, omni honorificentia maiori, qua poteris, nostra causa augebis, non enim dubitamus, quin optimè collocaueris quicquid honoris, ac dignitatis in eum contuleris; ac præterea debitum laboribus suis tam magnis, tamq; laudabilibus præmium tribues, quod maximè desideramus. Deum misericordiarum, ac Patrem luminum oramus, ut opus, quod ineffabilis sua clementia cepit in te; perficere per humilitatis nostræ ministerium, ad sanctissimi nominis sui gloriam, ac vestrarum animarum salutem dignetur: & ex intimis nostri cordis visceribus tibi, dilectisq; filijs nationis vestre, qui Fidei Catholicæ

tholica notitiam verè, & ex animo concupiscunt; benedictionem nostram Apostolicam impartimur. Datum Romæ apud S. Petrum, sub Anulo Piscatoris, die sanctissime Annuntiationis B. Virginis Mariæ. viij. Kalendas Aprilis, 1614. Pontificatus Nostri Anno nono.

Petrus Stroza.

ILLVSTRISS. DOMINO
PETRO STROZAE
SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI
A SECRETIS.

Frater Thomas Nouariensis. S.P.D.

QVONIAM ex qua die Babylonem contendens, profectus sum Aleppo, hæc prima se mihi dat occasio, cum testificandi mecum per literas in Dominationem vestram Illustrissimam officium, & obsequium, tum de Patriarcha Babylonico certior eam faciendi, nunc opportuna ferente commoditate, simul cum leto nuntio breuiter suorum laborum fructus, & quasi carptum proferam, quod temporum angustia, & iam T. abellarij preseflinum iter ita flagitent.

Cum ergo anno proximo elapsis 16. Kalendas Ianuarij Aleppo discessissem, 10. Kalendas Ian. Vr Chaldaeorum (Nunc Orsam vocant) propè accessi: quo in itinere P. Petrum Metopscitam, secundo ab illo Patriarcha redeuntem offendi, à quo cum post mutuam salutationem, vbi nam esset Patriarcha, quærerem; vbi Timotheus, & quo se modo res haberet: versari eos respondit Merdinum propè in deserti illius cænobio, quod Mar Bettican vocitant: tum, i. porro inquit, lepus te certò manet. Ego me leporum captadorum non venisse subijcio, nec ut ipsorum rebus me implicarem, sed Chaldaice lingue, cuius eram percupidus, ediscende gratia, i. subiungit ille, certò lepus te manet: si ita est, inquam ego facilius capietur: certè quicquid erit, officio canum sum gemur, tum discedentes, atque amicè officia mutua offerentes, quisque iter captum carpit.

Ipsò Natali Christi Domini Orsa profecti, et post aliquot dies Merdinum versus ire coacti, ut quos commemoravi supra inuiseremus, multa vadosa loca non sine presenti periculo, diuina freti ope, prætergressus, post laboriosum dierum 14. iter Patriarcham adij, & ab illo, atque à D. Gabriele Decano Archiepiscoporum humaniter exceptus sum; cum diceret Patriarcha, dolere sibi non parum, quod eo in loco tum essemus, in quo non posset lautius, & commodius hospitem excipere. Pro-

Afectus erat ijs diebus D. Timotheus, ut dies Domini Natalitios cum grege suo duceret. Interea Patriarcha Priorem cænobij, ut Eliam accerseret, miserat, quem expectabat, etiam ut cum illo Natalem Christi suo more celebraret: sed intercluserant niues aditum. Itaque soli, dies illos festos egimus, & ego singulos suis munusculis donavi, Patriarcham præcipuo anulo aureo, elegantiarum arte perfectò, & in modum Crucis lapillis pretiosis distincto; Dominum etiam Gabrielem suo, sed pretio minori. Quicquid per hos dies debebamus, & lati, cum ecce 22. Ianuarij presentis anni, Merdini gubernator ad istud Monasterium Ianissarium, qui me, & Patriarcham iunctos in carcerem rapiat, mittit. Ego tum diuino quodam fauore eram in sylua, cum irrupit barbarus, cuius mentem cum seruus meus Franciscus turcica lingua intellexisset, monuissetque de periculo, nocte in tempesta, in vetera quadam antra abscondi me me, ibique sex dies egi: Patriarcha sequenti die à truculento milite in custodiam pedes inhumanè ductus est. Sex illi dies fluxerant, cum aduentat ille tandem expectatus Elias, cum duobus Archiepiscopis, Sacerdotibus aliquot, & Monachis, quorum causa antris eductus, cum ad salutandum eos venissem, ille me incredibili amoris significatione prosecutus, una cum alijs ad carnam vi coegit; & post eam cum ad eos qui aderant Archiepiscopos, & Religiosos chaldaicè uerba fecisset, interiorè uelle, quæ nigra tectâ de more Archiepiscopi gentis illius gestat, exuens, mihi donat, utq; indua illam, omnino iubet; Ego inquam Elias ueste hanc Rabbano Thoma dono, ut intelligant omnes, uelle me ijs omnibus obsequi, quæ ille Sanctiss. D.N. Papa nomine imperabit, utq; ita faciatis omnes in primis uolo. In sequenti die Emetum, ut equis suis ueherer, cur auit; vbi Patriarcha expectaremus, qui post multas, & graues arumnas, in pretium deniq; liberationis suæ 60. aureos persoluens, è carcere euasit. Mea quæ fors futura fuisset, Deus bonè, si in illos prædones captiuus incidissem?

Vigesimo Ianuarij, Monasterio egressus, ultimo eiusdem mensis Emetum ueni, cuiq; aduentum meum D. Timotheus Archiep. audisset, is cum uniuersis Sacerdotibus, careisq; accensis ad ipsam usq; primū templi uestibulum obuius mihi prodiit, et cum cātu in templum induxit, actusq; suo more Deo gratijs, osculati omnes manus meas, eundem mihi, quæ Patriarcha postea, nisi quod Crucem, & pastoralem baculum non prætulere, honorem detulere. Omnes item Chaldaei, qui Emetum incolunt, uesperis salutandi mei causa domum nostras uenere, & ut manus oscularentur, quorum pars præcipua in cæna mecum fuerunt pro more gentis apparatusissima, cum interim ad singula pocula pias laudes Sanctiss.

Sanctissimo Domino Noſtro canerent, eique longam, beatamque vitam apprecarentur. Stantes honoris cauſa, & capitum tegmina magno cum reuerentia argumento deponentes. Denique eò loci, quam comiter habitus audiui demum Patriarcham cum Archiepiſcopis tertio Februarij ad proximum pagum nomine Ceruchiam veniſſe, ac poſt triduum propius ad Aintanur Ciuitatem acceſſiſſe. Hic ille dum ſubiſtit. Elias Ciuitatem adit, & quosdam Turcas amicos ſuos muneribus ornaret. Ego interim qua ratione iſta Elia ſubdi poſſet Eccleſia, animo cogitabam. Ipſe verò de admittendo Patriarcha Babylonico, qui legitimus ipſorum eſſet, deque concordia, & vniõne nationis ſue agebat. Simonem Perſam, quòd eſſet in ſummum Pontificem bene affectus, & quòd illius cauſa Templum Hieroſolymis edificaretur; ibi relinquendum exiſtimaui. Magnae ſunt exort. e in hoc negotio, & impeditae difficultates; primorum tamen eò inclinauit animus, & ſententia, vt Patriarcha acceptaretur. Reſtiterunt quatuor Sacerdotes duntaxat, quorum pertinacia indignatus Elias, ad Patriarcham proximè ſequenti lucredit, comminatus, niſi Patriarcham admitterent, eos ſeſe Archiepiſcopo priuaturum, deſerturumque, vt erant promeriti. Quare ſtatim propoſita etiã anathematis, niſi pareret, pœna, Archiepiſcopo mandat, conſeſtim excedat inde. quod ille cum feciſſet, magni facti ſunt motus animorum; & diuerſi inter eos, qui perſtabant in excludendo Patriarcha obſtinati; & eos, qui Templi cauſa Hieroſolymitani, & Timothei, quem ſummus Pontifex miſerat, gratia, excipiendum dicebant. Ego cum ex ea diſſentione, ne quid grauius exoriretur, & vehementer timerem, præcipuum è Sacerdotibus accerſitum ad me ſum hortatus, vt quoniam Pontificem venerarentur; quem idem ſummus Pontifex ad eòdem mittebat, ipſi ne aſpernarentur. Tum diſcedens, ad Patriarcham quamprimùm contuli; quo diſceſſu illi territi, & ne ego quoque ipſorum diſcordia offenderer, veriti id demum eſſecerunt, vt duodecim illi omnes Preſbyteri cum Elia de ſuo Patriarcha admittendo, tabellis etiam conſignatis conſentirent, ea conditione, vt proximo Septembri Hieroſolymitana illa fabrica, & Mo-naſterium item, cui edificando emendum ſolum deſtinant, perficiat. Atque ita Patriarcha Ciuitatem eorundem rogatu, cum tribus Archiepiſcopis, & mecum ingreſſus, ſolitis & ritibus, & honoribus ſacram in eadem quoque deductus ab ijs eſt.

Sequenti Dominica, quae prima fuit ipſis in Quadrageſima, nobis ſecunda erat, ſolemni ritu, & pompa admiſſus Patriarcha eſt, faciente Timotheo ſacrum, & Elia concionem habente:

A qua peracta, Pontificali veſte, noſtro more, modoque Patriarcha indutus eſt, indutique eodem more Elias, Ioseph, & Timotheus, totidem enim ornamentis pulcherrimis locupletata Eccleſia illa eſt, primis quidem à Gregorio, ſecundis à Sixto, tertijs à Camera Apoſtolica, quartis à Sanctiſſimo Domino Noſtro. eadem ratione induti Sacerdotes, nec non & Diaconi, omnes ſupplicatione inſtituerunt ſolemne, continentes Patriarcha laudes: qua tranſacta, ſede ſua collocatus ille, manuum oſcula vtriuſque ſexus excepit. Tum quatuor Sacerdotes ſolum attollentes, à primo & ſiſque ingreſſu Templi ad ſummum Altare Patriarcham Cruce, quam manu geſtabat, populum ſignantem, humeris portauere. Sacrum ergo peragitur; & poſtremo Patriarcha, omnem ſexum, & aetatem populi, qui aderat, Sacraſſima corporis Chriſti communione impertit; nec cum ſummo mane hac celebritas cepiſſet, ante ſerum diei completa eſt.

Proximè ſequenti die indieta Synodus, primo Martij, conuenit, in qua poſt ſacras preces, obſeratis Templi portis, ſedente primo loco Patriarcha, aſſidenteque illi à dextris Gabriele, à ſiniſtris Elia, tum ordine ſuo Iosepho, Timotheo, Abrahamo, & quotquot aderant, Elias (cui partes hæc demandatae erunt) paucis præſatus, me vniuerſi cætus nomine compellare cepit, peteret, vt quae Sanctiſſimus Dominus Noſter ab ijs peteret, quid fieri vellet, quid imperaret, quid Legato ab ſe ad cum miſo reſponderet, caſſerem, ac explicarem. Tum ego, & monitis Dominationis Veſtrae Illuſtriſſimae, & libello ſummi Pontificis ad Patriarcham conſcripto (cuius exemplum mihi P. Adamus Aleppi reliquerat) inſtructus, expedite ſatiſfecì. Primò ergo ſummum Pontificem in Patriarcham, & vniuerſam eorum nationem amorem, & qua humanitate Legatū eorum ad ſe miſſum excepſſet, expoſui; tum munera publica, ac nominatim ad Patriarcham ab eodem miſſa recensui; ſed præſertim, quòd cum maxime locum promendum, & id beneficij exaggerandum ſcivē, ſingularem fauorem in Templo illo ab ipſis exoptatiſſimo Hieroſolymitano, quo tandiū fuerant orbati, iam conſeſſo; multis amplificaui. Subieci demū habere eos libellum Chaldaica lingua ad ipſos à Sanctiſſimo Domino Noſtro deſtinatum, ex quo quænam ſua ſit Sanctitatis voluntas, & quid ab illis optet, ſiue expectet, facile intelligant. Proferatur ille, Reſpondit Elias, vt hoc ſciamus. Ego ad Timotheum mihi proximum verſus, illum vt exhiberet, ita licè monui; quo ille dicto non nihil, vt viſus eſt, commotus, tu, inquit, articulos Fidei modo propono, libello non eſt opus: Quin libellus à Timotheo, inquam ego, ſummus Pontifex tibi, vt il-

lum solus habeas, seruesque reconditum, haudquaquam dedit, sed ut cum Patriarcha, & Synodo communices. Demum eò res deuenit, ut verbis certaremus quod Elias cum vidisset, Produc, inquit, Codicem illum Timothee, bene monet Thomas, Nosque Sanctissimo Pontifici, nisi libellum videamus, haud respondebimus. Et inter illos quoque rixa verborum, quam meridiana orationis tempus dissoluit, cæteris enim cum ea sententia, ut libellus palam legeretur, dimissus est.

Urgebat proxima die Patriarcha, ut libellum proferendum curarem, ego demisse respondi, posse illum facilius Timotheum, utpote sibi subditum, ad officium cogere. Enimvero non ignoras, inquit, Timotheum Ciuibus Emetianis charum esse, cui si molestiam ullam facessam, illi, qui me in Patriarcham suum nuper adsciueri, per quam facile turbarum aliquid, & tumultus ciebunt. Sanè Patriarcha vir est antiqua probitatis, integer vite, iniuriarum patiens, modestique animi, & minime fucati. Timotheus libellum detinebat & munera; an quia Emeti promiserat se illa Ecclesie daturum, si in Archiepiscopum ab ea deligeretur, vel ut Hierosolymam deferat, vel etiam ut retineat sibi, prorsus ignoro. Ego quidem atrocius in illum eo die presens ipse sum inuectus, quibus etiã minas grauissimas addidi, quanquam possem grauioribus; cum plus illi mali, quam quod minabar, inferre possem. Quare ille commotus, ac sibi timens, presertim cum ad eam obiurgationem meam alia non leuior accesserit Elie viri planè prudentissimi, cuique Timotheus Archidiaconum suum, legationem ad Pontificem, Archiepiscopatum Emetianum, & alia debet quã plurima: is, ut mihi satisfaceret, ad me adiit, veniaque petita, facturum se quicquid ego imperarem, recepit. Tum post amplexus mutuos, ego omnes illi officij, atque amoris partes obtuli, tantum Patriarche mandata Pontificis ex libella traderet, ne res capta perturbaretur.

Itaque luce proxima, tertio Martij, cum post orationem solito more in Templo consedissemus, ego de unione animorum, atque amore cepti maxima cum omnium voluptate dicere: Timotheo presertim placuit Oratio, cuius ego diligentiam in exequendis Romæ bonis partibus Legati Patrie suæ, & Patriarche plurimum commendauimus. Inde ad articulos fidei proponendos oportune delabor. Ut intelligam, inquam ego, qui Oratoris munus cum fide sustinere vehementer cupio, num vos ijs omnibus, quæ vester ad Pontificem Nuntius detulit, plene consentatis; ita exordiar. Creditis ne Illustrissimi, ac Reuerendissimi Patres Romanam Petri sedem,

A in qua in presentiarum Paulus Quintus Pontifex Maximus sedet, supremam esse Christianarum omnium; cuius auctoritas tanta sit, ut quicquid in terris ligauerit, ligatum sit & in cælis; & quicquid in terra soluerit, & in cælis solutum sit; cuique alie omnes obedientes esse debeant? Omnes aperto capite dixere, Naam, idest, ita, cuius in argumentum ipsi libros aliquot suos, in quibus hæc omnia continentur, proferre parati erant. Quæro ego, benedicitis ne vos cuiunque illa benedicit? & cui maledicit, maledicitis? Respondent, etiam, ijsdem verbis. Vos quicquid illa de fide Christi Domini docet, & acceptat, docetis, & acceptatis? ita inquirunt. Benè habet, inquam ego, hæc generatim proposita sunt. Nunc speciatim quedam distinctè inquiramus. Vos duas in Christo personas, an sicut Ecclesia Catholica credit, unam duntaxat admittitis? Nobis, respondit Elias, re vera hæc in parte imponitur, quasi duas in Christo personas esse dicamus; hoc enim fuit heresis Nestorij, non Theodori. Quamobrè nos unã, inquit, tantum personam in Christo Domino credimus. Cumque dum prolixius rem ille totam explicat, ad vocem, Parsopa, ventum fuisset, statuit, eam verbo Chnum, quod arabice personam significat, respondere; nec esse Chnumain, quod duas denotat personas; sed tantum unam. Inde ad gloriose Virginis vere Matris Dei rationem venimus, & Elias aperto capite, stansq; magna dicendi vi, motusque animi, Audi, inquit, Rabban Thoma; Nos hic confirmamus, credimusque ea omnia, & ijs subscribimus, quæ Legatus noster Romæ ad Sanctissimi Pape pedes transegit; atque ita ulterius querendi de articulis omnem mihi rationem, & viam interclusit. Tum Timotheus, quod res ipsi tam benè, feliciterque verteret, letus, confestim Pontificis libellum Caldaicè, & Latine conscriptum, offert Patriarche, qui eum osculatus referans, primò utramque, & quæ initio, & quæ in fine posita est, figuram contemplatur: deinde Pontificis Epistolam, & nonnulla secretò cum perlegisset, postulauit Elias, palam, & publicè, atque voce, ut legeretur. Quare oblatum sibi à Patriarcha cepit ipse, contentèq; legere usque à principio, nonnunquam ad errores Nestorianos interspirando, dicendoque, Stagforlà, idest parcat nobis Deus. Nos non ita credimus. Defatigatus verò legendo, Timotheo tradidit, qui ad Symbolum usque Theodori percurrit. Et cum ego oportunitatem iam esse existimarem, Vnum, Illustrissimi, ac Reuerendissimi Patres, aio, super est, plene ut sit hodie mihi, planeque satisfactum. Quæro ergò, si duo sint, quos inter concordia, & pax sit sancienda, num poterit, qui cum illis gerit

T inimi-

inimicitias, pacis illius arbiter, atque effector esse? Minime gentium, inquit illi; ergo neque Nestorius, inquam ego, nec Theodorus nunc inter nos fœdera pacis, & unionis componere possunt, quos nobis inimicos, atque hostes esse non dubitatis, quos & Christo Domino exosos, & à Sanctis Patribus excommunicationis sententiæ toties subiectos in Concilijs Oecumenicis, & præsertim à Sancta Sede Apostolica per Legatos, qui Synodo aderant, anathematis iudicio damnatos. Bellè, inquit ad hoc Timotheus, me compellans italicè; potuit tunc die Deus Orbem condere, & tamen sex dierum opus esse voluit. Sed Gabriel Episcoporum, qui aderant, antiquissimus simul, & peritissimus. Si hæc docent Nestorius, ac Theodorus, quæ in libello suo notat summus Pontifex, & nos illis diras, inquit, imprecamur; & excommunicationis, si iam illam non non subiissent, pœnam imponimus, ac instigimus. Hæc ille, & similia, tanto animo, ardoreque, ut mihi piarum lacrymarum, ex singulari gaudio copiam de tam felici rerum successu excuteret.

Atque ita statutum est, Sanctissimo Domino Nostro respondendum in hunc modum, se nec ijs erroribus assentiri, nec alijs quibuslibet in fide, quippe qui eandem planè, quam Pontifex omnium Pater, ac Magister in credendo, Christianorum, siue assentiendo, siue dissentiendo præscriberet, legem, ac normam fidei perfectè sequi vellet. Hoc prorsus opus Excelsi, Illustrissime Domine, non verò opis humane. Nec ulla à principio tam felicitis, ac prosperi euentus spes affulgebat. Nunc autem Patriarcha nullum finem facit amplexandi memet singulari charitate, dicendiq; alia se longè maiora, atque ardentius præstituros, nisi metu Turcarum, qui eos fieri dubitant Italos, qui Romane uniuntur Ecclesie, prohiberentur.

Nunc expectatur modò tertia sessio, in qua eorum literæ ad Sanctissimum Dominum Nostrum scribantur, & obsignentur, ad quod illi se se frequentibus inter se consultationibus strenuè, & perfectè exequendum comparant. Ego quidem ut primum conscriptæ erunt, ad Illustrissimam Dominationem Vestram exemplum mittam, ut certius ea cognoscat, quæ nunc paucis, & quasi cursim delibo. Hæc, ut dixi, gesta sunt hac in parte, & Deus scit, quod non mentior.

Hoc postremò non omitam; Eliam, hominem, ut dixi, undequaque præstantissimum, ab Archiepiscopis delectum esse, ut profectus Hierosolymam, extrinsecam Monasterij habitationem coemat. Is secretò mihi dixit, velle se cum diuina ope ire Legatum Romam ad San-

A Etissimum Dominum Nostrum obedientie causa, Patriarchæ nomine, confirmandiq; ea omnia, quæ modo peracta sunt. Quod si ita fiat, cum Elia auctoritas sit apud omnes magni ponderis, & nuntius quasi pro imperio, spes est, futuram multò faciliorem plebecula culturam, ut ex eorum animis omnes errorum fibræ, & radices penitus (si qui id peritè faciant, erunt) euellantur, & extirpentur. Interea dum ista scriberem, horæ quadrans fermè elapsus est, ex quo Græcus ad me Monachus venit, qui cum mecum græcè, & turcicè, ego cum illo agere arabicè, nec inuicem intelligeremus, per seruum meum cum illo interpretis vice colloquentem, audiri, querere illum, qui sim, quid agam, quid moliar, an non ego ea de causa venerim, ut Nestorianos facerem franchos. Suspicio, speculatorem illum esse, & lingue nostræ non imperitum: iamq; adstat scribenti; & me notat, ac designat oculis, ita ut hæc domo hodie migrandum esse mihi iam constituam. Deus à falsis fratribus eruat me auicula instar laqueos aucupum, & techmas fugitantes. Quod ni me Sanctissimus Dominus Noster præsentem eripiat periculo, atque liberet, actum erit. Hoc unum deerat, ut Illustriss. Dominationi Vestra molestiam procreem; sed parcat, obsecro, & condoleat.

Monui Eliam de puerulis pro Collegio, librisque Ammonij, & Sixti Papæ: ille se præstiturum omnia, largè sponondit.

Narrat seruus, audisse se, dum inter illos, ut fit, familiariter agit; cupere eos, ut à Paschate cum Elia Aleppum proficiscar, atque inde ad Hierosolymam; tum illius, quod ante dixi, negotij gratia, tum ut, quod imminet periculum deuitem, atque demum ad illos redeam diutius, & securus commoraturus. Ego me inutilem Iesu Christi seruum scio, & sanctæ Sedis Apostolicæ; sed qualis qualis sum, nihil eorum, quæ mihi ad Domini mei gloriam, & animarum salutem conducibilia videntur esse, omittam unquam: Et si mihi quidem erat in optatis, Monasterium aliquod, in quo linguarum studio liber vacarem: veruntamen fiat voluntas Domini.

Duo sunt, quæ Dominationi Vestra Illustrissime affirmare verè possim. Alterum, Timotheum esse verum, fidelemque Sanctissimi Domini Nostri Papæ Pauli Quinti discipulū, non, ut erat antea Nestorij: quandoquidem in veritate prædicat verbum, & verbum bonum: instat oportunè, & importunè; arguit, obsecrat, increpat in omni patientia, & doctrina; ac ut paucis dicam, ministerium suum implet, nec fructus fert exiguos. Unum hoc optandum esset, ne se rei struenda, & colligenda tam esse aud-

dum significaret. Sed nemo perfectus, nisi solus Deus.

Alerum, quod affirmare ausim, illud est, magnam esse, & singularem huius gentis erga sanctam Sedem Apostolicam pietatem, & propensionem. Quatuor propè annos ipsos in Oriente versatus, cum precipuis huiuscè tractus, & nationibus, & hominibus nonnunquam de fide disputavi: nullus, si Maronitas excipias, populus melius in Pontificem affectus mihi visus est: Et cum tridui ipsorum interesset ieiunio, quod in memoriam illius celebrant, quo Iona predicante Niniuite Deum placarunt, audiui concinentes alecterno choro Emeti inter preces alias plus ceterum versiculis pro Romano Pontifice: à quibus cum quaesivissem, & quid singulis annis tale quid factitarent, facere se dixerunt quotannis idem pro Sede Romana Apostolica, & Romano Pontifice, idemque sæpe alias in celebratoribus huiusmodi temporibus. Ego Deo gratias ago, quod plures, quam putavimus, haberemus amicos. Sanè quam optarem, ut Sanctissimus Dominus Noster aliquem ex ista Curia sua Prælatum huc mitteret, qui veniens ipse in rem præsentem, ut dicitur, agnosceret, & quam sit alba regio isthæc ad messem, si cum animarum cura, etiam corporibus nonnihil adiuventi suppeditari possit.

Nolo Illustrissimæ Dominationi vestræ longiora conscribendo fastidia afferre. Quare cum humili meo delato obsequio, & bonorum omnium à Domino Iesu Christo exoptata illi, & exorata abundantia copia finem facio. Emeto decima Martij, millesimo sexcentesimo decimo sexto.

Postquam hæc essent edita, vnum ad nos peruenit, nullo pacto, ut credimus, prætereundum. Nos hic apponere audebimus, nihil adhuc ordinem attendendo, modo historia pro viribus sit completa. Igitur Paulus V. Pont. Max. ad animorum salutem, atque Apostolicæ Sedis augmentum incumbens, post has legationes ab Oriente missas, cõstituit binos Sacerdotes è Societate Iesu ad Patriarcham dirigere, ut rei veritatem attingendo, fidenter comprehenderent, num Romæ per legatos exposita, ex mente eiusdem essent. Id onus Patri Ioanni Antonio Marietto, & Patri Petro Metoscitæ est impositum, qui multis periculis, ac laboribus diuino auxilio, liberati, tandem Niniuem deueniunt, hodie Mussol appellatam, in Mesopotamia positam, vbi a Patriarcha humaniter excepti, Pontificis Breue reddentes, longum sermonem cum illo habuerunt, qui etiam ad Pontificem propria manu scriptis litteris, respondit. Romam reuersi,

A atque summo Pontifici a Patriarcha munus offerentes, benigne, atque hilariter fuerunt auditi; nec non verbis charitate plenis laudati, ob negocium nauiter pro Sede Apostolica gestum. His postea Frater Thomas Nouariensis successit, ex sancti Francisci de obseruantia, familia, tunc sui ordinis monachorum Aleppi Gubernator, qui etiam cum Patriarcha coram agens, modo allatam epistolam conscripsit.

B Quarta legatio Regis Voxu ex Iapponis, catechumenis. Hanc solum indicabimus, cum omnia fuscè Scipio Amatus Romanus legati interpres conscripserit. Hæc legatio mense Septembris Romam ingrediens anno 1651. ad eam magna Curruum, & equorum multitudo obuiam occurrit; cum verò Pontificis maximi pedes sunt deosculati, Illustrissimum Cardinalem Burghesium inuiserunt & Sulmonæ Principem: tum in ædes Apostolicas Aræ Cœli Cœnobio adiunctas peregre adornatas venerunt, vbi omnia ministrabantur, quæ poterant ad victum requiri, Pontificis familia semper deseruiente. Post aliquot dies solemnem ingressum præpararunt, velut magnorum Principum, ac Regum legatis concedi est solitum, quem per Vaticanam Portam susceperunt, innumera equitum multitudine, Pontificis, & Cardinalium familijs, ac Romanis Patriijs comitantibus. Quia verò Rex, cuius nomine venerant, salutari aqua non erat expurgatus, sed catechumenus; Consistorium in Aula propè Clementinam habuerunt, ab Aula Regia exclusi, quæ tantum Christianis Principibus asseruatur. Quo factò totum Cardinalium Collegium Regis nomine visitarunt, à quibus etiam ipsi idem humanitatis indicium receperunt. Post septuaginta dies de reditu cogitantes, summus Pontifex pecunias pro itinere ministrando, Arcas sacrarum imaginum plenas tradendo, argentea, & aurea toreumata, coronas, cruces aureas, reliquijs repletas, nec non quamplurima alia tanto Pontifice digna, Genuam triremibus trajeci curauit. Quia verò diligenter de his Scipio Amatus, nihil amplius addemus.

E Sedente Paulo Quinto Pontifice Maximo in Aula contigua Aula Clementina, Cardinalibus pro Consistorio, & alijs publicis actibus destinata, die tertia Nouembris 1655. Vespertinis horis, in Sancta Romana Ecclesiæ Cardinalium consessu, & magna Principis Sulmonæ, & Antistitum, & Prælatorum, nobiliumque virorum frequentia, summo, & celeberrimo comi-

tatu introducti Legati duo Regis Voxu Iaponi, A
Frater Ludouicus Sotelus, &c. et Don Philippus
Franciscus, &c. post solemnem summi Pontificis
adorationem, & beatorum pedum oscula, ab
eodem eximia cum significatione beneuolentiae, &
echaritatis accepti, in locum à designatore præsti-
tum, magna cum modestia secesserunt. Post hæc
allata ab ijs Regis literæ publicè recitantur ex Iap-
ponico in latinum sermonem conuersæ, in hæc uerba.

Apoſtol. Atque
Regis Voxu ad
Paulum V. Pö-
ſt. Max. litteræ.

Magni, & vniuersalis, sanctissimiq; totius or-
bis P. Dñi Papæ Pauli V. pedes cū profunda sū-
missione, & reuerētia osculando Idate Masamune B
ne in Imperio Iaponico Rex Voxij, suppliciter di-
cimus. Cū uenisset P. Fr. Ludouicus Sotelo Ord.
S. Francisci religiosus ad meū Regnum, & in eo
Christianā legem prædicasset, me inuisit, ab eo que
eā audiui, & mysteria multa, quæ de ritu sunt, et
ceremonia Christianorū, aperuit, quæ sanè in cor-
de recondēs, & perscrutans, cognoscens uera esse,
& salubria, suscipere profitēda, nisi me aliqua
negotia deturbaret, & inexcusabiles cause detine-
rent, si tamen pro nunc ego non ualeā, cupio saltē
meas gentes, & subditos populos Christianos fieri;
hoc ut feliciter eueniat, ad me mittas quæso, Bea-
tissime Pater, Religiosus Ord. S. Francisci, qui de
obseruantia nuncupantur; hos enim præcipuè dili-
go, & obseruo; tua uerò Altitudo ipsis amplè con-
cedere non horreat omnes licētias, fauores, et que-
cunq; alia ad id necessaria. Ego autē iam terram
hanc ingressos adiuuare nō desistā, sed in Mona-
stērys edificandis, & in alijs rebus, quibus potero
beneficijs inseruiā, similiterq; expostulo, ut in meo
Regno disponas, gubernes, insituas omnia ea, quæ
ad propagandā sanctam Dei legem uilia tibi fo-
re placuerint: præcipuè, ut in eo instituas, & cres-
quendā magnum Prælatum instanter supplico,
cuius obseruantia, & sollicitudine omnes, qui in eo
habitant, quā primum Christianos fieri non dubi-
to; de ipsius autē expēsis, et redditibus ne quæso an-
xius sis, quia ut copiosè fiat, nostræ sollicitudinis,
& curæ propriū esse uolumus. Cuius rei causa ad
te mitto præfatum Fr. Ludouicum Sotelo legatū
meum, à quo possis de corde meo, quæ tibi uisā fue-
rint sciscitari, optimè namq; nouit, quæ circa præ-
dicta in eo sunt, et hæc, ut effectū habeant ipsi ro-
ganter missō beneuolas aures concedat, & hono-
rem præbeat tua Beatitudo, cui etiam comitabi-
tur quidam nobilis eques domus, qui Faxecura
Rotuyemon nominatur, qui similiter legatus meus
existit, ut ambo mei uices agentes, obsequij, &
obedientie causa ad sanctissimam usque Roma-
nam Curiam peruenientes, tuos beatissimos pedes
pro me osculentur, & si fortè prædictus Pater
Frater Ludouicus Sotelo in uia fuerit uita fun-
ctus quilibet alius ab ipso designatus, ut legatus
à te admittatur tanquam si ipse uiuere.

Cognoui præterea, quod meum à noua Hispania
Regnis, quæ potestati, ac ditioni potentissimi
Regis Hispaniæ Philippi subsunt, non multum
distat; quapropter cum desiderio communicandi
cum ipso, & cum illis Christianorum Regnis, eius
amicitiā exopto; quod equidem sic fore confido,
si tua auctoritas interueniat. precibus humiliter
peto, ut hoc Altitudo tua incipiat, & ad finem
usque perducatur, maximè quia necessaria uia re-
ligiosis à te missis est. Præ omnibus pro me orabis
omnipotentem Deum, ut ad eius amicitiam ual-
leam peruenire. Si uerò in hoc Regno aliqua ui-
deris tuo obsequio, & uoluntati gratiosa, iubeat
Altitudo tua, quoniam, ut uoluntati tuæ respon-
deamus, totis uiribus adimplebimus. Nunc au-
tem licet exigua sint dona, quia tamen ex longin-
qua regione adueniunt, cum reuerentia, & timo-
re, pauca, ex Iapone tibi offero. In omnibus alijs
nos remittimus ad prædictum Patrem Sotelo, &
equitem Rotuyemon, & ea quæ ex parte nostra
tractauerint, ac rata fecerint, ipsa & rata esse
uolumus. Ex Ciuitate, & Curia nostra Fen-
dai, anno decimo octauo ætatis Quecho quarto,
die Lune nona, idest anno salutis millesimo sex-
centesimo tertio decimo. Pridie nonas Octobris.

Cognomen dignitatis,

Mateundayra Mutcunocami.

Nomen, & cognomen Regis.

Idate Masamune.

Dies inscriptionis, ut supra.

Recitatis litteris, & silentio indicto, ipso-
rum Legatorum, & Regis nomine sequens
oratio est habita à R. P. Gregorio Petrochæ
D Mantuano, Ordin. Minorum Obseru.

ORATIO F. GREGORII PETROCHÆ
Mantuani, Ordin. Min. de Obseru.

Zelus pietatis, eò tandem his diebus perue-
nit (Summe Pont.) ut per tuos filios,
ac famulos Christi nomen, & annuncietur in
Gentibus, & Regna fructificet. Dominus, et Sal-
uator noster suum obsequentem, diligentem, &
confitentem Petrum, insigni notione indigitans,
E Beatum, illum uocetenus nominauit. Beatus es
Simon Bariona, cui concordans Ecclesia, & pro
suo Pastore intercedens, dicit; Dominus conseruet
eum, & uiuificet eum, & beatum faciat eum
in terra. Qui fastigium Apostolatus agrè ferunt,
indignantē sedenti in ista Cathedra, sanctissimi
nomen tribuere, te, num beatissimum insciari au-
debunt? Pro sanctitatis appellatione, nosse, pro nūc,
sufficiat, cuius in terris uices geras; pro beatitudi-
nis autem titulo meminisse sat erit, hic quem exci-
pias, quando excipias, quorsum excipias. Idatem
Masamunem, Voxij Regem, intra Iaponem; in
duobus

duobus legatis, Philippo, scilicet Francisco Fa-
 xecura, apud Gentilitios clarissimi nominis, Re-
 gio sanguini coniuncto, Christi milite, & Ludo-
 nico Sotelo, minorita ex obseruantibus, Christi sa-
 cerdote excipis, & excipis tui felicissimi Pontifi-
 catus anno undecimo, & ad sedus reuerentia, be-
 neuolentia, obedientia, ac fidelitatis excipis: Gen-
 tilem quidē Christo, eiusq̄ sponse Rom. Ecclesia
 acquiris, sed Regē, & potentissimū, & voto Chri-
 stianum, Petro, cuius es successor, quā letum, ex
 Gentilibus Corneliū exciperet? Paulo, cuius nomi-
 ne honestaris, quā letum, nosse quod Macedo-
 nes uerbum ueritatis excepissent, & in eo, per-
 secutione quamuis reclamante, persistissent? Dei
 Genitrici, cuius deuotione ferues, quā letū Thar-
 sis, Arabum, Sabaeq̄ Reges, filij sui pedibus obuol-
 utos inspicere? Domino ipsi, cuius Vicariū exer-
 ces, quā letum ex nationibus Regulū, & Cen-
 turionē militē in suam sortem adscribere? non tibi
 letum Regem gentiū exciperet? Pater in filijs lau-
 dabilis, non laudandus B. Franc. in suis hodie fil-
 ijs, quibus tuae beatitudini, tantū letitia adijcitur?
 Seraphicus feruor sub hisce cineribus delitescens, en
 hodie quomodo erumpit in caumata? igneos radios
 exsufflans, exterarum nationum viscera, en quo-
 modo calefecit? Dulci Christianae charitatis in-
 cendio, en quomodo flagrare, fragraq̄ facit? lex
 Domini immaculata, conuertens animas, testi-
 monia sua nimis credibilia reddidit; non ferreis
 uiribus, non aureis illicijs, sed specie sua, & pul-
 chritudine sua: Hū gētium illarum nepharijs le-
 gibus inualuit; his incedens prosperē; processit;
 his regnat; his abhominanda luce, Iotoches, Ca-
 mis, & Amide, cunctorumq̄, Idolorum cultura
 se se opponens, Demonē laceffuit, prostigauit, stra-
 uit: Horum qui astant relatu nunciatur, à prae di-
 Eto Rege, caelesti, ueroq̄ numine aspirante, au-
 ditum per Fr. Ludouicum Sotelum, quem intueris,
 Romanum Catechismum; Christi legē, legem
 perfectae libertatis agnitā, ab omni uitiorum, for-
 diumq̄, seruitute immunem, iugum suauē; onus
 leue, celebratam; Diras illas inhumanae feritatis
 incisuras, quibus in gratiam defunctorum Prin-
 cipum cariores sese exenterare tenebantur, Regia
 auctoritate uetitas, atque damnatas; impieta-
 tem apud Populos ab inmemorabili praeteritarū
 historiarum recordatione inolitam, abolitam;
 Tempia demonum euersa; Matauaximam, hoc
 est phanum insigne pra multis, expurgatum, &
 Christo dedicandum reseruatum: Breui spatio
 octingenta inanum numinum simulachra, com-
 minuta; sacrificales eorum lingua Bonzios nun-
 cupatos, in Christi mancipia conuersos, reluctan-
 tes, Idate ultore, & Faxecura, quem intueris
 exequutore, trucidatos; Morum prauitates, corru-
 ptelas, asperitates, in bonam frugem mutatas; so-

A lidis edictis fidem iuxta S. Rom. Ecclesiam, ex-
 tra quam non est salus, publicitus commendatā;
 & ut quicumque baptizari uellent, impunē, &
 absq̄ Regis indignatione possent; baptizadis pra-
 mia sunt proposita; baptizatis praecipui Magi-
 stratus collati sunt. Quid amplius à Catechume-
 no? tot praestitit Ezechias. Si sic per Salomonem,
 de ipsius salute nulla nunc lis superesset. Exulto
 sanctissime Pater, in tua Beatitudinis incundi-
 tatibus, non modo, quod Regē excipias, sed quod
 nunc excipias. Duobus mensibus nondum elapsis,
 de tua in Beatū Franciscum (non praeter morem
 tuum, sed supra modū) propensione mirabamur;
 concessisti enim cunctis fidelibus per uniuersum
 orbem, ut 17. die mensis Septembris sacrorum
 Stigmātū Seraphici Patris officium ritu solēni ce-
 lebrari posset: Huius affectus ratio ignorabatur,
 nunc explorata habetur. Par pari referre satagen-
 tis est; quia Franciscus, sacris tuis felicitatibus
 inclinatus, tibi mel, & apem comparauit; fide sci-
 licet Gentium, & earum Regem sine aculeo, tu ei
 gloriā pro gloria retulisti. Triginta tribus abhinc
 C annis ex eisdem plagis ab Occidente, meminimus
 Franciscum Regē Bungenum, Prothasium Regē
 Arimaum, & Bartholomaeum Ormuicē Princi-
 pem, Christo appositos, ad Gregorium XIII. Ora-
 tores misisse, qui tertio anno postquā à Iapponia di-
 scesserant, ad urbē applicuerunt: Urbis rei nouitate,
 & causa pietate, in caelestium deliciarū hortis
 esse uidebatur. Decebat, ut quo tempore Rom.
 Pontificio, Romanus praesidet, ab Oriente earum dē
 plagarum deliciae ingeminarentur. Et si aliquādo
 Roma ciuē suum re fortiter gesta, romanitatē af-
 D secutum, Paulum doctorem gentium habuit, ali-
 quando etiam nobilem, & natiua romanitate, et
 rebus optime gestis, Paulum ductorē gentium ha-
 beret: Viderunt oculi nostri, quā magnifice Do-
 minus ultra Idumaeam extendat calceamentum
 suum. Letare, quia tibi datum est, in hoc calcea-
 mento pedē suauiter admouere. Sed dicet forte ali-
 quis; letandum utiq̄, letandū; sed magis si prius
 baptizatus Rex, nuncios direxisset; letandum, sed
 magis si citius ad Christianam Religionē prope-
 rasset: De primo, non est mecum definire; In mora
 E periculū esse scie; scio non quēlibet esse omnium ho-
 rarum hominē; scio tamen etiam, Arcam Domi-
 ni ex lignis leuigatis edificandam; unū pra alio
 comptiorem leuigationem non postulat? in celan-
 dis pretiosis, studia maiora nonē sunt adhibenda?
 aequē nē porphireticus, ac tyburinus lapis incidi-
 tur? aequēne elaboratum opus in adamante, ut in
 topatio? Elegancia non quādiu, sed quā bene
 sint expolita, primò disquiritur. In re tanti ponde-
 ris, quo maior Catechismus in capite, eō maior
 species, maiorq̄ uenustas in mēbris. Principi in
 summa natandū est aqua, ei non sufficit peritum
 T 3 habe-

haberi, oportet insignitè peritum esse. Eximiam fidei eruditionem in Principe Christiana religio postulat. Hac autem, & ratione, & usu comparatur; persistendo discet Rex alios persistere docere. Nonne solliciti est pro ritu sacrorum omnia parare, ne ad Arā, ut vulgo dicitur, in consultando cunctari contingat? non differt baptizari Idates, baptismum pertasus, sed alto quodam intuitu, in uberiorem segetem agri salutaris. De secundo; tēpestiuum laudarē accessum, sed serotinu non miror. Sol omnia lustrans ab Oriente incipit, in Occidente desinit. Bungeni, Arimeis, Omurcij, in capite Iaponicae regionis (nisi me geographia fefellit) ab occasu solis degit; Voxij in alio extremo ab oriente; Christus lux mundi nouo usurus ordine, primos nouissimos, et nouissimos primos, esse uoluit, ac proinde ab illis, ad Voxios festinauit. Lætetur quod 33. annorū curriculo, uidimus Angelū ascendentem ab ortu solis, habentem signum Dei uiui, per suos annunciaſſe Christum Nangasche, ad Occidentalem regionem, & Euāgelium, sanguinis rubrica confirmasse, & nunc, per eosdem suos, annūciari uidemus ad Orientale, atq; laudari. A Solis ortu usq; ad occasū, laudabile nomen Domini. In linteo illo, in quo Apostolorū Cephas, conuertendo Gentiles, mysticis sub enigmatibus inspexit, sacra referente historia, erant uolatilium, quadrupedia; & serpentina torae; Volatilium ceteris, quā serpentina mouentur; Draco, licet alatus, nō ita uelociter sicut Aquila prouocat pullos suos. Video per misericordiā Dei, et incōprehensibilia iudicia eius ex remotissimis orbis partibus ad Christū cōuenisse uolatilium: video conuenire serpentina, et ex enigmatibus, quae considero, à fine usq; ad finē ueritas attingit; uix linea mediat; Christus utrumq; iungit, et uterq; polus seruiet uni; Venient, venient ad te sic à meridie, & aquilone, sicut ab Occidente, & Oriente, Reges, & Populi, & puluerem pedum istorum lingent, Syren Amicum nunciat. Totius habitabilis loci, longitudo, octingentarum leucarum describitur latitudo, angusta, supra cētum leucas perparum; fides predicata per longū, est etiam predicata per latum. Processus religionis ab Oriente superat processum eius ab Occidente per centum leucas. Totius Imperij conuersionem uidelet, & letabitur cor tuum. Quamuis autem in negotio salutis prae propria nulla sit cura, dicā tamen, venire nunc Idatē, in medietate dierū suorum, id est annorū 49. Dei inscrutabili cōsilio, in hac enim mensura perfecta aetatis, apud suos, (si tibi sapientes uidentur) non uidebitur, (nisi temerè) eius conuersio animi esse in re Christiana non exercitati, non abiecti; qua censura primi fideles ab infidelibus despiciebantur. Regis ad exemplū Regnum uniuersum, ipsum Iaponicū Imperium componendum, spero, Multa prudentie Principē

A esse Idatē, inter regni suppressae discordiae insinuāt; strenuissimum Ducem, bella gloriose peracta; Ditiſſimum, octuaginta millium armatorum continuata, & quotidiana stipendia; Felicissimum, subditorum, ac finitimorum beneuolentia; Potentissimum, vincula duplicis coniugij, cū filio, scilicet, ac filia summi Iaponiorum Imperatoris: quo fit (& ad postremum dicendorū attinet) ut eū eò libentius excipias, teq; beatissimum orbi uniuerso demonstras. Quorsum enim ad te mittit? quorsū excipi postulat? forte, ut ingruente necessitate, illum subsidiarijs copijs adiuues? Ut hostium eius insolentes impetus cohibeas? ut sua ditione rebelles compeſcas? Regium suum (audite Patres purpurei) Regium suū diadema, sceptrum, amictū, sacris his pedibus Idates inclinat. Sacrum (si fieri potest mecū à lachrymis temperatè) sacrum regenerationis lauacrū ibi proficere petit; benedictiones in spiritualibus deposcit, sua viscera maternis uisceribus S. R. E. & Paternis Rom. Pontificis iungi exoptat; Christū in Paulo V. & Paulum V. in Christo genuflexus, & pronus adorat. Regularem propterea ad te venire rogauit, & Principem sibi subiectum, iuxta cor suum misit, nondū quidem tunc baptizatum, sed in itinere baptizandum, prout 17. Februarij, praesentis anni, Madriti coram Catholica Maestrate, solemniter baptizatus est; ut eius nunciij spiritu pleni, spiritum redolerent, spiritu eructarent, spiritualia requirerēt, spiritualia referrent. Auis ex Auis; qualis futuris sit Idates Christianus; Idates Catechumenus indicat. In catechizandis rudibus regula fuit Beati Augustini ad suum Deo gratias primitus explorandam accedentis intentionem, scilicet ne, an ex corde, spiritu, an leuitate accedat: Qualis intentio Idatis? intentio pietatis: Rex enim iste à 12. annis cepit Christo affici; à 4. in Christo reficci; breui curriculo multū profecit; Christianos excipiens, factus est eorū hospes; Ex hospite, amicus ex amico, discipulus; ex discipulo tutor; ex tutore, propagator; ex propagatore, norma, & exemplar Principibus Iaponicis ad Christum aduendum. Apud Principem sibi proximum, qui Christianos in suo principatu admissos, uix patiebatur, accidit ut ille se ab eis lesū censeret; qui tanta indignatione in eos efforbuit, ut mille cum octingētis in carcere simul haberet, morti destinatos; ex quibus aliqui ad securim, aliqui ad spondium adducebantur. Sacerdos uero, & Concionatores ad ambuſtionem. Una dierū maximus numerus horū, et illorū expectabatur ad necē. Iam rogus paratus, iā imminenti spectaculo popularis multitudo conuenerat, iā flāma uorax ad pabulū extorquebat; Idatē, ei cōscius; ab auctore martyrij sola in Christū pietate, omnium animas sibi donari poposcit, obtinuit, eripuit, nō Christo, sed morti, octa
supra

supra viginti exceptis, quos Dei sapientia, ut eque fortiter ac suaviter sua disponderet, perignem, & gladium sibi in odorem suavitatis assumpsit. Nec propterea illum à grauioribus pietatis argumentis, non dum suscepta regeneratio, frigsere, non tepescere permisit. Sed cum Anglorum Bataurorumq; oratores, ad Iaponicum Imperatorem eius amicitiam postulantes, accessissent, sancte huius sedis beatitudinem inuadentes, inuidentes ei saltem, insidiantes, aduersantes; Idates Imperatore admonet solam Romanam Ecclesiam esse Christi legitimam uxorem, non habentem maculam, neque rugam; cuius consilio illis dimissis, ad incundam societate, cum Philippo Hispaniarum Rege catholico, huius matris legitimo filio, desectere maluit. consequentia vestro iudicio, Patres amplissimi, conijcienda relinquo. Roma cogitandum tibi qualis fueris; qualis sis. S. Leonem tantisper audiamus; Quae eras magistra erroris, facta es discipula veritatis: Datur ne aliquid apponere? Quae eras discipula veritatis, facta es Magistra & mater veritatis; Columna, firmamentum fidei: Iaponia in errore tibi soror, in veritate fit tibi obsequissima famula: fiat, eia, fiat dilecti filia. Huc usque zelus pietatis apud Iapones peruenit: Hucusq; apud nos peruenire uideamus, ut Idatem Regem catechumenorum tuorum numero agreges. Optimum, Maximum, summum, sanctissimum te confitemur, beatissimum ex eo quem excipis, quando excipis, & quorsu excipis uix indicare potui; contristor linguam meam, cordi meo non sufficere, tuam beatitudinem penè à limine venerari potui. Prospice tuis supplicibus Mundi Redemptor, qui Ecclesiam tuam B. Francisci meritis fetu noua prole amplificas, famulum tuum Idatem, què Voxijs Regem praesse uoluiti: inter filios adoptionis adscribe, & Apostolicum tuum Paulum, quem Pastorem Ecclesiae tuae praesse uoluiti, fac semper praesse feliciter, conserva eum, beatus facias eum in terra; beatum facturus in Coelis, et sicut in dimidio militaris clamidis festiuus, et felix aliquando dixisti, Martinus ad huc catechumenus, hac me veste contexit; Ita in Regia huius, quem suscipis, clamide, per Paulum tuum festiuè, ac feliciter dicere audiamus. Idates ad huc catechumenus hac me gloria superuestiuit, &c.

Ad hanc orationem à Reuerendis. D. Petro Stroza, summi Pontificis nomine, in hæc verba responsum est.

PETRI STROZAE S. D. N. SECRET. Apostol. Domestici responso.

Iucundissimum S. D. N. nuncium attulisti, oratores, pie, ac religiose Dei sacerd. Ludouice, & Eques generose Philippe Faxecura Idatè Masamunè Regem Voxij, cuius tã latum inter Iaponicos Imperium, tã ample, ac ualide copia, atq; uires, adeo firma praesidia, cum ex continuo,

A expeditoq; belli apparatu, tum ex arctissimo, ac duplici cum summo Iaponie Rege affinitatis vinculo; succensum diuini amoris ardore, christianam fidem recepisse, & ad huc catechumenum, fidei propagationem, uerumq; Dei cultum apud suos summo zelo curauisse, ac uos eadè de causa ad S. Apost. Sedem legauisse. Gaudet summopere sanctitas sua, & Deo gratias ingentes agit, quod ministerij sui Apost. tempore, Christi Domini Euangelium feliciter audiri in orientalibus Iaponie partibus cepit, eiusq; rei Nuncium allatum esse trigesimo tertio anno postquã ex occidentalibus illius ampl. Insule regionibus primi Christianorum ad summum Pontificem legati Nauem conscenderunt.

Quasi uero spes, quae affulserat absolucendi per totum terrarum orbem praedicationis euangelicae circulum, adimpleri, ac perfici debuerit mysteriosa annorum periodo, qua humani generis Redemptor in terris peregrinari dignatus est.

Diuina igitur misericordia fretus S. D. N. utiq; sperat, Regem Idatem quantocyus candidam ex fonte sacri baptismatis vestem sumpturum, sicut ad eius animae salutem illum efficacissimè hortatur.

C Quae fiducia amantiissime recipit unã cum his uenerabilibus fratribus suis S. R. E. Car. hanc eius pie uoluntatis declarationem, delatũq; per uos sibi, ac S. Apost. sedi obsequium, ac uenerationem.

Et Deum toto cordis affectu precatur, ut per immensam eius bonitatem perficiat, quod per ineffabilem suam clementiam in Rege Idate incepit, nihil & ipse interea praetermissurus, ut quantum cum Dño fieri poterit, ipsius Regis pijs, ac iustis desiderijs satisfaciatur, subiectorumq; ei populorum spirituali solatio opportune prospiciatur. Sic me uobis respon. ius.

D Post hæc denuò legati accesserunt pedes sanct. itorum osculaturi, quibus reuerenter & deuotè osculatis Pont. benignè eos excepit, praecepitq; ut sub. tus Baldachinum, et supra scabellum, in quo sedes Pont. existerat ad dextrum latus persisterent, do nec Religiosi Comites praefati Reuerendiss. Patr. Ludouici Soteli Legati, ac omnes de familia excellentissimi Domini secularis Legati singillatim numero uiginti quinque beatissimos Domini Nostri pedes oscularentur. Quo factò, Pontifex stola dimissa, Legatis beneuolè inspectis, benedictionem largitus, in Palatio se recepit, & Legati sacrum Cardinalium Collegium uenerantes, ac singula singulis deuota oscula praebentes hilariter, ac magno pietatis affectu ab ipsis excepti, honoratque fuerunt. Deinde deposito regio indumento, magno cum comitatu, & uniuersali congratulatione Ecclesiam Principis Apostolorum ingressi, ibi singulari pietate, ac deuotione Deo gratias agentes, Beatorum Apostolorum Petri, et Pauli sacra corpora uenerati, ad Conuentum Araeali, cum eodem comitatu regressi sunt.

E

Hic

*Alia legationes
ad Paulum V.
Pontif. Max.*

Hic possent addi Sultani Saguar, vulgo Prete Gianni, Aethiopiae Regis legationes; Iaponensium Christianorum, Armeniae Patriarchae Don Melchisedechi; atque adeo aliorum; sed quia ad viuum depictae in Regia Quirinalis Aula Apostolici Palatii cernuntur, celeberrimo Sacello coniuncta, per Paulum Quintum Pontificem Maximum à fundamentis magnifice constructo, opere tectorio, auro, atque magni precij lapidibus exornato, praetermittere decreuimus; solum pauca ad Aulam, & Sacellum spectantia attingentes. Igitur per amplo, atque nobili atrio excepti, insignem scalam ascendimus in duas partes distinctam, & quidem vna ad Septentrionem, altera ad Orientem ducit, nimirum ad Regiae Aulae portas, in quarum medio Pauli Quinti insignia se offerunt, his verbis in marmore exculptis.

PAVLVS QVINTVS PONT. MAX.
SACELLVM PONTIFICIVM
EXTRVXIT.

PALATIVM AVXIT, ET IN
MELIOREM FORMAM
REDEGIT.
ANNO DOMINI M. DCXV.
PONT. SVI XI.

Huius Aulae pauimentum ex varijs coloris marmoribus mirifice compactum existit, cui laquearia ex auro ornata cum Pontificis insignibus correspondent. Sub laquearibus pernobilis zona renidet pluribus historijs expressis; sed praesertim octo legationibus ad Paulum Quintum è remotissimis gentibus missis, velut antea indicauimus. In externa Sacelli facie binæ insignes portæ ex varijs marmoribus adsunt. Quarum vna perpetuo clausa, altera ad ipsum deducit. Supra Zophorum in lydio lapide, hæc aurea verba legimus.

PAVLVS QVINTVS PONT. MAX.
ANN. SAL. M. DCXVI.
PONT. SVI XII.

Supra coronam Christus cernitur Apostolis pedes lauans ex cælato marmore, insigni arte exculptis. Fastigio bini Angeli insident, quibus Pontificis insignia nituntur. Sacelli interna, etiã portâ habent diuersis marmoribus ornata, ad visum pulcherrimâ Apici corona succedit auro illustris, vndiq; Sacellum circundans, cui ex tectorio quadratû inhæret talia in marmore impressa gestans.

PAVLVS QVINTVS PONTIFEX
MAXIMVS
SACELLVM IN HONOREM
ASSVMPTIONIS

A BEATÆ MARIE VIRGINIS
D I C A V I T.
ANNO DOMINI M. DC XVI.
PONT. SVI XII.

Super quadratum Pauli Quinti Pontificis Maximi insignia videmus Angelorum in medio, marmoribus formata. Sacellum vnicam nauim continet ad 180. palmorum longitudinem, sexaginta verò ad latitudinem. Super coronam septem fenestras Orientem; totidem Occidentem respiciunt, mira arte disposita, varijsque historijs ex cælato tectorio condita. E spatio inter fenestras comprehenso Parastadæ se attollunt fornicæ componentes, quem inaurata tectoria egregie digesta, diuersis figuris exornant. mediû Pauli Quinti insignia complent. Pauimentum distincti coloris marmora consternunt Pauli V. cû insignibus. Tali sacello clathri præeunt, inferiori parte ex pulcherrimis, ac præcellentibus lapidibus, superioribus, ex ære constructi; atque octo columnis interstincti ex lapide portafancta; quos basæ, ac capitella deaurato ære formata determinant. Super hæc cymatium se effert ex pario marmore, cum zophoro, lydio lapide, composito, vbi sunt talia verba insculpta.

PAVLVS V. PONT. MAX. ANNO
M. DC XVI. PONTIF. SVI XII.

Zophorû corona insequitur ex albo marmore, cui septem candelabra nituntur Papali Cappellæ deferuentia. In cancellorum medio ostium ex cineritio marmore existit.

D A dextro ingressus latere, musicae chorum cernimus cum cancellis, Parastadis, & Zophoro, varij coloris lapidibus mirifice ornatum. Post hæc Cardinalium sedilia occurrunt ambulacrû formantia. Vterius gradus apparent, qui ad Aram, & Pontificium thronum deducunt. Super Aram fenestra adest meridie respiciens. Dexterò Aræ cornu Pontificis folium, atque thronum videmus. Sinistro verò Ianuam ad Sacrarium ducentem.

E DESACELLI SACRARIO

Caput XII.

QVARTA sacelli parte interna explicata, minus sacrarium prætereundum videtur, praesertim ob eximia in illo contenta, admirabile. Ab Aræ maximæ dextera ad ipsum proceditur, quod perpulchrum Altare in se retinet alabastritis column-

lumnis, & alijs egregijs lapidibus infigne; in cuius medio Christi effigies cernitur coloribus expressa dum sceminis, se extulit, & præsertim Matri Virgini. Id sacrarium vndique Armaria nucæ circumdant, sacra mobilia, & reliquias conferuantia. Fornicem opera tectoria deaurata exornant, nec non varia picturæ in spatijs seruata ad Virginem spectantes, velut adhuc indicabimus. Et quidem in fornice David apparet stellam contemplans, his verbis annotatis. ORIENTVR STELLA EX IACOB, ET CONSVRGET VIRGA DE ISRAEL.

Nabuchdonosor, cui hæc verba subsunt, ABSCISSVS EST LAPIS DE MONTE SINE MANIBVS, ET PERCVSSIT STATVAM.

Nec procul Moyfes, & Aaron cernuntur insignibus coloribus, atque arte depicti cum talibus verbis. ARCAM DEI LIGNIS SETIM COMPINGES, ET DEAVRABIS EAM AVRO MVNDISSIMO.

Noe post terræ alluuiõnem cum hac inscriptione. RECORDATVS EST DEVS NOE CVNCTORVMQVE ANIMANTIVM QVI ERANT CVM EO IN ARCA.

Sanctus Augustinus vnâ cum propria familia, quem hæc verba consequuntur. VIRGO ET SANCTVS AVGVSTINVS EGRVM B. NICOLAVM TOLENTIANATEM SANANT.

In figura ouatam speciem referente S. Robertus Cisterciensis simul cum socijs, & hanc inscriptionem habet. CISTERCIENSIS ORDO A S. ROBERTO AVXILIO VIRGINIS INCHOATVS MIRE PROPAGATVR.

In fornici angulo, in quadrato, tectorio auro exornato, sanctus Albertus Carmelita, & socij sunt depicti, cum his verbis: OPERA VIRGINIS S. ALBERTVS CARMELITANORVM ORDINEM INGRESSVS ILLUSTRAT.

In alia figura ouatam speciem representante S. Brunus inest cum socijs, & in scheda talia leguntur. CHARTVSIANI QVOTIDIE OFFICIVM RECITANTES IN SVO INSTITVTO CONFIRMANTVR.

A duobus lateribus nobilia quadrata apparent tectorio inaurato condita: & quidem in dextris collocato Emanuelis Portugalli Regis historia templi ædificantis, vbi scheda, hæc verba comprehendit. REX LVSI-TANIAE EMANVEL ORIENTALES

A INDIAS MARLÆ TEMPLO EXTRVCTO ACQVIRIT.

In sinistris verò Theutonice militie equites Urbem construentes, cum scheda sic impressa. MILITES THEVTONICI OPE VIRGINIS PRVSSIA, ET LIVONIA SVBACTIS MARLÆ BVRGIE CONDVT.

Cum antea de celeberrimo B. Virginis facello, à Paulo V. à Fundamentis extructo, & peculiariter cum omnibus ad illud spectantibus dixerimus; Adhuc pro historiae confirmatione, & claritate, ipsius Pontificis Bullæ foundationis initium videamus, quæ tali pacto legitur: Paulus Episc. seruus seruorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam, immense bonitatis creator omnium Deus, cuius admirabili providentia cuncta reguntur; cum ita dilexisset mundum, vt pro illius redemptione dare decreuisset filium unigenitum, ad tam magnum, & ineffabile implendum mysterium ex omni creatura Mariam Virginem purissimam, atque sanctissimam de Regia stirpe præelegit: hanc Spiritus sancti virtute, ei sicut pluuia, quæ de rore cæli in vellus descendit obumbrante, fecit unigeniti sui Genitricem, vnaque cum vberissima fecunditate florem virginittatis illibatum perpetuo conseruauit, cuius virtutem, & pulchritudinem Sol, & Luna mirantur, natura obstupescit, infernus quoque contremiscit: ipsa enim tot figuris, tot Prophetarum visionibus, ac vaticinijs antea præmostrata, & à sanctis Patribus diu expectata, tandem veniens splendore virtutum, & gratiarum omnium ornata, salutaris a fecunditate sua liberauit nos a captiuitate, ac serpentis capite contrito, Sole amicta, Lunam habens sub pedibus, victrix, & triumphatrix, duodecim corona stellarum coronari, ac super Choros Angelorum exaltata, Regina Cæli, & terræ appellari promeruit. Igitur dum præcelsa meritum insignia, quibus ipsa Virgo Dei Genitrix gloriosa sedibus illata sydereis, quasi Stella matutina resulget, nos pie considerationis indagine perscrutamur; dum etiam intra pectoris arcana reuoluimus, quod ipsa vti mater misericordia pro Christi

stiano populo sedulo exoratrix, et perugil ad Regem, quem genuit, intercedit; quodq; eandem sanctissimam Virginem in omnium rerum difficultatibus, ac operibus nostris semper inuenimus adiutricem, ac innumera, quæ largitor Altissimus nobis contulit beneficia, pijs illius precibus credimus accepisse, dignum, quin potius debitum arbitramur, ut sicuti Redemptor noster, & Deus ipsam sanctissimam Virgine sublimauit in Cælis; ita eam nos quantum possumus honoremus in terris, atq; ut Religionem, quæ semper erga ipsam Dei Genitricem animo inclusam tulimus, externi quoq; cultus insigni testimonio

Aeneas Silvius in hist. rer. vbi; gest. de Europ. c. 18. & seq. Polid. Virg. de inuent. rer. lib. 7. c. 5.

Iouan. 3. Luc. 1. Ruper. Abb. lib. 1. c. 1. Can. tom. 2. Hieronim. Epist. tom. 9. de Nat. B. Mar. ad Cris. & Elodor. Epist. Ambr. lib. 1. in Virg. cap. 7. Bernar. de Virg. laud. ser. 2. aduent. & serm. 7. de verb. Apocal. c. 12. & in Nat. B. Mar. Cant. 2. Et in serm. in quo explicat An. tiph. Salus Regi. na. Et in serm. 3. in ead. exp. 6.

Causa erectionis & constructionis Sacelli.

Ex ill. de hum. Christi. gener. Nicon. orat. de Christi. nativitat. Les magn. serm. de Epiph.

Nou. 14.

David. 2.

Exod. 25.

Genes. 8.

De S. Nicolao loc. referunt in riaribus gestis à Mombrijs. f. se descriptum. 2. c. 6.

Baren. annot. Mariæ. die 29. April. Sur. in vi. 14. S. Roberti.

Multa prædantur de S. Alber. & etiam hoc referuntur ab auct. vna vti ipsius qui patitur Io. Mar. Pallian. apud Sur. tom. 4. die 7. Aug. vide Sur. in tom. 5. die 6. Octob.

Ofir. de reb. ad Em. gest. lib. 2. ad ann. 1499. In Mass. hist. in. diar. lib. 2. in. 10.

monio aperiremus, cum alias eiusdem sacratissimae Virginis nomine, & miraculorum splendore illustres Ecclesias semper in honore habuimus, tum in primis erga celeberrimam eius in Alma Vrbe Basilicam S. Mariae Maioris appellatam, & illius sacratissimam imaginem, quae inibi venerabiliter asseruatur, praecipua quadam, & pia deuotione affecti sumus; etenim Imaginem hanc Christifidelium Religione semper claruisse, pluraque; & insignia ex ea miracula prodijisse antiqua monumenta testantur; ipsius vero Basilicae fundamenta ab eadem Virgine praeclaro niuis miraculo designata fuisse, vetus traditio docet, plurimis item privilegijs, & gratiarum tam spiritualium, quam temporalium titulis, & praerogatiuis ipsa Basilica, ipsaque imago a B. Gregorio Magno, & alijs summis Pontificibus praedecessoribus nostris decorata reperitur, ac frequens ad eam non modo Romani populi, sed exterarum nationum deuotus concursus accedit. Itaque ubi primum ad Apostolatus apicem euecti fuimus singulari erga hanc gloriosissimam Virginem, & illius sacratissimam imaginem praedictam deuotione, & diuina quadam inspiratione permoti, in illius honore insignem Cappellam a fundamentis extruere, & c.

Constructio capelle à fundamentis.

DE ARGENTI, ATQVE AVRI.

Et orichalchi supellestilibus ad id Sacellum pertinentibus.

Cap. XIII.

MAGNA Crux argentea, cuius pondus ad centum, vigintiocto libras, & dimidium ascendit, & duobus millibus centum quinquaginta aureis aestimatur.

Sex candelabra cum argenteis aequalibus ponderant libras 156. duobus millibus, & tercentum scutis aestimantur.

Bina magna candelabra argentea, quibus magna cerea nituntur, & ponderant libras 114. mille, & 400. aureis aestimantur.

Sex varia sanctorum capita argentea, horum pondera, ad libras 114. perueniunt, aestimantur duobus millibus, & triginta aureis.

Duo fercula argentea, cum Parastadis, ponderant libras 23. & dimidium, quingentis nummis aestimantur.

Duo brachia argentea, cum Parastadis, ponderant libras 23. tercentum septuaginta nummis aestimantur.

A Lampas argentea, ponderat libras 31. nummis quingentis aestimatur.

Pix pro sacra Eucharistia seruanda, ponderat libram vnam, & dimidium, triginta nummis aestimatur.

Sanctae Agnetis ferculum, cum Parastadis ex inaurato argento, octo rubinis circumstantibus ad stellae figuram, ponderat libras septem, tercentum nummis aestimatur.

B Sex vascula argentea, cum Parastadis pro floribus asseruandis, ponderat libras 24. quatuorcentum triginta nummis aestimantur.

Calix aureus, cum patena, adamantibus, rubinis, zaphiris, & smaragdis illustratus, ponderat libras tres, vncias octo, nummis octingentis aestimatur.

Calix argenteus, cum patena, ponderat libras duas, vncias decem, sexaginta nummis aestimatur.

Calix argenteus, cum patena, ponderat libras duas, quadraginta nummis aestimatur.

C Calix argenteus, cum patena, ponderat libras duas, triginta nummis aestimatur.

Calix argenteus, cum patena, ponderat libram vnam, & vncias nouem, quadraginta nummis aestimatur.

Calix paruus argenteus, cum patena, ponderat libram vnam, & dimidium, viginti quinque nummis aestimatur.

Calix cum argentea pixide, decem nummis aestimatur.

D Pollubrum cum aequali ex argento, folijs exprimente, ponderat libras nouem, & dimidiam, centum triginta nummis aestimatur.

Pollubrum ouati speciem praeferens, cum aequali, Hispano more conditum, ponderat libras quinque, septuaginta quinque nummis aestimatur.

Duo parua pollubra argentea pro sacrificijs, ponderant libras tres, nummis quadraginta aestimantur.

E Binae argenteae ampullae pro sacrificijs, ponderant libram vnam cum dimidia, viginti tribus nummis aestimantur.

Pax argentea deaurata, ponderat libram vnam, viginti nummis aestimatur.

Duo parua candelabra argentea, ponderant libras tres, nummis quadraginta quinque aestimantur.

Parua crux argentea inaurata, tribus nummis aestimatur.

Bugia argentea, ponderat vncias octo, nummis sex aestimatur.

Antulia argenti cum spargulo, ponderat libras

libras duas, nummis triginta quinque æstimatur.

Planta rosarum auro constructa, quingentos aureos nummos æstimatur.

Sanctæ Emerentianę Virg. & Mart. ferculum ex montano crytallo maximo artificio elaboratum, gemmis mirificè exornantibus.

Quatuor candelabra argentea, vna cum cruce, & lampade, pro sanctæ Franciscæ Romanæ ædicula.

Bina coronæ insignibus gemmis compactæ ad Matris, & Filij honorem.

Secunda planta rosarum auro conflata, ad quingentos aureos nummos ascendens.

Sanctæ Cæcilie Virginis, & martiris facrum ferculum mira arte fabricatum, & multis, ac varijs gemmis, atque adamantibus ornatum, quod bis mille aureos nummos æstimatur.

Manus argentea pro S. Gregorij Septimi Papæ reliquia conferuanda.

Præter hæc bina magna candelabra, quibus duo magna cerea adherent, perpetuò accensa ante Beatæ Virginis imaginem ex orichalco.

Crux cum Crucifixo ex eadem materia formata.

Sex magna candelabra prædictam Crucem comitantia.

Candelabrum maximum, cui Christifideles candelas accensas apponunt, propè Diuæ Franciscæ ædiculam positum ex orichalco.

Lampas magna quinque lyncis adiunctis assidue ardentibus, diligenter eadem materia condita.

Quatuor candelabra, pro sancti Caroli Altare, vna cum lampade, atque Cruce, ex eodem confecta.

Quatuor candelabra hisce similia, cum lampade, atque Cruce pro sanctæ Franciscæ Altari ex eodem confecta.

Quatuor candelabra hisce similia, cum Cruce pro sacrarij Altare ex eodem confecta.

Neque verò dictis Pontifex contentus, illustrem Arcam egregiè ornatam ex inaurato ære conflauit, mille aureorum pretium continentem, in qua Virginis Imago conferuaretur; atque adeò omnis occasio, deinceps illam amouendi cessaret.

Paulus Quintus etiam splendide pro Papa li Cappella faciendum curauit sedilia, thronum, thalamum, vestibulum, scabellum, atq; gradus, cum alijs ad hoc spectantibus.

Duo pretiosa pallia mira arte penitus ac elaborata, vndique auro nitida, in medio cum sancti Caroli Borromæi imagine, vtra-

A que verò parte Pauli Quinti Pontificis Maximi insignibus, è Mediolano ad Paulum V. missa pro Diui Caroli magnifica pompa, dum inter Sanctos annumeraretur.

Duo lintea pro Altare cooperiendo, auro vndique exornata, quæ pro apparatu deferuierunt cum sanctus Carolus Borromæus in Sanctorum numerum fuit à Pontifice Maximo adscriptus.

B Duo sancti Caroli pallia antea notata; planeta, tunicellæ, faldistorium, & cætera ad Pontificiam Missam requisita, auro splendide acu inserto, composita, & quæ pallijs assimilantur, cum Pauli Quinti Pontificis Maximi insignibus.

Vna dalmatica, & tunicella ex serico, Diacono, & Subdiacono græco inferuientes, omni ex parte auro definitæ, & Pauli Quinti insignibus illustres.

C Vnum pallium cum planeta ex serico albo, flores exprimente, multo auro decorata binis Cardinalis Burghefij cum insignibus, in medio verò cum Beatæ Virginis imagine, quæ in S. Mariæ Maioris Basilica asseruatur.

Vnum pallium, & planeta ex serico; vasa, & flores adumbrante cum aureis fascijs, atque tænijs, duobus Sulmonæ Principis cum insignibus, in medio autem cum Beatæ Virginis imagine, quæ in S. Mariæ Maioris Basilica continetur.

D Vnum pallium ex serico, auro, atque argento intertexto, dracos, & aquilas exprimente, duabus cum planetis, & tunicellis.

Vnum pluuiiale, & duo stragula pro Missali, cum theca corporalis, atque binis puluinaribus, vndique auro exornata, Pauli V. Pon. Max. cum insignibus.

Vnum pallium ex serico, auro, atque argento inserto, flores adumbrante, cum planeta, dalmatica, & tunicella, atque pluuiiali, &c. Pauli Quinti Pontificis Maximi cum insignibus.

E Vnum pallium ex serico albo vndas exprimente, cum duabus planetis, dalmatica, & tunicella, binis pluuiialibus, &c. omni ex parte auro splendidis, Pauli Quinti cum insignibus.

Plurima etiam alia pallia adsunt eorundem colorum, atque ornamentorum.

Vna planeta ex argenti lamina cum drachis, & aquilis mira arte contexta.

Plurimæ etiam aliæ planetæ adsunt ex serico albo, rubro, viridi, & puniceo, omnes auro deornatæ, nec non ex serico vngulato, Pauli V. cum insignibus.

Adsunt

Adfunt pariter omnes apparatus ex ferico, auro illustres, omni tempore necessarij pro Episcopis consecrandis.

Adest magnus corporaliu numerus egregie acu pictorum; atque albae vestes lineae: nec non pro altaribus lintea, vna cum ingenti rerum copia ex lino fictarum ad quotidianum sacrarii vsum.

Duo pallia pro paruis Sacelli aris, cum fascijs ex auro, atque argento intextis, Pauli Quinti cum insignibus.

Duo pallia ex ferico, dracos, & aquilas exprimente, auro decorata, Pauli Quinti cum insignibus.

Plura etiam alia ex diuersi coloris ferico vngulato, vndique auro circumdata, Pauli Quinti cum insignibus.

Binae Cruces aureae in pectore gestandae, vna zaphiris, altera rubinis pernobilis.

DE INDVLGENTIIS.

Caput XIV.

Pauli V. Pont.
Max. Breue.

PAVLVS Papa Quintus. Vniuerso Clero, & Populo Romano salutem, & Apostolicam benedictionem. Ad Apostolicae dignitatis fastigium, cum primum à Domino nullo suffragio meritorum, sed eius inscrutabili consilio fuimus euocati, illud in maximis habuimus, ut per excelsum Virgini Dei Genitrici aduocate nostrae debiti honoris, & venerationis à nobis extaret insigne, & quam sensimus in humilitatem nostram multiplici patrocinij beneficio clementissimam, eidem praestaretur de acceptis bonis oblationis obsequium. Cum itaque eiusdem sanctissime Virginitatis venerandam, maximeque vetustam, ac celebrem imaginem, quae in Basilica Sanctae Mariae Maioris nuncupata huius Almae Urbis religiosissime colitur, decentiori loco collocari posse cerneremus, ac nostra in eandem sacram imaginem praecipua deuotione ad eam collocandam incitaremur, diuina fauente clementia, nouum in eadem Basilica Sacellum in honorem Beatissime Virginitatis Mariae, quanto cum ornatus splendore in Domino possemus, excitare decreuimus, & quamprimum fieri potuit inchoauimus: quo autem magis illud honoraremus, vna cum Caeli Regina, duos etiam caelestes Ciuies Sanctorum honoribus à nobis in terris illustratos, in eodem Sacello venerari voluimus. Quamobrem S. Confessoris Caroli, sanctaeque Viduae Franciscanae nominibus Altaria erigi iussimus, eisdemque Altaribus vnam eiusdem sancti Caroli costam,

A aliasque sanctae Franciscanae reliquias destinauimus. cuius sacelli opus, quando Spiritus sancti gratia iam est consummatum, neque aliud restat, quam ut sacra Dei matris imago, ac Sanctorum huiusmodi reliquiae eo transferantur, quo translatio haec cum honore, & fidelium spirituali fructu peragatur, caelestibus Ecclesiae thesauris ad eandem concelebrandam Christianifideles inuitandos duximus. Quamobrem de omnipotentis Dei misericordia, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, omnibus, & singulis Christianifidelibus, qui eiusdem translationis processioni cum Clero, & populo agendae interfuerint, siue die, qua illa agatur, aut aliquo ex septem sequentibus diebus Sacellum, & Altaria praedicta, confessi, ac sacra communionem refecti, deuotè visitauerint, & ibi pro Christianorum Principum concordia, haeresum extirpatione, ac sanctae Matris Ecclesiae exaltatione, pias ad Deum preces effuderint, plenariam omnium peccatorum suorum indulgentiam, & remissionem, quae tamen semel tantum acquiri possit, misericorditer in Domino concedimus, & indulgemus: praesentibus dictis octo diebus, dumtaxat ualituris. Datum Romae, apud S. Marcum, sub anulo Piscatoris, die 22. Ianuarij. M. DC. XIII. Pontificatus Nostri anno octauo.

Locus ✕ Sigilli

Scipio Cobellutius.

PAVLVS PAPA V. Vniuersis Christianifidelibus praesentes litteras inspecturis, salutem, & Apostolicam benedictionem. Ad augendam fidelium religionem, & animarum salutem caelestibus Ecclesiae thesauris, pia charitate intenti. Omnibus utriusque sexus Christianifidelibus uerè penitentibus, & confessis, ac sacra communionem refectis, qui sancti Caroli, in eiusdem sancti Caroli, ac sanctae Franciscanae Altaria, sita in Capella à nobis extructa in Ecclesia sanctae Mariae Maioris de Vrbe, in eiusdem sanctae Franciscanae festis diebus, à primis Vesperis usque ad occasum solis, dierum huiusmodi singulis annis respectiue, deuotè visitauerint, & ibi pro Christianorum Principum concordia, haeresum extirpatione, ac sanctae Matris Ecclesiae exaltatione pias ad Deum preces effuderint, quo die praedictorum id egerint, plenariam omnium peccatorum suorum indulgentiam, ac remissionem misericorditer in Domino concedimus, praesentibus, perpetuis futuris temporibus ualituris. Datum Romae apud S. Marcum, sub anulo Piscatoris, die vigesima sexta Octobris. M. DC. XII. Pontificatus Nostri anno octauo.

Locus ✕ Sigilli.

Scipio Cobellutius.

Paulus

Pauli V. Pont.
Max. Sacre.

Paulus Papa V. Ad perpetuam rei memoriam. Splendor paternæ gloriæ, qui sua mundum illuminat ineffabili claritate, pia vota fidelium de clementissima eius maiestate sperantium tunc precipue benigno favore prosequitur, cum deuota ipsorum humilitas sanctorum precibus, & meritis adiuuatur. Volentes igitur Basilicam sanctæ Mariæ Maioris nuncupatam de Vrbe, nec non septem Altaria infra scripta aliquo spirituali munere illustrare, de omnipotentis Dei misericordia, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, omnibus vtriusque sexus Christi fidelibus, qui Præsepis Domini Nostri Iesu Christi, nec non Beate Mariæ Virginis à nobis extructum, ac B. Mariæ de niue nuncupatum sub ciborio, ubi olim eiusdem Beate Mariæ sacra asseruabatur Imago, similiter Beate Mariæ assumptæ familiæ sfortiæ, sanctæ Annæ seu sacrarum reliquiarum, nec non sanctorum Michaelis Archangeli, ac Petri in vinculis, ac sanctæ Catherinæ familiæ Cæsæ Altaria deuotè visitauerint, & pro Christianorum Principum concordia, heresum extirpatione, ac sanctæ matris Ecclesiæ exaltatione pias ad Deum preces effuderint, qua die id egerint, vt eas omnes, & singulas indulgentias, & peccatorum remissiones ac penitentiæ relaxationes, quas visitando septem Altaria in Basilica S. Petri de Vrbe ad id deputata consequentur, consequi possint, & valeant concedimus, & indulgemus in forma Ecclesiæ consueta, presentibus perpetuis futuris temporibus valituris. Non obstantè regula nostra de non concedendis Indulgentijs ad instar, ac constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis ceterisque contrarijs quibuscunq. Datum Romæ apud sanctam Mariam maiorem sub anulo Piscat. die VII. Sept. MDC. XIII. Pont. nostri anno nono.

Locus ✱ sigilli.

Scipio Cobellutius.

Paulus Papa V. Ad perpetuam rei memoriam. Sanctorum sacras Imagines præsertim sanctissimæ Dei Genitricis Mariæ semper Virginis super omnes exaltate calitum ordines debito indies magis honorari cultu, ac fidelium erga eas antiquam fouere, & augere deuotionem pro nostro pastoralis officij debito procuramus, eosdemque fideles Ecclesiæ thesauris libenter ad hæc imitamus. Sanè cum diuina clementia abundantioris gratiæ dono humilitatem nostram respiciens ad summum Apostolatus gradum nullo nostro merito euexit, gratijs adiungens gratias, dignata est etiã indulgere vt de insignibus, & innumerabilibus in nos eiusdem gloriosæ Virginis aduocati nostre beneficijs aliquo licet tenui pro illius meritis oblationis obsequio agnoscendis cogitaremus. cum uero S. Deiparæ Virginis celeberrima, & antiqua

A Imago Basil. S. Mariæ maioris nuncupate, quæ à S. Luca miraculosè pictam fuisse pie creditur, per angusto loco eiusq; dignitati longè impari coleretur, Nobisq; Dominus in eam peculiarem deuotionem iam dudum largiri dignatus fuisset, eidem sacræ Imagini quanto decentior em nobis ex alto concederetur sedem statuere decreuimus. Quamobrem nouum in eadem Ecclesia sacellum erigere diuina fauente gratia absque mora aggressi sumus eiusque honore augere cupientes, vnâ cum Regni Cælorum Regina, duos eiusdem Regni Cives nostri Apostolatus ministerio sanctos declaratos, sanctum videlicet Confessorem Carolum, & sanctam Viduam Franciscam, & uenerationem in eo habere volumus, eorumque nominibus duo altaria constitui iussimus.

DE SACRIS RELIQUIIS

Cap. XV.

C **I**N nomine Domini Amen. anno à Natiuitate eiusdem MDCXI. Indictione nona, die uero martis xx. x. mensis Martij, Pontificatus S. D. N. D. Pauli diuina prouident a Pape Quinti anno VI. Illustr. & Reuer. D. D. Federicus tituli S. Mariæ Angelorum S. R. E. Presbyter Cardinalis Borromeus S. Mediolanensis Ecclesiæ Archiepiscopus comitantibus perillustri, & multum R. D. Antilocho Archangelo Iuris vtriusque Doctore, Prothonotario Apostolico, & ipsius Illustr. & Reuer. Dom. Vicario Generali, nec non Illustr. & multum RR. DD. Octauiano Abbiato Forrerio Archiepiscopo, Alexandro Marenta Archidiacono Hieronymo Castano Canonico ordinario, & Antonio Besutio similiter Canonico ordinario Metropolitanæ Ecclesiæ Mediolani, accessit post horam primam noctis ad subterraneum locum, quem scuroolum appellant ante imos gradus chori eiusdem Metropolitanæ Ecclesiæ constructum, in quo religiose, & honorificè seruetur uenerandum corpus sancti Caroli Cardinalis Mediolani Archiepiscopi in Arca cupressina intus & extra sericis pannis, & aureis ornamentis ornata, ibique flexis genibus ante sanctum corpus fufis ad Deum precibus exteriorem arcam nuccam duabus Clauibus munitam, tum interiorem etiam cupressinam aperiri mandauit, sublatoq; argenteo reticulo, & vitrea custodia, cum apparuisset sacrum corpus, prout erat Pontificalibus indumentis eleganter uestitum, adhibito supradictorum multum RR. DD. consilio, ac etiam Excell. D. Ioannis Antonij Montij Medici chirurgi, & Anotomes

V mes

mes peritissimi Mediolani eiusdem Montij opera ministrantibus omnibus supradictis, & R. D. Honoratio Casato Magistro ceremoniarum dicte Metropolitanæ, & alijs Sacerdotibus summa cum industria, & diligentia ambas inferiores costas mendasas nuncupatas, dexteram scilicet, & sinistram, cum nonnullis particulis membranarum, seu fibrarum circa easdem costas inferius existentes de sacro corpore eiusdem S. Caroli sustulit, cum prius Pontificalium indumentorum impedimenta decenter amota fuissent, & ipsum corpus patefactum fuisset, quibus sic peractis cum iam fere quarta noctis hora instaret, iterum flexis genibus ante sanctum corpus idem Illustriss. praeans mandauit predicto perillustri, & multum R. D. Vicario, dictisq; multum RR. DD. ut una cum dicto Montio paratis aromatibus, & alijs necessarijs sub Vesperum sequentis diei ad dictum subterraneum locum accederent, corpusque ut antea complerent, & Pontificalibus indumentis vestirent. Et de predictis idem Illustrissimus, & Reuerendiss. D. mandauit mihi Notario, & Cancellario Archiepiscopali infra scripto, ut publicum conficiam Instrumentum. Actum ut supra; & c. Presentibus Illustri, & multum R. D. Ioanne Antonio Aliprando familiare eiusdem Illustriss. & Reuerendiss. D. Card. Archiepiscopi, R. D. Bartholomæo Malaspina, Sacrista eiusdem Metropolitanæ, & c. R. Presbytero Hieronymo Batalea Not. Curiae Archiep. Mediol. Testibus, & c.

In nomine Domini, Amen. Anno à Natiuit. eiusdem 1591. Indictione 9. die Lune 27. mensis Iunii, Pontif. Sanctiss. in Christo Patris, & D. N. D. Pauli diuina prouidentia Papæ V. anno 7. Cum sanctissimus idem Dominus pro singulari deuotionis affectu, quo S. Carolum Card. S. Prae-xedis Mediolani Archiepisc. à se nuper Sancto-rum numero adscriptum prosequitur eiusdem sancti sacrarum reliquiarum partem aliquam sibi gratissimam fore significauit. Quapropter Illustriss. & Reuerendiss. D. Federicus Card. Borromæus, Mediolani Archiepiscopus tam pio, & religioso sanctitatis suae desiderio quantum potest satisfacere cupiens costam unam eiusdem Sancti Romæ mittere decreuit, ut eidem sanctiss. Domino ipsius Illustriss. Domini Card. & Archiepiscopi nomine ab admodum Illustr. & R. D. Antonio Seneca Episcopo Anagnino reuerenter deferatur, et tradatur, idcirco premissorum causa in mei Cancellarij Archiepiscopalis, & publici Notarij, & testiu infra scriptorum specialiter uocatorum, & rogatorum presentia constitutus admodum Ill. & R. D. Antilocus Archangelus iuris utriusq; Doctor Prothonot. Apost. et predicti Illustriss. & Reuerendiss. Card. Federici Vicar. gener. costam unam sacri corporis eiusdem S. Caroli pelle, et carne restitit,

A eam scilicet, quæ ultima est, ex mendosis nuncupatis à latere sinistro extractam per eundem Illustriss. in presentia mei Cancellarij Archiepisc. infra scripti, prout latius apparet in instrumeto extractionis predictæ, per me recepto, die 26. mensis Martij proxime prateriti, ad quod, & c. deceter, & reuerenter includi curauit per manus Illustr. & multum R. D. Iacobi Terrachi I. V. D. & Decani Metropol. Ecclesie Mediolani in uasculo ex christallo candida, & pellucida Cylindri striaci formam praeserente cum paruula Cruce in summitate, pedeq; pariter christallino tornatili fulcito, decenter elaborato; & exornato. Et quotutius, & securius uasculum Romam deferri, & de costæ identitate apparere possit, in presentia pariter infra scriptorum, eius Reuerendiss. Vicarij generalis iussu, idem uasculum cum introclusa costâ cooperatum fuit theca serico villosa rubei coloris intro, extra uero corio nigro aureis, & argenteis notulis distincto uestitutu, thecaq; ipsa demum papyro inuoluta in arcula lignea apte collocata, quæ etiam clauiculis ferreis per uasculo prius firmato. C. Ita alba circumligata duobus in locis sigilli Archiepisc. Mediolani impressione in cera rubea munita fuit, & de predictis, & c. Actum in studio predicti Reuerendiss. D. Vicarij generalis sito in edibus solite suæ residentie, in Palatio nempe Archiepiscopali. Presentibus Ill. & multum R. D. Antonio Aliprando Clerico Mediol. familiare predicti Illustriss. D. Cardinalis, Bartholomæo Floreno Notario coadiutore Cancellarie Archiepisc. Mediolani, & Hercule Carezana P. R. P. Sancti Nazarij in Brolio Mediolani, testibus

D omnibus idoneis, & c. Locus ✕ sigilli.

Ego Ludouicus Barbauaria Canonicus ordinarius, & Cancellar. Archiepisc. subscripta duo instrumenta rogatus confeci, & apposto mei tabellionatus solito signo pro fide me subscripsi.

Antilochus Archangelus iuris utriusq; doctor, Prothonot. Apost. & Curia Archiep. Mediolani Vic. gen. & c. Uniuersis, & c. presentis in specturis fidem facimus, & attestamur supra scriptum Ill. multum R. D. Ludouicum Barbauariam, qui se, ut supra manu propria pro fide subscripsit, fuisse, & esse, prout se nominauit, eiq; ac eius instrumentis, scripturisq; in munere suo fidem induciam adhibitam fuisse, in diesq; adhiberi in iudicio, & extra. In quorum, & c. ex Palatio Archiepiscopali Mediolani, die sexta Mensis Iulij. 1611. A. Archang. Vic. gen.

Locus ✕ sigilli.

In nomine Domini Amen. Hoc presenti publico instrumento cunctis pateat euidenter, & sit notum, quod anno à Natiuit. eiusdem D. N. Iesu Christi 1612. Indictione decima, die uero uicima mensis Septembris, Pontif. sanctiss. in Christo

Patri

Patris, & D. N. D. Pauli diuina prouidentia A
 Pape V. anno viij. admodum Ill. & Reuer. D.
 Lalius Biscia Cam. Apost. Clericus Præses dedit,
 & consignauit mihi Not. publ. infra scripto, &
 sacrarum Ceremoniarum sanctiss. D. N. Magi-
 stro, coram infra scriptis sanctas reliquias de mā-
 dato eiusdē Sanctiss. D. N. per eum extractas, et
 habitas à RR. Monialibus, seu oblatis, earumq;
 superiore Monasterij, seu domus Turris speculo-
 rum ad effectum illas per me consignandi eidem
 S. D. N. Pape, videlicet partem vestis S. Frā-
 cisce Rom. nuper ab eodem S. D. N. canonizate. B
 partem subucule lancee eiusdem Sancte, partem
 circuli ferrei, quem gestabas super nudo eadem
 sancta. de velo eiusdem sancte, super quo se po-
 suit, & stetit Dominus noster Iesus Christus,
 quando apparuit eidem Sancte, et de cilitio, quod
 similiter deferbat dicta S. Francisca. quas qui-
 dem reliquias illa, qua decuit reuerentia accepi
 ad effectum predictum omni meliori modo, & c.
 Super quibus omnibus, & singulis fuit petium à
 me eodem Not. infra scripto, ut de predictis publi-
 cum conficerem instrumentum. Acta fuerunt hec
 Rome, in Pal. Apost. in monte Quirinali. Presen-
 tibus ibidem audientibus, & intelligentibus iisdē
 admodum Ill. DD. Alexandro Mutio, & Lau-
 rentio Alterio nobilibus Romanis, testibus ad præ-
 dicta omnia, & singula vocatis, & rogatis. Ego
 Paulus Alaleo Presb. Rom. sacrarum Ceremoni-
 arum Magister, & Sedis Apost. Not. hoc præ-
 sens publicum instrumentum aliena manu fide-
 liter scriptum, manu mea subscripsi, signoq; meo so-
 lito muniui in fidē, & testimoniū omnium præ-
 missorum rogatus, & requisitus. Loco ✕ sigilli.

Sanctissimo in Christo Patri, ac DD. Paulo
 diuina prouidentia Pape V. Antonius Dei, &
 Apost. Sedis gratia indignus Episc. Vigiliarum
 obedientiam, & debitam reuerentiam.

Beatissime Pater significauit mihi S. U. per-
 gratum sibi fore, ut ex sancto hoc reliquiarū era-
 rio aliquas ad nouum sue Beatitudinis Sacellum
 exornandum transmitterē, ijs enim non secus de-
 corabitur, ac celum stellis, aut Salomonis Tem-
 plum Arca fœderis, & propitiatorio, in quibus
 Deus habitauit, & per que tam multa opera-
 tus est. Verum rem difficilem postulauit, nam
 huius gentis optimē noui ingenij, sunt enim aua-
 ris perfimiles, qui quo magis discescunt, eò tena-
 cius diuitias retinent; ita planē isti quo magis
 reliquijs affluunt, eò aegrius eas distrabi patiun-
 tur: putant enim aliquid sui splendoris detractū,
 si ab eorum thesauro aliquid reliquiarū extraha-
 tur. Veruntamen cum V. B. voluntatem instar
 legis apud me semper habuerim, omnem moui la-
 pidem, ut sine strepitu, & clamore, vel ulla
 istorum offensione, quas potui compararem, quod

quidem Deo benē iuuante feliciter successit: nam
 aliquas ex illis, tanquam à faucibus leonum, ut
 Samson, fauum mellis eripui; alias uero ex ipsi-
 met hereticorum Prouincijs redemi, sacraq; pigno-
 ra à carceribus, & tyrannide inimicorum post-
 liminio libertate donauit. Accipiat igitur Beatitu-
 do Vestra has certas, & indubitatas sanctarum
 animarum exuias, sacra quondam Spiritus san-
 cti habitacula, in futura resurrectione beatitudi-
 nis consortes. Accipiat eas, inquam quasi debiti
 officij, atque obsequij mei erga Beatitudinem Ve-
 stram exiguum indicium. accipiat, ut sinceri
 affectus mei sponsores, ac testes. Accipiat demum
 eas, que uitam dederunt pro Christo, in testi-
 monium illius, qui paratus est uitam effunde-
 re pro Vicario Christi.

Nomina Reliquiarum Aquisgrano.

- Caput S. Cypriani mart.
- Caput S. Christine uirg. & mart.
- Dens S. Stephani Prothomart.
- Particula S. Ursule uirg. & mart.
- C Particula S. Elisabethe matr. S. Ioannis.
- Particula S. Gregorij Pont. mart.
- Particula S. Regine Virg. & mart.
- Particula S. Syluestri Pape.
 Marcodura.
- Brachium S. Gereonis mart.
 Iulia Cliuia.
- Mandibula S. Gregorij Episcopi Traiectensis.
 Ex Monasterio Veteris Montis
 Ducatus Montensis.
- Particula S. Cesarij mart.
- D Particula S. Antonij magni.
 Colonia.
- Caput S. Ethinie Virginis, & mart. ex socijs
 S. Ursule.
- Particula S. Otilie Virg. & mart.
- S. Aemiliane Virg. & mart.
- S. Petronille filia S. Petri.
- S. Romani mart.
- S. Erasmi Episcopi, & mart.
- S. Gertrudis Virg.
 Ex Monasterio Monialium in Seien.
- E Caput S. Florentij mart.
- Caput S. Victoris mart. Romani.
 Ex Monasterio Sancti Ioannis
 ad S. Cordulam.
- Spina dorsī sancti Laurentij martyris.
 Locus ✕ sigilli.
- Particula S. Cæcilie Virg. & mart.
- Particula S. Agnetis Virg. & mart.
- Particula S. Emerentiane Virg. & mart.
- Particula S. Andreæ Apostoli.
- Reliquia S. Gregorij Pape Septimi.

Episcopi Vig-
 liarum licet.

DE PRIORE, SACRISTA,
ET CAMERARIO;

Necnon Cappellanis, Clericis, & Sacelli Ministris; atque privilegijs.

Caput XVI.

Ex bella fund.
& dot. huius sacelli.

DOTEST de his omnibus ex Bulla erutis cognosci, cuius hæc sunt verba: Quoniam verò maxime censuimus, ut in hac Cappella noua, ipsa Beatissima Virgo, & illius imago prædicta, non solum in marmoribus, lapidibus, figuris, picturisq; imaginibus, & ornamentis prædictis, sed etiam, & multo magis in Missæ sacrificio, veraque, & actuali corporis, & sanguinis Domini nostri Iesu Christi filij sui oblatione, diuinisq; officijs iugiter honoretur, diuinusque cultus non temporalibus modo, sed spiritualibus quoque ornamentis, & rebus augeatur; in eadem Cappella noua unum Prioratum, pro uno Priore, & duodecim Cappellanas pro duodecim Cappellanis perpetuis, ex quibus unus Sacrista, & alius Camerarius etiam sint, nec non quatuor Clericatus pro quatuor Cappellanis amouibilibus creximus, & instituimus, ac etiam Cappella noue diuersa secularia, & forsã regularia beneficia Ecclesiastica uniuimus, illorumque fructus, redditus, & proventus, ac emolumenta in dotem assignauimus, Litanijs quoque certis præscriptis diebus decantandas instituimus, ac ipsam Cappellam nouam, & illius Sacella, Altaria, eorumque Sacristiam diuersis Sanctorum, & Sanctarum reliquijs argento tectis, nec non paramentis, ornamentis, ac Ecclesiastica supellectile, alijsque utensilibus necessarijs abunde instruximus, priuilegijs, & gratijs temporalibus, & spiritualibus decorauimus, & alia etiam unire, applicare, dare, & concedere (Deo dante) intendimus. Et infra. Ut autem tam Prior, Cappellani, Sacrista, Camerarius Clerici, quam alij dictæ Cappellæ Ministri quicumque certò sciant, que, & qualia sint eorum seruitia, munia, onera, & instituta, ac in illis à quoquam quouis prætextu minime impediatur, seu ab illis distrahantur, motu, scientia, & potestate similibus declarauimus, statuimus, & ordinauimus quod Prior, & Cappellani prædicti omnibus diebus Dominijs, ac etiam omnibus ipsis Beate Marie Virginis festiuitatibus singuli singulas Missas, & intra quamlibet hebdomadam singuli alias duas Missas per seipfos, non autem per alium, seu

Seruitium incumbens Priori Sacristæ, Camerario & Clericis in Cappella.

A alios Sacerdotes celebrare, ac in solemnitatibus, in quibus Capitulum, & Canonici dictæ Basilicæ, in dicta Cappella horas Canonicas, & alia diuina officia, ut infra celebrabunt, cotta superinduti Missis, & horis Canonicis, alijsque diuinis officijs, tam diurnis, quam nocturnis in scamno, & loco per Cardinalem Protectorem instituto designando personaliter interesse teneantur; ac tam Prior, quam Cappellani prædicti in simul unum Collegium cum arca, mensa, & sigillo communibus alijsq; Collegialibus insignibus ad instar aliorum similium Collegiorum, tam in prædicta, quam in alijs quibuscunque dictæ Urbis Basilicis, & Ecclesijs institutorum constituentur, inbique habitum per alios Cappellanos deferri solitum, deferre possint, &c. Et infra: Nos enim dicti Cardinalis de Toledo, & quamuis aliam dispositionem quatenus opus sit, quoad hæc sufficienter commutamus. Clerici autem prædicti, qui honeste, & bone indolis, à pro tempore existente Patrono dictæ Cappellæ, ac ad eius nutum amouibiles deputentur; Priori Cappellanis, & Sacristæ in diuinis inseruire, & obsequia, & onera ipsi pro tempore imposta præstare teneantur. Porro ex fructibus, redditibus, & prouentibus dictæ Cappellæ pro eorundem Prioris, Cappellanorum, & Clericorum dote, & sustentatione, ut præferatur assignatis, scilicet ex massa Ecclesiæ suppressæ prædictæ tantum annis singulis Prior trecenta, singuli verò Cappellani centum, & qui fuerint Sacrista, vel Camerarius alia quinquaginta pro quolibet, singuli verò Clerici sexaginta scuta moneta habeant, atque percipiant, & Clericis singulis mensibus præcisè, Priori verò, & Cappellanis etiam menstruatim, si pecunie prompte fuerint, sin autem in terminis inter eos statuendis illa persoluantur, & quicquid ex eorum dote, & mensa singulis annis solutis summis prædictis supererit in fine anni in duas æquales portiones diuidatur, quarum una inter ipsos Priorem, Cappellanos, & Clericos pro virili distribuatur, & altera dote, & mensæ propriæ ipsius Cappellæ, ac illius fabricæ, & Sacristiæ ad Patroni prædicti omnimodam, et liberam dispositionem augeatur, & consignetur. ac tam Prior, quam Cappellani, & Clerici prædicti ad verè, & personaliter, continueque in Vrbe residendum, ac debita seruitia, & obsequia præstandum; Sacrista verò cum duobus saltem ex quatuor Clericis prædictis ad continuò in mansionibus dictæ Cappellæ habitandum, interdita omninò Priori, & Cappellanis, & Clericis huiusmodi ab Vrbe absentia, ac Sacristæ, et Clericis prædictis extra mansiones dictæ Cappellæ pernoctatione sub amissionis fructuum, alijsq; pænis per Card. Protectorem in statutorum editione irrogandis, & declaradis obligati existant, &c.

Prior & Cappellani faciunt Collegiū, habentq; insignia collegialia, & possunt de ferre habitum aliorum Cappellanorum.

Ex massa communi Prioris, & Cappellæ datur quolibet an. scu. 300. Priori, & scu. 100. singulis Capp. nec non scu. 50. pro Sacrista & alia 50. pro Cam. & 60. cuiuslibet ex Clericis.

Jacobo S. Rom. Card. Intra & Virg. tra nos cura manent.

Virg. Intra dispositione in Processu detrahant.

DE SA-

DE SACRAE IMAGINIS
BEATÆ VIRGINIS MARLÆ
TRANSLATIONE.

Cap. XVII.

Iacobo Serræ
S. Rom. Eccl.
Card. Imaginis
B. Virg. transla-
tionis cura com-
mittitur.

ROSTQVAM Paulus V.
Pont. Max. facellum extru-
xit, ornauit, atque precio-
sis mobilibus, & ministris
instruxit, tempus adesse
credit, gloriosam Imagi-
nem ex antiqua sede in hoc facellum trans-
feredi. Quare Iacobo Serræ Cardinali, tunc
verò Sedis Apostolicæ pro Theſaurario, onus
imposuit, qui sapius cum Canonicis de hac
re agens, nec non Congregationem consu-
lens, fuit constitutum vltima Ianuarij Do-
minica peragendum; nimirum die 27. an-
no 1613. Pontifex in hac solemnitate ple-
nariam Indulgentiam impartitus est; qua
publicata, omnia disponere cæperunt, &
quidem Præsidenti, ac Ædilibus, vt vias cu-
rarent, mandarunt, per quas Processio in-
cedere debebat: Populi Romani Conserua-
toribus vt eisdem sericis adornarent. Die
Iouis 14. in prima noctis vigilia Canonici
sanctam Imaginem ex antiqua sede magno
ordine, atque pompa hymnis, & psalmis gra-
tias agendo in nobilissimi sacrarij Aedicu-
lam ab eodem Pontifice conditam deduxe-
runt, vbi in Cupressi arca auro exornata
fuit posita; litanijsque decantatis in armario
conclusa, in quo Domini nostri cunę serua-
bantur, & hæc carimonia vsque ad secun-
dam noctis vigiliam durauit. Sequenti die
ad omnium aures penetrans, maior Cardi-
nalianum pars, Principum Legati, atque Pa-
tritij Romani accurrerunt, tanta populi fre-
quentia, vt vix posset verbis efferi. Quare
die sabbathi in sacrarij ara velut ampliori lo-
co collocarunt. Eadem die Cardinalis Serra
Canonicis S. Caroli Borromæi, & S. Fran-
cisæ reliquias tradidit, duobus ex crystallo
vafis egregiè formatis inclusas, quo simul
cum Virginis effigie in pompa ducerentur;
nec non etiam Virginis Imaginem, qui si-
mul cum Vicario secunda noctis Vigilia-
eam in Arca collocauit super ferculum ex
serico ermesino coopertum, aureis tænijs
atque lemnitis eadem materia conditis; huic
duas tabulas addiderunt, quibus in antero-
ri parte Reliquias disposuerunt, & quidem
S. Caroli à dexteris, S. verò Francisæ à fini-

A ftris: posteriorem arcę partem cum argenteo
serico contegentes. quo factò illam claufe-
runt multis luminibus in sacrario accensis,
post litanias decantatas. Die Dominico an-
te lucem Vicarius atque Canonici, & alij
Ecclesiæ ministri sacram Imaginem in Ba-
silicæ medio Altari posuerunt cancellis cir-
cundato à duabus tenſis conclusa, vbi Ponti-
ficis milites custodierunt, & frequens popu-
lus veneratus est, donec fuit inde sublata.
Hora processiones aduentante monachi, &
ſodalitates vniuerſe simul cum Romana Cle-
ro & Pontificis musicis se obtulerunt miram
pietatem præferentes, quibus albos cereos
latis prægrandes tradiderunt. Hæc Processio
à maiori Basilicæ Porta egressa est, & ad
sinistram vergens per aream progressa, quæ
Vrbem respicit. Tum ante sanctam Puden-
tiam ad patritiam vallem dirigens, ad su-
burram deducta, versus sanctam Luciam,
in silice conuersa est. Hinc infra S. Marti-
num de montibus, & S. Praxedem præter
grediens ad viam peruenit à Laterano ad ta-
lem Basilicam ducentem, quam Gregorius
XIII. publicæ vtilitati intendens, magnificè
aperuit anno Iubil. 1575. Hanc viã ditissi-
mi apparatus, atque aulaa omnè exornabāt
nonnullis Altaribus egregiè, & splendide
erectis. Et quidem vnum ante S. Pudentia-
nam adstabat, vbi sacram effigie primò col-
locarunt: alterum ad Suburram, in quo se-
cundo loco: tertium in S. Lucia in Silice, vbi
itiidem posuerunt paululum requiescentes.

Processionis
via.

Tria Altaria
pro sacra Imagi-
ne in itinere re-
ponenda.

DE PROCESSIONIS
ORDINE.

Cap. XVIII.

VM esset hora procedendi,
Monachi, & ſodalitates de-
ſcriptum iter susceperunt,
quos Clerus inſequebatur,
cui Pontificis musici adhe-
rebant; ad hos Romanus

E Senator, & Conseruatores succedebant, Prio-
res, & Capitoli Collaterales pro thenſis per
totam Ecclesiam feredis; nam per reliquum
viæ id onus facti Petri, & Pauli Equites subie-
runt. Post hæc viginti quatuor Canonici ex
tribus Patriarchalibus comitabatur mirificè
exornati, nimirum octo S. Mariæ maioris, octo
S. Petri ad Vaticanum, octo S. Ioannis Late-
rani; ex quibus octo semper sacram effigiem
gestabant, Collegij Germani alumnis admi-
niculantibus. Postquam Hierosolymitanus

V 3 Patriar-

B. Virg. Imagi-
nis dispositio, cui
in Processione
deserebant.

Priore & Cap-
tani facere. Cui
legi, & inſerui-
magna colligi-
lia, & potestate
ferre habere
alioquin Cap-
lanorum.

Ex matris
muni Proci-
Capituli deus
quibus mat-
300 Proci, &
ſeu. 100 lingis
Capituli nec in
ſeu. 100 lingis
ſia & alia vt
pro Cam. ſta-
cullibet et O-
ſtia.

Patriarcha sacrae Imagini, & Reliquijs thura combuffit, Canonici S. Mariae Maioris ad hoc dispositi Imaginem fufceperunt, & ufque ad S. Pudentianam deduxerunt; quo cum perueniffent, ante aram collocarunt, D. Petri Canonici assignantes, qui ufque ad S. Luciam in Silice deduxerunt: ex hoc loco reliqui S. Ioannis Canonici in S. Mariae Maioris Basilicam, atque intra Sacellum Virgini addictum reportarunt, & ante aram collocarunt. Hos omnes sacrum purpuratorum Patrum Collegium insequabatur cerea accensa gestantium; tales autem exitere.

Cardinales, qui cum Processione sacram Imaginem comitabantur.

Euangelista Pallottus Episcopus Tuscul. Card. Cusentinus.

Paulus Sfondratus Episcopus Alban. Card. S. Caeciliae.

Benedictus tituli S. Laurentij in Lucina, Card. Iustinianus.

Franciscus Maria tit. S. Mariae trans Tyberim Card. de Monte.

Octavius tit. sanctae Sabinae Cardinalis Bandinus.

Bartholomaeus tit. S. Mariae in Porticu Card. Caesius.

Bonifacius tit. S. Prisca Card. Beuilacqua.

Franciscus tit. S. Mariae de Populo Card. Mantica.

Dominicus tit. sancti Honuphrij Card. Tuscus.

Robertus tit. S. Mariae in Via Card. Belarminus.

Antonius tit. S. Crucis in Hierusalem. Card. Zapata.

Ioannes tit. S. Marci Card. Delphinus.

Carolus tit. S. Clementis Card. de Comitibus.

Dominicus tit. SS. Duodecim Apostolorum Card. Gymnadius.

Iacobus tit. S. Stephani in Caelio monte Card. Samnesyus.

Ferdinandus tit. sancti Eusebij Card. Taberna.

Scipio tit. sancti Chryfogoni Card. Burghesius.

Ioannes Garfias tit. SS. Quatuor Coronatorum Card. Mellinus.

Marcellus tit. SS. Quirici, & Iulitae Card. Lantes.

Ioannes baptista tit. S. Sixti Card. Lenus.

Fabritius tit. S. Augustini Card. Verallus.

Iacobus tit. S. Georgij in velabro Card. Serra.

Gaspar tit. S. Sufannae Card. Borgia.

Horatius tit. S. Saluatoris in lauro Card. Lancellottus.

F. Felix Centinus Ord. Min. tit. S. Hieronymi Illiricorum Card. Afculan.

Franciscus de S. Flora S. Mariae in via lata Card. Sfortia.

Alexander Perettus S. Laurentij in Damaso Card. de Montealto S. R. E. Vicecanc.

Odoardus S. Eustachij Card. Farnesius.

Andreas S. Angeli in foro piscium Card. Perettus.

Aloyfius S. Agathae Card. Capponius.

Processionis initio Tibicines militum Pontificis cum ijs Capitolij aderant, nec non Arcis Tibiae in sacelli clathris externis, laetitiam excitantes. Dum sacra Imago ex Basilica exiret centum mortaria igne turgente personarunt; totidem vero dum in eandem regrederetur. Psalmo Te Deum absoluto, Blondus Patriarcha annotatam orationem cantauit, & populum benedixit. Pontifex post Sacrificium diluculo in Vaticano peractum, ad sanctam Mariam Maiorem per-

xit, ut his solemnibus adesset, & usque eo permansit in Sacrarij sacelli conclauiibus, in Choro supra S. Caroli Aediculam genibus flexis, donec omnia essent absoluta. Tanta vero populi frequentia exitit, ut nunquam nostris temporibus maior apparuerit. Etenim non solum Processionis via multis hominum millibus replebatur, sed etiam montes, valles, planities, & caetera; ita ut centum millia hominum numerum excederent, velut passim affirmabant. Summus Pontifex plenariam Indulgentiam per octo dies perpetuo concessit; qui dies tum mira pompa, atque apparatu, & magna Principum frequentia, tum sermonibus ab insignibus viris, habitis fuerunt illustrati. Ego ijs temporibus rem obseruavi, quam, nec ingratham, nec memoria indignam existimo. In mense Ianuarij dum hyems ingruerat, nec frigora, nec imbres dominabantur, sed aeris tranquillitas ver imitantis: quod usque ad totam octauam perdurauit; qua absoluta, protinus imbres ceciderunt, & tempus se immutauit: nimirum ut Christi fideles, cognoscerent quam grata B. Virgini haec solenia extiterint. Quae omnia in Bulla foundationis sacelli his verbis attinguntur: Sacristiam quoque eidem Cappella noue annexa ad illius usum, nec non plures mansiones ad maiorem commoditate adiunximus, & deinde Cappellam nouam praedictam eiusdem Beatissimae Virginis ope adiuti plurimum annorum Pontificatus nostri curriculo omni adhibita diligentia nullis parcentes expensis absoluimus, atque perfecimus. & ad ipsius Dei omnipotentis, & eiusdem gloriosissimae

Paulus V. Pont. Max. etiam B. Virginis solemnibus adesse noluit.

Mirus homini concursus ad B. Virg. Imaginis traslationem.

Paulus V. Pont. Max. organum, non est; assignatum curant.

Mirus homini concursus ad B. Virg. Imaginis traslationem.

Mirus homini concursus ad B. Virg. Imaginis traslationem.

Mirus homini concursus ad B. Virg. Imaginis traslationem.

Mirus homini concursus ad B. Virg. Imaginis traslationem.

Mirus homini concursus ad B. Virg. Imaginis traslationem.

Mirus homini concursus ad B. Virg. Imaginis traslationem.

Mirus homini concursus ad B. Virg. Imaginis traslationem.

Mirus homini concursus ad B. Virg. Imaginis traslationem.

Mirus homini concursus ad B. Virg. Imaginis traslationem.

Mirus homini concursus ad B. Virg. Imaginis traslationem.

Mirus homini concursus ad B. Virg. Imaginis traslationem.

Mirus homini concursus ad B. Virg. Imaginis traslationem.

Mirus homini concursus ad B. Virg. Imaginis traslationem.

Mirus homini concursus ad B. Virg. Imaginis traslationem.

Mirus homini concursus ad B. Virg. Imaginis traslationem.

Mirus homini concursus ad B. Virg. Imaginis traslationem.

Mirus homini concursus ad B. Virg. Imaginis traslationem.

Mirus homini concursus ad B. Virg. Imaginis traslationem.

Mirus homini concursus ad B. Virg. Imaginis traslationem.

Mirus homini concursus ad B. Virg. Imaginis traslationem.

Mirus homini concursus ad B. Virg. Imaginis traslationem.

Mirus homini concursus ad B. Virg. Imaginis traslationem.

ssima Virginis laudem, & honorem, ac erga eam
 fidelis populi deuotionem augendam solemniter
 sexto Kalendas Februarij eiusdem Pontificatus
 nostri anno octauo, sanctam Imaginem prae-
 dictam omnium S. R. E. Cardinalium cœtu, &
 Prælatorum Rom. Cur. Capituliq; dicte Basilicæ,
 & ferè totius Romani Cleri interuentu, ac fide-
 lium vtriusq; sexus multitudine astante, ac etiã
 nobis ipsis, in Cappella noua prædicta, in vna
 ex quatuor ad chori usum destinatis mansioni-
 bus, sacris ceremonijs præsentibus, pioque affectu
 cuncta accipientibus debita cum reuerentia, &
 religione diligenter à loco, vbi prius asseruabatur
 amoueri, & solemniter processione extra ipsam Ba-
 silicam per vias, & loca publica designata om-
 nibus ostendendam, hymnis, & laudibus decan-
 tatis, Clero vniuerso psallente circumferri, mox-
 que in eandem Basilicam reportatam, ad eãdem
 Cappellam nouam transferri, & supra Altare in
 loco, seu Tabernaculo, vt præfertur, in mu-
 ro altè exciso, & ad id decenter aptato inibi
 sub diligenti custodia, clausuraque religiosissi-
 mè seruandam collocari etiam mandauimus.

Hic sic peractis minus Pontifex quieuit,
 sed eadem pietate perseverans, Organum
 construendum curauit, musicos assignans
 trecentumnummorum dote in singulos an-
 nos, hac conditione, vt in sabbatis, Vigilijs,
 & Virginis festiuitatibus, in quibus magna
 populi frequentia cernitur, litanias Virginis
 decantent, prout in bulla foundationis huius
 Sacelli, ex qua hæc historia his verbis intel-
 ligitur. Insuper ad diuinum cultum, & pio-
 rum deuotionem in eadem Cappella quantum
 possumus, augendum, singulis sabbati diebus,

A ac Beate Marie festiuitatibus, illarumque vi-
 gilijs, ac in festiuitate translationis primo dicte
 Imaginis, quam vltima die Dominica mensis
 Ianuarij cuiuslibet anni in eadem Cappella cele-
 brari iussimus, singulis quibusque annis perpetuis
 futuris temporibus, Litanias cum Antiphona pro
 tempore currenti eiusdem Beate Marie Virgi-
 nis cum organo, armonia, & cantu figurato al-
 ternis Choris decantandas, iterato instituimus,
 & ordinamus. Ac pro Cantorum, & aliorum
 Ministrorum ad arbitrium Patroni pro tempo-
 re existentis eligendorum, & ad eius nutum am-
 mouibilem, salario annua trecenta scuta, iuxta
 prouidam dicti Patroni pro tempore existentis
 circumspectionem, & ordinationem Cantoribus,
 & Ministris prædictis distribuenda, & erogan-
 da de pecunijs propria dotis, & mense ipsius Cap-
 pella fabricæ, & Sacristiæ soluenda assignamus,
 quibus Litanis Prior, & singuli Cappellani, cum
 eorum cottis semper saltem alternatim in loco,
 modoque, & ordine per Scipionem Cardinalem
 Protectore antedictum præscribendis, debeant in-
 teresse. Verum quia Cappellani Toletani nuncu-
 pati ad primodictam Imaginem, & illius Alta-
 re instituti ex eorum institutionis huiusmodi præ-
 scripto, seu alias Litanias ipsius Beate Virginis
 singulis sabbati, & forsitan alijs diebus, etiam
 recitare tenentur, nè ipsorum concursu Lita-
 niæ à nobis, vt præfertur, institutæ quoquomodo
 impediatur, statuimus, & ordinamus, quod
 Cappellani Toletani prædicti de mane statim
 post Missarum solemnias iniunctas eis Litanias
 huiusmodi recitare debeant, prout hæctenus con-
 sueuerunt, Litanie verò à nobis institutæ post
 Vesperas decantentur.

FINIS LIBRI VNDECIMI.

DE BASI-

Paulus V. Pont.
 Six. etiam h.
 Virginis solen-
 nibus adhibe-
 rit.

Paulus V. Pont.
 Max. organum
 trecentumnum-
 morum; assignan-
 dos caruit.

Mirus homini
 procedenti ad h.
 Virg. Instigat
 translationem.